ČASOPIS ZA KULTURU I KNJIŽEVNOST

BERISLAVIĆ

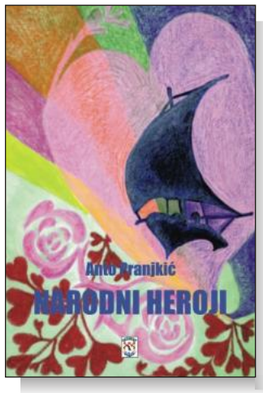
ISSN 3102-419X * GODINA I. * BROJ 1 * zima 2026. * 25,00 € *

Željko Goreta, Ivan Stipić, Tomislav Mesić, Lucija Mamić, Franjo Miloš,
Ivana Pranjkić, Pejo Pejić, Joso Živković Soja, Ivica Blažević, Martin Lukić
Ivan Dolibašić, Duško Jelaš, Jozo J. Jelinić, Marko Kurdija, Ilija Matić,
Marijan Alković, Anto Pranjkić, Nedjeljko Nedić

BIBLIOTEKA P(O)GLEDI

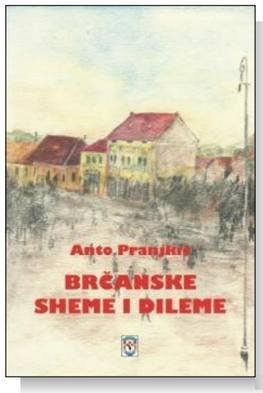
KNJIŽEVNI KLUB BOSANSKE POSAVINE

Tvrdi uvez
Cijena: 15,92 €
ISBN 978-953-46950-0-5

Tvrdi uvez
Cijena: 15,92 €
ISBN 978-953-46950-1-2

Tvrdi uvez
Cijena: 15,92 €
ISBN 978-953-46950-2-9

Tvrdi uvez
Cijena: 15,92 €
ISBN 978-953-46950-3-6

ISSN 3102-419X

ČASOPIS ZA KULTURU I KNJIŽEVNOST
BERISLAVIĆ

OIB: 59633866700 / MBS 21014928

ČASOPIS ZA KULTURU I KNJIŽEVNOST

Izlazi četiri puta godišnje. GODINA I. * BROJ 1 * zima * 2026., cijena pojedinačnom broju: 25,00 €

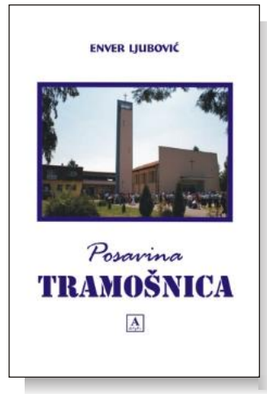
Adresa uredništva: Dobrilovićeva 9, 10 000 Zagreb, HRVATSKA * TEL: + 385 (0)98 771 45 82 * E-mail: anto.pranjkic@gmail.com

Osnivač i nakladnik: Književni klub Bosanske Posavine. Za nakladnika: Željko Goreta / Urednik: Anto Pranjkić
Uredničko vijeće: Željko Goreta, Ivan Stipić, Marko Kurdija, Antun Fuglinski, Zorica Krajinović-Marinić
Grafički urednik: Ilija Matić, Dizajn: Klara Matić Benčik Lektura: David Stareništć. Korektura: Ivana Pranjkić
Stalni suradnici: Nedjeljko Nedić, Jozo J. Jelinić, Lucija Mamić, Duško Jelaš, Ivan Dolibašić, Martin Lukić, Ivica Blažević, Marko Kurdija,
Pejo Pejić, Joso Živković Soja i Žarko Milenić.
Naslovnica: Petar Berislavić – hrvatski ban, biskup i ratnik
Tisak: Tiskara Zelina d.d., Sveti Ivan Zelina

Godišnja pretplata: 100.00 € Godišnja pretplata za Europu 100.00 €, a za ostale kontinente 100,00 USD ili odgovarajuća protuvrijednost u drugoj valuti.

PREPORUKE

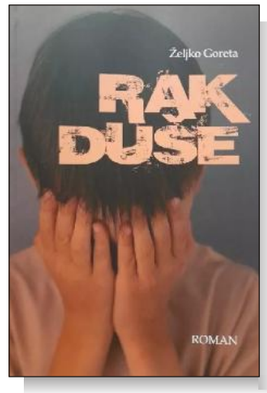
KNJIŽEVNI KLUB BOSANSKE POSAVINE

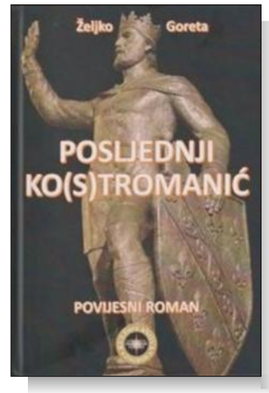

Tvrdi uvez
Cijena: 24,00 €
ISBN 978-953-8527-10-4

Tvrdi uvez
Cijena: 24,00 €
ISBN 978-953-8527-25-8

Tvrdi uvez
Cijena: 25,00 €
ISBN 978-953-6383-57-3

Tvrdi uvez
Cijena: 25,00 €
ISBN 978-953-375-074-3

ČASOPIS ZA KULTURU I KNJIŽEVNOST
BERISLAVIĆ

ČASOPIS ZA KULTURU I KNJIŽEVNOST

OGLAŠAVAJTE SE U ČASOPISU BERISLAVIĆ

OGLASI
1/1 zadnja stranica - omot (1/1) 750, 00 €, 1/2 zadnja stranica - omot (1/1) 350, 00 €

1/1 unutarnje stranice - omot (1/1) 600, 00 €, 1/2 unutarnja stranica - omot (1/1) 300, 00 €

1/1 unutarnje stranice - (1/1) 500, 00 €, 1/2 unutarnja stranica - omot (1/1) 250, 00 €
* u cijenu nije uključen PDV

Kulturne, znanstvene i obrazovne ustanove te samostalni umjetnici imaju popust od 20%. Naručitelji oglasa u seriji imaju poseban popust.
Narudžbe oglasa možete poslati na E-mail: anto.pranjkic@gmail.com
TEL: + 385 (0)98 771 45 82

KAZALO

BERISLAVIĆ

Ivan STIPIĆ
NEKA BUDE BILJEG! 04

I. DIO: NAŠA STVARNOST

INTERVIEW: ŽELJKO GORETA
I BOŽJA BI RIJEČ BILA ZABORAVLJENA DA NIJE ZAPISANA 07

KNJIŽEVNA ZAVIČAJNA ZBIRKA BOSANSKE POSAVINE 10
RADIONICA U DONJOJ MAHALI 11
BOGAT PLAN I PROGRAM ZA IDUĆU GODINU 12

II. DIO: POEZIJA, PROZA, ESEJISTIKA

Tomislav MESIĆ
BARD BOSANSKO-POSAVSKE POEZIJE 15
Lucija MAMIĆ
U ČAROBNOM SVIJETU MAŠTE 19
Franjo MILOŠ
BRATU BOŽANU 22
Ivana PRANJKIĆ
NEBESKA GLAZBA 26
Pejo PEJIĆ
ZAVIČAJ 29
Joso ŽIVKOVIĆ SOJA
TVOJI TRAGOVI 31
Ivica BLAŽEVIĆ
ZLATNI ZAVIČAJ 33
Martin LUKIĆ
KRATKE PRIČE 34
Ivan DOLIBAŠIĆ
SLOBODA KAO SIMBOL STVARNE I ŽUĐENE SLOBODE 39
Duško JELAŠ
HRABRI VITEZ S RADATOVOG BRIJEGA 44
Jozo J. JELINIĆ
POPIS PREZIMENA KATOLIKA NA PODRUČJU NASELJA G. MOČILA 49
Marko KURDIJA
LUŠČANI 54
Ilija MATIĆ
NEKA NOVA TRAMOŠNICA 57

III. DIO: IZ POSAVSKE POVIJESTI

Marijan ALKOVIĆ
LUKA JUKIĆ - HEROJ ILI ZOČINAC? 61
Anto PRANJKIĆ
UTJECAJ RODNOG KRAJA NA FRA AUGUSTINA AUGUSTINOVIĆA 66

IV. DIO: DODATAK

Nedeljko NEDIĆ
KNJIŽEVNOST I PUBICISTIKA U ŽUPANIJI POSAVSKOJ 71

Neka bude biljeg!

Kada su početkom devedesetih Hrvati bosanske Posavine pod prisilom održanja vlastitih života napuštali svoja vjekovna ognjišta nisu taj svoj odlazak ni u primisli doživljavali kao nešto stvarno i konačno. No nakon više od tri desetljeća nove političke realnosti, ako izuzmemo područja bosanske Posavine koje zauzima Županija Posavska tj. općine Orašje, Odžak i Domaljevac-Šamac, život se za Hrvate u Posavinu nije vratio. Usamljeni vrijedni pokušaji Crkve, različitih zavičajnih udruga i pojedinaca pokazali su se nedostatnim da očuvaju ime i tradiciju bosansko-posavskih Hrvata u generacijama koje slijede.

Pored spomeničke, u prvom redu vjerske baštine, najbolji način kodificiranja i očuvanja jednog, u ovom primjeru stvarnog, ali i imaginarnog prostora u identitetu s ljudima koji su njegovi povijesni baštinici, njihovim jezikom, vjerom, običajima (kulturom) je pisanje i publiciranje kao trajni oblik sjećanja, prvenstveno navlastitog, zajedničkog, našeg.

Mali, ali vjerujemo vrijedni prinos očuvanju našeg identiteta je i ovaj nakladnički projekt pokrenut od strane novoosnovanog društva *Književni klub Bosanske Posavine*. Pokrenuti časopis zamišljen je da izlazi periodično u kontinuitetu kroz četiri broja godišnje. Naslov časopisa *Berislavić* nije slučajno odabran. Naime, Hrvati s obje strane rijeke Save dijele svoj zajednički, povijesni usud od *Kulina bana i dobrijeh dana*, a sinegdohalni označitelji te zajedničke sudbine od vremena hrvatskih narodnih vladara do danas je upravo djelovanje i ime obitelji Berislavić. Njihova borba za opstanak Hrvata u bosanskoj i slavonskoj Posavini, njihov samoprijegor u borbi protiv Osmanlija i tužna im sudbina vidljiva je među ostalim i u današnjem stanju ostataka *Dobor Grada* na brdu Vučjak. Kako su se osjećali i koliko ime Berislavić određuje Hrvate s obje strane Save vidljivo je iz uporabe njihovog dvojnog naziva, Berislavići Grabarski (Grabarje kraj Slavonskog Broda) i Berislavići Doborski (Dobor Grad, nekadašnja utvrda sjeverozapadno od Modriče).

Časopis *Berislavić*, časopis je heterogenog, žanrovski pod jedan nazivnik nesvodljivog sadržaja u svojoj namjeri. U ovom, ali i u slijedećim brojevima objavljivat će vijesti iz kulture Hrvata bosanske Posavine, vjerske vijesti, živu književnu riječ, leksikografske podatke o posavskim zaslužnicima i fenomenima različite vrste, kao i tekstove vezane za oživljavanje i očuvanje bosansko-posavskog identiteta koji će biti prvenstveno vezane uz posavsku književnost i književni rad u prošlosti. Objavljivat će i prigodne obljetničarske tekstove, u ovom broju pjesme posvećene spomenu bl. Alojzija Stepinca. Ono što je vidljivo iz sadržaja časopisa je želja da *Berislavić* bude i ostane biljeg našeg postojanja!

U nekom od slijedećih brojeva napisat ćemo nešto više o samoj udruzi, nakladniku ovog časopisa kao i o njezinim ciljevima i drugim i drugačijim angažmanima kojima je okupirana. Otvoreni za suradnju sa svima koji to žele, a uz Božju pomoć, vjerujemo u budućnost započetog nakladničkog projekta. Na dobro Vam došao tekst koji čitate!

Z. V. S. J.

I.
NAŠA STVARNOST

INTERVIEW: ŽELJKO GORETA

PREDSJEDNIK KNJIŽEVNOG KLUBA BOSANSKE POSAVINE

I BOŽJA BI RIJEČ BILA ZABORAVLJENA DA NIJE ZAPISANA

razgovarao: Anto PRANJKIĆ

„Ja sam pisac koji ne želi biti posrednik između svojih djela i čitatelja – ne volim govoriti o sebi. Ne iznosim osobne stavove, ocjene, osude ili veličanja povijesnih osoba, likova u romanima i događajima. Želim ostati neutralan zapisivač, želim da moja djela govore umjesto mene, da čitatelj izvuče zaključak koji mu se čini najprikladnijim.“
„Bosanska Posavina posjeduje izniman književni i kulturni potencijal. To je prostor dubokih korijena, snažnih emocija i slojevite povijesti. Ono što joj je često nedostajalo bila je sustavna potpora i vidljivost, ali kapacitet – ljudski, intelektualni i stvaralački – nesumnjivo postoji. U tome prepoznajem i ulogu Književnog kluba Bosanske Posavine očuvanju osjećaja pripadnosti i našega identiteta izvan Bosanske Posavine.“
„Klub nije zamišljen kao formalna institucija, nego kao prostor susreta, razmjene ideja i poticanja stvaralaštva. Njegov je cilj okupiti autore i čitatelje te stvoriti trajnu književnu platformu.“

Tko je književnik Željko Goreta?

– Željko Goreta je autor koji dolazi iz prostora snažnog kolektivnog pamćenja i složene, rekao bih i krvave povijesti iz – Bosanske Posavine. Književno sam oblikovan na razmeđu osobnog iskustva, obiteljske i kolektivne sudbine te potrebe da se riječju sačuva ono što prijeti zaboravu. Nije slučajno rečeno da bi i Božja riječ bila zaboravljena da nije zapisana. Ne doživljavam se samo kao pisca, nego i kao svjedoka vremena i prostora iz kojeg potječem. Moja su djela uglavnom povijesni romani prožeti običajima, kulturom i tradicijom mojega naroda i znanjem o prošlim vremenima i događajima koja se mnogima čine dalekima, a meni su bolno bliska. Ja sam pisac koji ne želi biti posrednik između svojih djela i čitatelja – ne volim govoriti o sebi. Ne iznosim osobne stavove, ocjene, osude ili veličanja povijesnih osoba, likova u romanima i događajima. Želim ostati neutralan zapisivač, želim da moja djela govore umjesto mene, da čitatelj izvuče zaključak koji mu se čini najprikladnijim.

Foto:

Zašto se bavite književnošću?

– Književnost je moj najiskreniji oblik govora. Kao mali čovjek, bez prostora za javni krik, u pisanju nalazim mogućnost suprotstaviti se lažima, povijesnim krađama, iskrivljavanju istine i prešućivanju nepravdi svega što je pogodilo moj narod isključivo zbog njegova hrvatskog identiteta. Svojim djelima omogućujem čitatelju da uđe u tuđu kožu, u kožu romanesknog lika, i da kroz njegove oči vidi okolnosti u kojima je živio i djelovao, da razmišlja njegovim mozgom, razumije i shvaća povijesne činjenice na neposredan, izravan način kao da je u filmu. Najveća mi je nagrada kada dobijem informaciju da sam u tome i uspio što me pokreće dalje. Pisanje je i način da razumijem sebe, ali i svijet koji me okružuje. U književnosti pronalazim prostor slobode u kojem se suočavam s pitanjima pripadnosti i trajanja pitanjima koja su me pratila od djetinjstva do danas.

Smatrate li da ima dovoljno tema o kojima možete pisati?

– Tema nikada ne nedostaje onome tko pažljivo gleda i sluša. Čovjek, njegova unutarnja previranja i povijesne okolnosti u kojima živi neiscrpan su izvor književne građe. Posebno su bo-

gati prostori koji su prošli kroz povijesne lomove – a Bosanska Posavina, nažalost, upravoje takav prostor. Naši me ljudi pozivaju da razgovaram s još uvijek živućim svjedocima prošlih vremena, da zapišem njihova sjećanja, kako ono što znaju ne bi palo u zaborav. To su teške teme i vrlo ih je teško pretvoriti u povijesni roman, jer tu nema puno prostora za izmišljanje kao u drugim književnim djelima, ljudi se vežu za ono što si napisao i uspoređuju to s vlastitim saznanjima. Postoji i po nekoliko verzija istoga događaja i teško je razlučiti koja je najistinitija, kažem najistinitija jer su sve zapravo istinite, samo su događaji viđeni iz drugoga kuta... Trudim se, koliko god mogu, da ih čitateljima iskreno donesem jer nova laž nikome ne koristi...

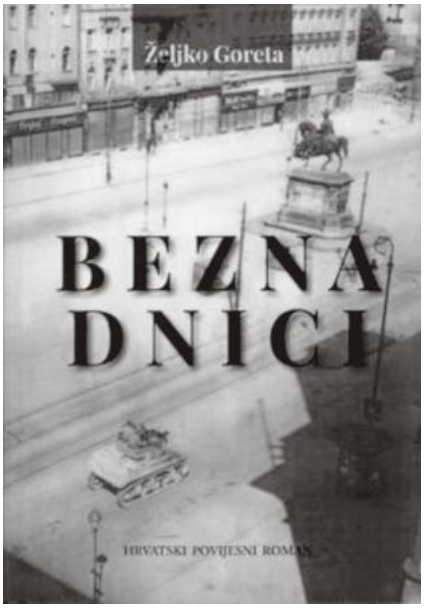

Ima li Bosanska Posavina kapacitet odgovoriti na tu zadaću?

– Bosanska Posavina posjeduje izniman književni i kulturni potencijal. To je prostor dubokih korijena, snažnih emocija i slojevite povijesti. Ono što joj je često nedostajalo bila je sustavna potpora i vidljivost, ali kapacitet – ljudski, intelektualni i stvaralački – nesumnjivo postoji. U tome prepoznajem i ulogu Književnog kluba Bosanske Posavine – očuvanju osjećaja pripadnosti i našega identiteta izvan Bosanske Posavine.

Veliki je broj intelektualaca iz Bosanske Posavine – ima li nade za njihovim povezivanjem?

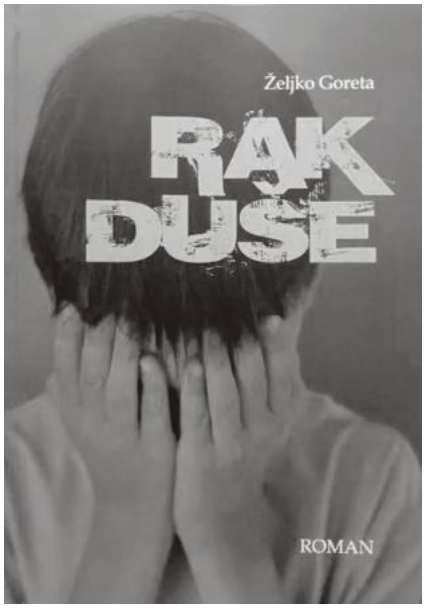
– Nade ima, ali ona zahtijeva strpljenje, volju i svijest o zajedničkoj odgovornosti. Vjerujem da upravo kultura i književnost mogu postati most toga povezivanja jer povezivanje intelektualaca nije samo organizacijsko pitanje, nego prije svega pitanje povjerenja i zajedničke vizije. Svjedoci smo raznih sujeta, umišljenih veličina, prodika o smjeru djelovanja... isključivosti i lažne uključivosti... Nije lako velike umove navesti da slušaju druge velike umove – svi imaju mnogo toga za reći. Ali upravo zato mogu to napisati. A pisana riječ zna strpljivo čekati svojega čitatelja, koji će donijeti vlastiti sud.

Je li plod nastojanja za povezivanje osnivanje Književnog kluba Bosanske Posavine čiji ste predsjednik?

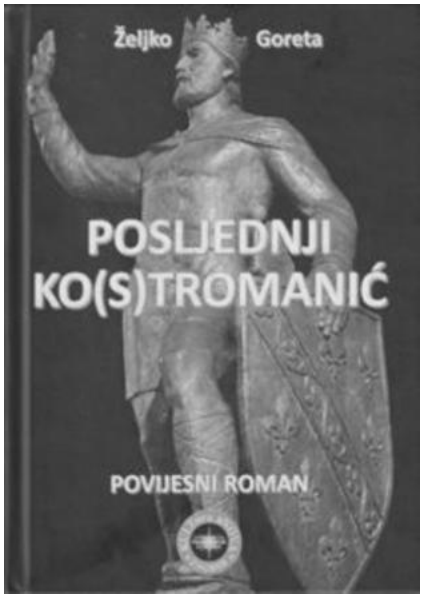
– Da, osnivanje Kluba vidim kao konkretan korak u tome smjeru. Klub nije zamišljen kao formalna institucija, nego kao prostor susreta, razmjene ideja i poticanja stvaralaštva. Njegov je cilj okupiti autore i čitatelje te stvoriti trajnu književnu platformu. Na jednom od posljednjih susreta dobio sam knjigu jednoga člana kako bih se upoznao s njegovim radom – jer često nemamo vremena jedni drugima objasniti tko smo i čime se točno bavimo. Čitanje je, vjerujem, jedini istinski put međusobnog upoznavanja: kroz tekstove dolazimo jedni do drugih, otvaramo prostor dijaloga i mogućnosti međusobne potpore.

Recite nam nešto o vašim djelima.

– Moja su djela prožeta temama zavičaja, identiteta, rata i njegovih posljedica, ali i tihim, intimnim ljudskim dramama. Nastojim spojiti osobno i univerzalno, dokumentarno i lirsko, kako bi tekst nadilazio pojedinačno iskustvo. Neugodno me iznenadila tvrdnja urednice mojeg prvog povijesnog romana o Drugom svjetskom ratu u Bosanskoj Posavini, *S druge strane ciljnika*, da je, do tada, to bilo jedino cjelovito djelo na tu temu. Nakon njega objavio sam još jedan povijesni roman, svojevrsni nastavak, *Beznadnici*, ali oba djela, nažalost, i dalje su ostala jedinstvena po svojoj tematici. U početku sam mislio sam da ih ni-

tko ne će čitati jer se činilo da je o svemu već sve rečeno. No, pokazalo se da takva djela jednostavno ne postoje. Zapravo, doživio sam da mi čitatelji zahvaljuju što sam taj dio povijesti otrgnuo od zaborava i oživio naše nevine mrtve. Napisao sam i povijesni roman iz Domovinskog rata, *Rak duše*, čija radnja počinje u Lašvi, u središnjoj Bosni, a nastavlja se čak u Alžiru. Kada me je zapovjednik iz toga vremena, general HVO-a, pitao zašto baš ja, rođeni Posavljak, pišem o njima, upitao sam ga je li on o tome išta napisao – shvatio je – netko mora.

Vaš novi roman, četvrti po redu je povijesni roman *Posljednji Ko(s)tromanić.*

– Da. Moj najnoviji povijesni roman *Posljednji Ko(s)tromanić*, povezuje stvarne, znanstveno dokazane, povijesne događaje i dvije povijesne legende. Počinje nastupom hercega Stjepana Kosače na povijesnu scenu i životom njegove kćeri kraljice Katarine, a nastavlja se turskom okupacijom Kraljevine Bosne i borbom hrvatskog naroda za opstanak. Roman opisuje i ulogu zapovjednika Jajca, Petra Berislavića, kasnijeg hrvatskog bana – što potvrđuje činjenicu povijesnog kontinuiteta hrvatskog naroda i njegove nedjeljivosti unatoč administrativnim granicama. Na svojevrstan način razotkriva i zadiranje u našu povijesnu baštinu i dokazuje neprimjerenost tih nastojanja.

Teme o kojima pišete uglavnom obrađuju prošlost – zašto?

– Prošlost nije završeno vrijeme; ona neprestano oblikuje našu sadašnjost – ona smo mi sami. Bez predaka ne bi bilo ni nas. Pisanje o prošlosti za mene je pokušaj razumijevanja današnjeg čovjeka i društva, ali i čin otpora zaboravu. Jer ono što se ne imenuje i ne ispriča lako potaje predmet manipulacije. Završavam još jedan povijesni roman, ovaj put o vremenu komunističke Jugoslavije, u kojem je jedan od glavnih likova naš Posavljak. Ne zato što sam ga tražio, on je samo još jedan od mnogih boraca, Posavljaka, za hrvatsku neovisnost, već zato što mi se nametnuo svojom sudbinom i svojim odgovorom na tu sudbinu... To je bilo vrijeme strašnije od rata i netko mora nešto o tome napisati, da se ne zaboravi... Posebno me raduje kada se autori i javni djelatnici pozivaju na činjenice iz mojih povijesnih romana, iako su to književna djela. Jedan saborski zastupnik je, primjerice, moj povijesni roman, prvi moj roman *S druge strane ciljnika* s govornice darovao predsjedniku Sabora kako bi potvrdio činjenice o kojima je govorio. To darivanje romana sam doživio kao veliku čast.

Željko Goreta, rođen 24. svibnja 1961. godine u Bosanskom Šamcu, Bosna i Hercegovina, nastanjen u Slavonskom Šamcu, Republika Hrvatska. Školovao se u Slavonskom Šamcu i Osijeku, a studirao je hotelijerstvo u Opatiji i kriminalistiku u Zagrebu. Govori engleski i služi se francuskim jezikom. Oženjen je i ima dvije kćeri. Dragovoljac Domovinskog rata, zapovjednik satnije Hrvatske vojske i časnik Vojne policije Hrvatske vojske, odlikovan. Od 1995. godine zaposlen u Ministarstvu vanjskih i europskih poslova Republike Hrvatske, službovao u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Republike Hrvatske u Londonu, Lisabonu, Beogradu, Alžiru i Sarajevu. Član je Društveno-kulturne platforme za Bosansku Posavinu i Posavskog književnog kruga. Sudionik je književnih natječaja, predstavljanja knjiga, književnih susreta i humanitarnih akcija, nagrađivan.

Željko Goreta objavio je svoj prvi povijesni roman u svibnju 2015. godine na engleskom jeziku *From the Other Side of the Gun*, Library of Congress Control Number: 2015906452, u tiskanom izdanju ISBN: 978-1-4917-6222-6 i e-book izdanju ISBN: 978-1-4917-6221-9 s izdavačem "iUniverse", članom grupe Penguin Random House, New York, SAD. Nešto drugačija verzija istoga romana objavljena je na hrvatskom jeziku u Zagrebu u prosincu 2017. godine pod naslovom *S druge strane ciljnika* ISBN: 978-953-1744-88-1, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu CIP: 000981070, s nakladnikom „Antun Gustav Matoš" i uz potporu Grada Zagreba. Roman je registriran u SAD-u, Library of Congress Control Number: 2018436921.

Hrvatski povijesni roman *Beznadnici*, ISBN: 978-953-263-582-9, Sveučilišna knjižnica u Splitu CIP: 180918077, objavio je 2020. godine s izdavačem "Naklada Bošković" iz Splita.

Roman iz vremena Domovinskog rata u Bosni i Hercegovini naslova *Rak duše* objavljen je u Bosni i Hercegovini u ljeto 2023. godine s nakladnikom „HKD Napredak – Vitez", ISBN: 978-9958-842-42-9, Nacionalna i univerzitetska biblioteka BiH CIP: 55987718, te u Republici Hrvatskoj s nakladnikom „HKD Napredak – Zagreb", ISBN: 978-953-6383-57-3, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu CIP: 001188185. Roman je registriran i u SAD-u, Library of Congress Control Number: 2023507912.

U listopadu 2024. godine za rukopis povijesnog romana radnog naslova *Posljednji Ko(s)tromanić*, dobio je Zahvalnicu „Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti Mostar" i književnu nagradu „HKD Napredak Mostar". Hrvatski povijesni roman *Posljednji Ko(s)tromanić* ISBN: 978-953-375-074-3, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu CIP: 821.163.42-3, objavio je 2025. godine s izdavačem "Kultura snova" iz Zagreba.

TEŽAK I IZUZETNO VAŽAN POSAO

KNJIŽEVNA ZAVIČAJNA ZBIRKA BOSANSKE POSAVINE

Umirovljeni banjolučki biskup dr. Franjo Komarica došao je na ideju da veliki fundus knjiga, njih 40 000 naslova zajedno s bogatom arhivom i riznicom relikvija i slika spasi od propadanja te nas je pozvao da to uredimo i zaštitimo, kaže voditelj knjižničarstva Sveučilišne knjižnice Slavonski Brod Ivan Stipić i napominje da je to rađeno s ciljem da se svi ti naslovi izvuku iz mraka kako bi se zainteresirala javnost. Ističe kako taj projekt još uvijek nije završen za svoju namjenu.

Kako bi lijepo bilo kada bi neki stanovnik Zagreba preko Banje Luke krenuo put Međugorja i tu malo stao, odmorio se, napunio dušu i nastavio dalje. Dakle, lijepo bi bilo kada bi se to moglo turistički urediti i na taj bi način ta zbirka dobila svoj pravi život, ističe Ivan Stipić.

Foto: Ivan Stipić

Ivan Stipić, voditelj Sveučilišne knjižnice Sveučilišta u Slavonskom Brodu

Prema njegovim riječima, trapisti su više kontemplativni red za razliku od fratara koji praktično žive uz svoj katolički hrvatski narod i oni rade na zaštiti nekih drugih fondova.

– Kod nas u Brodu bila je formirana Zavičajna zbirka Bosanske Posavine, koja neraste brzo, ali raste pomalo i kontinuirano. To su knjige koje su napisali ljudi rođeni ili podrijetlom iz Bosanske Posavine. Nama je želja da zbirka nađe svoje mjesto u pravom prostoru, ne samo ovdje kod nas u Slavonskom Brodu, kada se svi protokoli koji su zamišljeni realiziraju te da se zbirka premjesti u Bosansku Posavinu, kaže Stipić, voditelj Sveučilišne knjižnice Sveučilišta u Slavonskom Brodu i napominje kako je želja da one generacije koje dolaze mogu kroz tu zbirku na jednom mjestu, u jednom prostoru prepoznati svoj vlastiti identitet i ono što njegove korijene uobličuje.

Ivan Stipić, voditelj Sveučilišne knjižnice Sveučilišta u Slavonskom Brodu. Rođen je 31. kolovoza 1971. godine u Slavonskom Brodu gdje je završio osnovnu i srednju školu. Diplomirao je 2001. godine filozofiju i informatologiju na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na istom fakultetu završava i studij knjižničarstva 2007. godine. Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske dodijelilo mu je na osnovi ispunjenja stručnih uvjeta 2018. godine zvanje viši knjižničar, a 2025. i zvanje knjižničarski savjetnik. Doktorand je Poslijediplomskog doktorskog studija Informacijskih i komunikacijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu s prihvaćenom temom doktorskog rada. Kroz svoje višedesetljetno radno i menadžersko iskustvo posebno se specijalizirao na području istraživanja zavičajne povijesti, povijesti književnosti, pisane kulturne baštine i leksikografije. U svojem dosadašnjem radu autor je više puta izlagao na domaćim i međunarodnim znanstvenim i stručnim skupovima s temama iz povijesti, povijesti književnosti i knjižničarstva, tiskom je objavio šest knjiga. Autor je i više znanstvenih, stručnih i popularnih radova (predgovori, pogovori, prigodnice, kritike, recenzije,...). Višestruko je odlikovani dragovoljac i HRVI Domovinskog rata (70%). Za svoj rad na unapređenju slavonskobrodske kulture nagrađen je i javnim priznanjem Kovanica od zlata Brodsko-posavske županije (2022.).

REDATELJICA I SCENARISTICA SLAVICA ŠNUR U DONJOJ MAHALI KOD ORAŠJA VODILA RADIONICU PISANJE SCENARIJA ZA DOKUMENTARNE I IGRANE FILMOVE

RADIONICA U DONJOJ MAHALI

U lijepom ozračju ranča Ilje Benkovića u Donjoj Mahali kod Orašja, 6. rujna održana je radionica *Pisanja scenarija za dokumentarne i igrane filmove* koju je vodila redateljica i scenaristica Slavica Šnur, a nakon čega je uslijedio Peti pjesničko-književni susret Kluba. Slavica Šnur je u pripremi radionice pročitala sižee za pet knjiga autora: Zorice Krajinović-Marinić, Marka Kurdije, Antuna Fuglinskoga, Željka Gorete i Ante Pranjkića.

Slavica Šnur je iznijela stručno mišljenje o mogućnosti pisanja scenarija i izrade dokumentarno-igranih filmova od tih radova. Najprije je govorila o postulatima u pisanju scenarija koje će e-mailom poslati svim sudionicima. Svi nazočni dobili su odgovarajuću svjedodžbu za sudjelovanje na radionici. Nakon radionice natjecatelji su podijeljeni u dvije skupine nakon čega su proglašeni najbolji u kategorijama proza i poezija. U kategoriji proza Zlatno pero osvojila je Zorica Krajinović-Marinić, a u kategoriji poezija Slavko Šapina. Sastanku zbog tehničkih razloga nije bio nazočan predsjednik Književnog kluba Bosanske Posavine, Zagreb Željko Goreta, ali njega je zamijenio dopredsjednik Kluba Marko Kurdija. Zanimljivo je kako je u prostoru ranča često boravio i poznati posavski filmski, kazališni i televizijski glumac Ivo Gregurović koji je rođen u selu Donja Mahala. Diplomirao je na Akademiji dramskih umjetnosti u Zagrebu. 1977. debitira na hrvatskom filmu *Ne naginji se van* i to glavnom ulogom provincijalca na radu u Njemačkoj, karakterističnom za njegov glumački profil, da bi tijekom 80-ih i 90-ih godina ostvario niz iznimno zapaženih velikih uloga na filmu.

Foto: A. Šadić

Članovi Književnog kluba Bosanske Posavine, Zagreb u Donjoj Mahali

Slavica Šnur, redateljica, scenaristica, majstorica filmske šminke rođena je u Vrbanji pokraj Županje kao sedmo dijete u obitelji posavskih doseljenika. Na HTV-u je radila desetak godina, a zatim je otišla obilaziti Europu, gdje je stekla neka nova znanja i vještine. U 30 godina rada na filmu i televiziji stekla je nagrade i priznanja, npr. Zlatnu arenu za filmsku masku, Zlatnu arenu za kostimografiju, Nagradu za najbolji dokumentarni film *Uvik isto* (režija i scenarij). Snimanje filma o ubijenoj djeci u Domovinskom ratu započelo je na prvom javnom znanstvenom simpoziju o ubijenoj djeci koji je organizirao među inima Glas Koncila u suradnji sa Zagrebačkim institutom za kulturu zdravlja, Hrvatskim studijima, Franjevačkim samostanom u Pridvorju i Zajednicom udruga hrvatskih civilnih stradalnika Domovinskoga rata Hrvatske. Dokumentarni film o ubijenoj i ranjenoj djeci u obrambenom Domovinskom ratu pod naslovom *Otkrhnuti* snimljen je po scenariju i režiji Slavice Šnur, a u produkcijskoj kući Amico na čelu sa Stipom Majićem Pipom prikazan je na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu. Slavicu Šnur uz Ivu Gregurevića vezuje dugotrajno prijateljevanje i rad na nizu projekata i filmova tijekom čak 30 godina, koliko živi i Ivin festival.

KNJIŽEVNI KLUB BOSANSKE POSAVINE U SLAVONSKOM BRODU ODRŽAO JE KRAJEM PROSINCA 2025. PRVU IZVJEŠTAJNU SKUPŠTINU

BOGAT PLAN I PROGRAM ZA IDUĆU GODINU

Književni klub Bosanske Posavine održao je protekloga tjedna u Slavonskom Brodu svoju Prvu izvještajnu skupštinu na kojoj su članovi raspravili nekoliko važnih točaka Dnevnoga reda, prije svega izvještaj o radu za 2025. godinu te Plan i program rada za 2026. godinu. Prema riječima predsjednika ovoga kluba Željka Gorete on je zadovoljan onim što se na Skupštini moglo čuti i vidjeti.

Foto: Franjo Blažević

Prva Izvještajna skupština – Književni klub Bosanske Posavine

Pozdravljam početak rada našega kluba, jer je bilo potrebno ozvaničiti i dokumentirati postojanje svih nas koji nešto napišemo. U našem klubu danas imamo preko 40 punopravnih članova, koji su objavili barem po jednu knjigu, a desetak je onih koji su objavili po više desetaka knjiga što govori u prilog činjenici da jesmo ozbiljan klub, pa iako gravitiramo u dvije države ozbiljno radimo na izdavaštvu, ali prije sve ga međusobnom upoznavanju.

Na Skupštini, koja je istovremeno imala više funkcija, jer je održan i pjesnički susret te Božićni domjenak, iskazan je stav da su Posavljaci ljudi koji vole pisanu riječ i dosta pišu:

– Okupljamo se da bi taj rad promovirali i da bi dali priliku onima koji ju vole da nastave s radom, a onim mlađim da pružimo prigodu za prve radove, istaknuo je pobjednik Božićnog pjesničkog susreta Slavko Šapina, koji je na ovu skupštinu došao iz Njemačke.

Savjetnik i član Kluba Ivan Stipić iz slavonskobrodske knjižnice je radostan ovim susretom i okupljanjem pogotovo u vrijeme Božića.

– Raduju me novosti u udruzi, nove priče i novi planovi. Ova je godina na izmaku, sljedeća dolazi i volio bih da se realiziraju ovdje zacrtani planovi, kada se govori o nakladništvu, a pogotovo projekt o kojemu se mnogo priča a to je Zavičajna zbirka Hrvata Bosanske Posavine te da ona ugleda svjetlo dana u Tolisi gdje i jeste izvorno mjesto te da se sav književni i spisateljski rad Posavljaka završi i objedini tamo gdje i pripada u svom zavičaju, kazao je Stipić.

Inače, Klub u sljedećem periodu želi izdavati periodični časopis te druga književna i publicistička djela, koliko to uvjeti dozvole. Prema riječima profesora **J**oze A. Jelinića, u Posavini su Posavljaci naučili govoriti hrvatskim jezikom, kojega moraju sačuvati, iako ih u zavičaju nema baš mnogo, a Klub je prilika u kojem se može evidentirati njihovo postojanje.

II.
POEZIJA, PROZA, ESEJISTIKA

POEZIJA - TOMISLAV MESIĆ

BARD BOSANSKO-POSAVSKE POEZIJE

Kardinalu Alojziju Stepincu

STEPINAC SADA MRTVU DRŽI STRAŽU...

Gordi smo na Te
Jer ime Ti prođe širinom zemlje, s kraja na kraj,
a imenom Tvojim slavnim i časnim
za Hrvatsku dozna čitavi svijet.

Kad crveni tiran paklenom silom,
urlikom divljim istočnih stepa,
pođe da ništi rod nam i dom,
riječ je Tvoja zaorila snažno
i glas je njen ko planinska jeka
odjeknuo zemljom svom.

Ko titan si stao na rodnome pragu,
da ognjišta čuvaš vjerom što gore,
a usta Tvoja u danima teškim
narodu svome utjehu zbore.
Ponosno svoje dig'o si čelo,
smion je bio svaki Tvoj kret,
pastir si ost'o vjeran i dobar
ost'o – si svet.

Al' silnik reče, bez stida i srama:
„Izdajnik, krivac si doma i roda",
jer ne htjede nikad zatajiti Boga,
prezreti ponos naroda svoga,
Riječ: sloboda!

I ljudska mu sudila sila, – no ona Božju zataji pravdu,
i pisanim slovom mržnje – nađe mu grijeh,
a kroz krik bezbožne rulje: „Raspni ga, raspni!",
sotonin čuo se hihot i smijeh.
No umuknu brzo...

Ko raspeti Krist,
Stepinčev lik se nad Hrvatskom propeo cijelom
i sjenom svojom vjeran narod krili.
Kaplje muka u svoj kalež toči,
vječno bdiju one jasne oči:
STEPINAC SADA MRTVU DRŽI STRAŽU...

Gospodine!
Ti znaš, da Te narod moj nikad zatajio nije,
Ti znaš, da je Hrvatska uvijek Tvoja bila,
Ti znaš, kakva bol se sad nad nama svila,
Ti znaš sve...

U zarobljenoj zemlji našoj
srce vjerno Tvoga borca pati,
usliši, Gospodine, molitvu našu
za Stepinca svoga mole Te Hrvati.

Uzdrži ga snažna do onoga dana,
sa oltara kad će svoje katedrale,
zapjevati riječi veličajne hvale
na uskrsnuću Hrvatske svoje,
naše – i Tvoje!

MRTVO SRCE – ŽIVI ČUVAR BUDI

Kardinalu Stepincu

U katedrali kad su teške noći
Na Banov grob zna neka žena doći
S teškim križem cijele jedne nacije.
(A. G. Matoš)

Očuj nas mrtvi kneže, jer ovo ti imamo reći:
Danas smo gordiji na Te nego smo ikada bili,
U trnove vijence tvoje snagu svoju smo svili,
Oni su biserje, blago, grb i znamen naš.

Trinaest godina teških, trinaest postaja križa,
Sve do raspeća svoga proš'o si dignuta čela,
Iako je sjena tuge na dušu tvoju sjela
Poniko nikad nisi, čvrst ko litica siva,
Vjera u tebi ključala je živa
I silnik je pred njom u nemoći stao!

I čuj nas mrtvi kneže, i ovo ti imamo reći:
Još su pred nama dani u kojima ljudska nemoć
Zakone svoje kroji i pravdu Božju ruši,
Kroz nju će opet prāva naša da guši
I živi gasi plamen s prastarih ognjišta naših.

I još će noćni orkani lomiti hrastove naše,
Otkidati lišće, grančice i koru,
A mi ćemo sunčanu dočekat zoru,
Jer Ti ćeš uz nas bdjeti.

I ostani uvijek s nama,
Anđeo plamena mača,
David i Samson, naš branič i div,
Ostani s nama,
U grobu mrtav, u Hrvatskoj živ!

– –

A žena ona koju pjesnik vidje
Za teških noći s križem jedne nacije,
S Banovoga tvome grobu priđe
I glasno zbori:
Mrtvo srce živi čuvar budi,
Na križu tvrdom raspete Kroacije!

MOJA MATI NA PONOĆKU IDE
(1945.)

Kroz avliju našu na sokak je prošla,
kraj kapije stala, moja stara mati.
Nigdje nikog nema, svuda gusta tama,
gluhi je mir u noći, moja mati sama
sa zazivom Boga put crkve je pošla.

Za prozorom nigdje svijetla vidjet nije,
ni srebrne zvijezde da na boru blista,
nigdje pjesme čuti o rođenju Spasa,
sve je mrtvo, gluho, nigdje čuti glasa,
sve je čudno, tuđe, nije kao prije...

Skrivaju se zvijezde kao da se stide
na sokake puste gledat noći ove,
samo teška hoda i pognute glave,
ove noći tihe, svete Božje slave,
moja stara mati na ponoćku ide...

Pred vratima crkve ko kamen je stala.
Nigdje nikog nema, zaključana vrata.
Gdje je župnik stari, gdje su Bože, naši?
Tama pustog trga sablasno je plaši,
na koljena gola starica je pala.

Na kamenu portu nagnula je čelo
i molila žarko u noć tamnu dugu.
Vidjela je jasle, svijeće, puk i slavu,
Nebesko joj Dijete milovalo glavu,
a ona je Njemu c'jelivala tijelo.

Prenula se sretna, dok joj noćna tama
i ledeni vjetar o stvarnosti zbori.
Na crkvena vrata uprla je oči,
a mlaz toplih suza niz lice se toči;
na ponoćki ovoj nije bila sama.

Zvijezda je pala za šumu na brijegu
kad je mati pošla niz puste sokake.
Ko sjena je išla niz redove kuća,
pjevali su pijetli u zoru svanuća,
a stope su njene ostale u snijegu...

IZ MAJČINA PISMA...

...„pa znam da ti je teško, ni nama nije bolje,
u svojoj kući nismo, susjed nam sobicu dade,
ni krave nemamo više, a naše malo polje
uzeli su, jer neku prugu grade.

Mnogih znanaca nema, umrli, eto već znaš...
I kumov Zvonko skonča (onako zdrav i mlad).
Pusto je, sine, sve, znanca je teško sresti.

sve neki nepoznati ljudi na cesti,
prepoznao ne bi više, naš mali grad.

U crkvi pred Gospinim kipom narod uvijek moli,
i slika Presvetog Srca uvijek je u cvijeću.
I oni što nisu išli, sada se u crkvi sreću,
pa vidjeh i uču, onog što rugo se vjeri,
kako pred Njenim kipom pobožno pali svijeću.

Uvijek, sine, molim našu dragu Gospu,
da te čuva od zla, što na putu sreta,
misli na dušu svoju, čuvaj se varljiva svijeta,
a Gospod će dati, pa ćeš se vratiti nama,
dotle neka te nebo štit
i blagoslov šalje ti
Mama“

U SUTON JESENI POZNE

Rumeni osmijeh nije
buktao na njenu licu,
u svojim grudima uskim,
jektike krila je klicu.

Blijede ruke njene
zlatnom niti su vezle,
a oči duboke plave
za nečim dalekim čezle.

Za sreću nije znala,
bolan joj život proteče,
bolna se rađala jutra,
sumorno bivalo veče.

U toplom srcu njenu
tuga i bol se svila,
o barci daleke sreće,
plava je djevojka snila.

Jektike cvjetovi žuti,
na upalom licu su cvali,
a spokoja mirni puti,
sumornim glasom zvali...

U suton jeseni pozne,
ugasnule oči su plave.

_ _ _ _ _ _ _ _ _
Žena je ridala jedna,
nad odrom prignute glave.

POEZIJA - LUCIJA MAMIĆ

U ČAROBNOM SVIJETU MAŠTE

Domaljevac, Bosanska Posavina

ZOV POSAVINE

Dozivaju glasno iz daljine,
ta Posavska polja blagorodna
i umilni zvuci violine,
doziva me moja gruda rodna.

Šljivici mi plodni ruke šire,
stari kazan i vrbovo pruće,
jastrebovi što iz gnijezda vire
i pjev pijetla u rano svanuće.

Šargija se zovu pridružila
i sokaci gdje mi djeca rasla.
Posavino rodna grudo mila,
u tebe sam baš potpuno srasla.

Fališ meni toliko da boli!
Tvoj se miris nadaleko čuje
i najmanji dio tebe volim,
u duši mi tvoj zov odjekuje.

ZAVIČAJ U SNOVIMA

Često mi se u snovima jave
slike stare što mi dušu griju,
pa potrčim s nasipa kraj Save,
zagrliti majku najmiliju.

Prošetamo livadama cvjetnim,
dižući ruke ka nebu visoko,
maše lasta sa krilima spretnim,
iz visine pozdravlja nas soko.

Sava šumi dok obale spaja,
galebovi rječni se glasaju,
slika bajna k'o da je iz raja,
nas dvje opet u svom zavičaju.

Zaplovili nebeski oblaci
razne slike maštom stvarajući,
sjajnog sunca miluju nas zraci,
u snovima opet dođoh kući.

Zavičaj me sebi primamio,
to najdraže šarenilo boja ,
taj zrak što je uvijek srcu mio
i u njemu mila majka moja.

Miris moga zavičaja mila,
ptice, nebo,poljane zelene,
milina mi dušu ispunila
dok zavičaj protiče kroz vene.

Ne, ne mogu oči otvoriti!
Čuvam slike da što duže traju!
Želim tamo i na javi biti!
Posavino rodni zavičaju!

POSAVINO, JA SAM KĆERKA TVOJA

Svaku travku Posavine moje
Svaki tračak tog Posavskog sunca
Svaki grumen zemlje rodne grude
smjestila sam u dubinu srca.

Taj pjev ptica, miris doma moga,
lavež pasa negdje u daljini,
violine i šargije zvuci,
griju dušu željnu u tuđini.

Snagu daju i u meni traju,
ti korjeni mojih pradjedova,
ponosna sam što to mogu reći:
Posavino, ja sam kćerka tvoja!

ISPOD HLADNOG POKRIVAČA

Ispod hladnog pokrivača,
stara trava šaputala:
„Oči su mi pune plača,
ne gaze me djeca mala.

Stojim, čekam i tugujem,
kad će doći iz tuđine,
da im noge pomilujem,
kada žarko sunce sine.“

Malen vrabac, u svom letu,
povikao iz sveg glasa:
„U dalekom žive svijetu,
al’ im duša ovdje srasla!“

„Pa i meni nedostaju!“
Kapija se stara začu.

A avlija progovara:
„U tuđini, čujem, plaču!“

Kuća gorke suze lije:
„Prazna sam i pusta, hladna.
Ništa nije kao prije!
Bez njih život kao kazna!“

Provirio dimnjak stari
ispod hladnog pokrivača:
„Ne tugujte, hej drugari!
Naša ljubav s njima jača!

Proljeće će brzo doći,
eto i njih da nas grle!
Emocije u hladnoći,
ljubavlju ka njima hrle!“

Gledam, slušam, plačne oči,
iz grudi se uzdah ote.
Željno čekam kad ću doći.
Posavino moj živote!

EVO IDEM

Evo idem gdje me srce vuče,
zagrliti Posavinu svoju.
Tamo srce najtoplije tuče,
tamo grlim milu majku moju.

Vidim, stoji na pragu i čeka
sa pogledom sjetnim u daljinu,
da joj kćerka dođe izdaleka
i zagrli majčicu jedinu.

Letim preko livada i gora,
srce tuče, kao ludo bije.
Duša majku zagrliti mora,
tu, na pragu, tu mi najmilije.

Kad zagrlim to biće najdraže,
tad zagrlim i šume zelene,
rijeku Savu, njene rječne staze,
gdje u krilu ljuljala je mene.

Plodna polja, šumarke, vrbake,
to najdraže šarenilo boja,
dragocjeno, kao ruke majke,
Posavino, rodna grudo moja.

MAMIĆ Lucija, rođ Pejić, rođena je 17. 8. 1968. godine u Domaljevcu, Bosna i Hercegovina. Udata u Matiće, majka troje djece. Do sada je izdala jednu zbirku poezije *U čarobnom svijetu mašte*. Trenutno radi na drugoj zbirci poezije pod nazivom *Vojnik Krista kralja*. Živi i radi u Njemačkoj. Sudjelovala u dvje antologije i 17 zajedničkih zbirki.

POEZIJA - FRANJO MILOŠ

BRATU BOŽANU

Na godišnjicu bratu Božanu (1966-1991) i svim žrtvama svijeta ubijenim u nepotrebnim ratovima

Ne igraju nam se sretna djeca

Dok bi mi pili popodnevnu kavu
U par minuta slavim te ko sveca
Tišinom na grobu odajem ti slavu
I odoh svojim brigama
Pričam djetetu o tebi Živom i u knjigama
Svijeću palim iznad užarenog sarkofaga
Vodim ga s ponosom našim djetinjim igrama
Sjećanjima ne dam da nestanu bez traga
Robim li to sljedbenika
Nevin privremeno u aleji slavljenika
Ti i tvoja borba izborena ukopani ćutite
I masa tebi istih Velikanima slava i dika
A pjevaju ptice i cvijeće vene i vi slutite
Svak na svoju stranu
Mirno stojim bez misli u svoju obranu
Osjećaje davim bez vidljiva protivnika borim
I gubim Otvaram životom uvijenu ranu
Znam bespomoćno je ipak glasno zborim
Uspomenama da te slovim

Amsterdam 2015.

Džepno izdanje rodne grude

Stojim na stepenicama rodne kuće
što moji roditelji izgradili su iz ništa
nema vrata da se kroz njih uđe
nema zidova mojih tajnih skrovišta

Još svjedoče izgorjele voćke u bašti
da nekad naše ognjište ovdje je bilo
stvarnost je teža nego u mašti
i suza što nemoćno lice je skrila

Stojim na pragu rodne kuće, šutim
bljeskaju sjećanja od danas do rođenja
ožiljke u rane pretvaraju i slutim
ovdje počinju i završavaju moja snoviđenja

Minuti šutanja, za ovo riječi nema
bolesne ideje čovjek vječno plaća
i opet uvijek iz početka, drijema
da dobro za zlo se vraća

Nemam više doma, možda je tako bolje
nek cijeli svijet dom mom djetetu bude
ja sam ionako izgubljena duša
što u džepu nosa komad rodne grude.

Od rođanja pa do groba
breme svoje nosim zamotano plavetnilom neba
dođe mi da vrisnem; ljudi šta nam treba
da zbacimo teret od u smrti sinova
da udajemo kćerke i opet sve iznova

Odmotana suncem svakom svačija muka
ne rasipa se ko nekoć po glavama puka
nego onako tvrda- kamen u kamenu kamen
čekajući dar il' zvono a dočeka amen

Nosim da ne znam šta je u smotiljku
da otvorim žudim al' strah vrije u potiljku
svijest tumara površinom tražeći dubinu

Ispisane stranice ko sveta knjiga minu
zatvore se u golicavu tišinu i znamen
jedino se čuje po cesti paranje koraka i Amen.

Amsterdam 2016.

Opet se vraćam

Opet se vraćam pčelici i cvijetu
šarenoj duzi i lokvi na sokaku
kao u dječjem nevinom svijetu
kad sam brojao korak u koraku

Svako jutro s papicom u stomaku
i mokrim ručnikom umivena lica
brojao sam stope na sokaku
čekajući drugove i dvotočka kolica

Sve do juče il' prekjuče
ne da mi se da odredim
mislio sam da sam dječak
bajke snove još da predim

Živio sam da odrastem
da pripadam cijelom svijetu
da zapjevam i tamburam
i da mogu jednu s nogu

Tata čujem neko zove
Odrasto sam dokaz stiže
nema snova nema bajke
ni savjeta drage majke

Pa ipak bih opet pčelici i cvijetu
šarenoj duzi i lokvi na sokaku
mokrim ručnikom umivena lica

čekajuć drugove i dvotočka kolica
brojao stope i korak u koraku.

Pismo jednoj zreloj ženi

(*Derventa ljeta 198 i neke)*

Ti niz, a ja uz ulicu
žega
i po koji muzevir
iza odškrinutih paravana

Žurili smo dok nam
se pogledi nisu sjedinili
i usporili
ti
ja
ljetna sparina
u iščekivanju
proloma

Želio sam
upakovati se tobom
i prošetati i zalutati u tebi
da se uzmemo pod ruku
i povedemo u ostatak života

Usporili smo,
gotovo zastali,
gotovo stali...

Ugledao sam se
u tvojim očima
kao nikada do tada
dječaka

U preticanju svog odrastanja
dječaka što daljinu pretvara u vrijeme
da sa svakim korakom postaje stariji,
a ti mlađa

Osmjehnuli smo se
i ništa više
i više ništa
nije moglo biti među nama

S pravom sam se plašio
da ćeš ko jutarnja rosa
nestati s ljetnim suncem

Mrzio sam sunce ljeto
i dječaka u tvojim očima
prošli smo se
ti niz ja uz ulicu
usporavajući, usporavajući smo se
udaljavali

Ti starija
ja mlađi

Oslušnuo sam ti po koracima zov
da te zovnem
ja sam bio dječak,
poslušni dječak,
a nisam te zovnuo

MILOŠ, Franjo, je prijeratni novinar i književnik iz Bosanske Posavine, točnije iz Komarica koja je u sastavu općine Doboj, BiH. Komarica je, pa tako i Franjin sokak, početkom ljeta 1992. godine u Domovinskom ratu potpuno razorena. Fotografije, dokumenti, matice... najvećim dijelom, zauvijek su izgubljeni. Franjo Miloš sabrao je sjećanja, pretražio matice, dokumente, arhive, ali i *žive riječi* mnogih članova brojne obitelji koja je također raseljena diljem svijeta. Kao rezultat toga objavljena je knjiga znakovitoga naslova *Uvijek iz početka*, koja sabire 200 godina rodbine Miloš – *činjenice, priče, obiteljsko stablo, osobe, povijest, događaje*... Objavio veći broj zbirki pjesama i publicističkih djela. Živi u Nizozemskoj.

POEZIJA - IVANA PRANJKIĆ

NEBESKA GLAZBA

Split

LJEPOTA JE KAO LJUBAV

Ljepota je kao ljubav,
U srži životnoj s njom se isprepliće.
Iznad doživljaja opipljivog,
Ona izvor izriče.

Ispod svake stvarnosti je,
Kao prisutna u umu slika
Koju riječ dočara.
I boja temeljna
Što na paleti kolorite stvara.

Ljepota je srcu neophodna,
Kao duša tijelu da opstane,
Ljepota je izričaj života,
Kada voda vino postane.

Ljepota je vrjednota stalna,
Ne po ljudskim sviđanjima,
Već je istina ona vječna,
Svakom biću prirođena.

U vremešnoj mudrosti,
Na licu ona bore kleše,
I prkosi svakoj modi,
Koja samo jedno ljeto pleše.

Po njoj je suton bojama prošaran,
I valovi po moru plešu,
Po njoj se ruža zorom budi,
I hrabro suncu se otvara.

U ljepoti nebo se s morem spaja,
Da u njega sunce zađe,
To smišljeni je čin ljubavi,
U kojem duša mir svoj nađe.

ŽIVOT

Život si mi Bože dao
Zbog ljubavi svoje
I to je razlog što postojim
I postojat ću dok me voliš.

A ljubav je Tvoja vječna
Pa je vječan i život moj
Meni si ga Bože, dao
Al je ipak samo Tvoj.

ŽIVA SLIKA JESENI

Gledam kroz prozor
Djelo majstora vrsnog
Umjetničku sliku
Što se miče
I na vjetru njiše.
Jesen je razlila boje svoje
Po stablima kestena, breze i lipe
I dok im se krošnje isprepliću na vjetru
U vrtlogu pastelnom
Kao ulje na platnu
Prelijevaju se boje.
Sliku pažljivo stvara
Nevidljiva ruka
Čarobnim kistom
I svakom oku poklanja
Jedinstveni prizor
Dok tu živu jesensku sliku
Svatko iz svoga kuta gleda
Pod svojim prozorskim okvirom.

ISPOD TAMARISA

Ležim na plaži
Pod suncem
Što tamaris ga krije
I njegove zrake
Sramežljivo propušta.

Oči moje upijaju
Bistrinu mora
Što misli moje čisti
Od nakupljenih briga
I planova bez pokrića.

I raspršuje ih
U tirkiznoj jasnoći
Kao val svoje kapi
Kad sa stijenom se sretne.

Mirisom se napajam
Što maestar ga nosi
Mirisom mora
I natopljenih stijena.

Opijena ljepotom

Al stvarnošću prožeta
Sebe svjesna postajem
U tom trenutku vječnom.
Jer vrijeme je stalo
A mir se taloži u kosti.

Moji snovi i moja stvarnost
Postaju jedno
Sabrani pod suncem
Ispod tamarisa.

VIDIM

Vidim tvoj lik
U sitnoj kapi rose što klizi niz list
Vidim tvoj obris
U prvoj zraci sunca što oboji zoru.
Osjetim tvoj dah
U tihom maestralu što osvježi mi dan.
Osjetim tvoj dodir
U svakoj kapi kiše što padne na moj dlan.
Čujem tvoj korak
U silini mora što udara u hrid.
Čujem tvoj glas
U šumu vala što se valja po žalu.
Osjetim tvoju ljubav
U svakoj čežnji srca što oduzima mi dah.

PRANJKIĆ, Ivana, rođena 9. listopada 1973. godine u Splitu. Na Ekonomskom fakultetu u Splitu stekla je akademsko zvanje diplomiranog ekonomiste. Zaposlena je u Ministarstvu financija Republike Hrvatske. Nakladnička kuća „Kerigma-Pia“ 2018. godine objavila joj je zbirku pjesama *Nebeska glazba*.

POEZIJA - PEJO PEJIĆ

ZAVIČAJ

Matići, Bosanska Posavina

ODLAZAK

Odlazim
Iz ove zemlje
Iz ovog grada
Iz ove kuće
Kuća mi je postala tijesna
Grad mali
A ova zemlja već odavno
Kao da nije moja
Slutim što me čeka
Negdje tamo
U dalekoj zemlji
Velikom gradu
Tuđoj kući
Sreću neću naći
A ipak ću otići
Da bar nesretan
Budem negdje drugdje

ZAVIČAJ

Lagano koračam
Stazama svog djetinjstva
Kojima sam nekad
Majčinom rukom vođen
Poslije toliko godina
Opet sam
Samo gost
U mjestu
Gdje sam rođen

PSI

Pustili smo pse sa lanca
A nismo im kosti spremili
Pa sad naše meso grizu
Vrištimo od bola
Nitko nas ne čuje
Ležimo u lokvi krvi

Nitko da nam pomogne
Naši psi će nam glave doći
Jesmo li zaslužili
Nismo o tome razmišljali
Kad smo im prvi put
Lanac oko vrata vezali

NADNIČARI

Naši su bake i djedovi
Svakog proljeća
Ljeta i jeseni
Orali
Sijali
Kopali
Brali
Želi
Vršili
Tuđe ambare
Žitom punili
A kruha gladni bili

KOFER USPOMENA

Govorili su
Puno je novca ostavio u kafani
Davao je pare
Dama sumnjiva morala
A ja se pitam
Što bi danas
S koferom punim para
Mrtvima pare ne trebaju
Starcu treba malo
A u gotovo prazan kofer
Barem je puno uspomena stalo
Novac vrijedi onoliko
Koliki mu smisao damo
A novac koji se ne troši
Ionako je
Običan papir samo

PEJIĆ, Pejo, rođen je 14. 8. 1964. godine u selu Matići (Orašje). Opću je gimnaziju završio u Orašju, a studirao povijest na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Dugogodišnji je ravnatelj oraškog Centra za kulturu, gdje je pokrenuo veliki broj manifestacija. Radio je i kao novinar u Posavskom glasniku. Sudionik je Domovinskog rata, ratni vojni invalid.
Djela su mu objavljena u zajedničkim zbirkama pjesama *Antologija ratne/domoljubne lirike*, Centar za kulturu, 2017., Orašje, *Stošestoj u čast*, Centar za kulturu i Udruge proistekle iz Domovinskoga rata 2025. kao i *Selo Matići u Domovinskom ratu*, Mjesna zajednici Matići, 2021. Objavio je i samostalnu zbirku poezije *Bio jednom jedan rat*, Centar za kulturu, Orašje, 2021. Dobitnik je nagrade „Zlatno pero“ za poeziju.

POEZIJA - JOSO ŽIVKOVIĆ SOJA

TVOJI TRAGOVI

Kostrč, Bosanska Posavina

TVOJI TRAGOVI

Vidim tragove u snijegu
I znam tvoji su,
Svakim danom poniru
U zemlju.

Svibanj je,
nema stopala tvojim
u dvorištu.
Ponikla je trava
Na dragom mjestu.

ODLAZAK

Vatra sklapa ruke.
Žar jedva diše.
Pepeo se po ugarku penje.
Odlaze ljudi,
Zvukovi i sjene.
U druge zemlje.

AKO SE POKVARI SAT

Ako se na duvaru pokvari sat,
Sunce neće zaspati u zenitu.
Kazaljke, kao i koraci,
Ponekad u zamahu stanu.
A vrijeme i život
I dalje kucaju
U nekom drugom satu,
U drugom tijelu.

ŽIVKOVIĆ, Joso Soja rođen je (Kostrč, Orašje, 1. travnja 1960.), hrv. pjesnik i slikar iz BiH. Osnovnu naobrazbu stekao u rodnom mjestu, Orašju i Zagrebu. Živio je i radio u nekoliko država zapadne Europe, te putovao po svim kontinentima. Objavljivao je u brojnim časopisima i sudjelovao na književnim skupovima u zemlji i inozemstvu. Njegove pjesme zastupljene su u mnogim zajedničkim zbirkama, antologijama i zbornicima pjesama u Europi i svijetu. Prevođen je na engleski, njemački jezik, danski, francuski, španjolski, talijanski, ruski, bugarski, arapski i turski jezik. Za svoj pjesnički rad dobio je nagrade: Antun Branko Šimić, Dubravko Horvatić i fra Martin Nedić.
Do sada je objavio četiri samostalne zbirke pjesama: *Koraci u sjeni*, Sarajevo (pjesme, 1988. godine), *Čekati dugu*, Zagreb – Orašje (pjesme, 1994. godine), *Gorka čaša*, Zagreb – Orašje (pjesme, 1997. godine), *Nenaviklost duše*, Zagreb – Orašje (pjesme, 2003.godine), *Tišina raspadanja*, Mostar (pjesme, 2015. godine), *Tragom pokorenih želja*, Osijek – Mostar (pjesme, 2019. godine) i *Rast do dna*, Zagreb (izabrane pjesme, 2021. Godine).
Član je Društva hrvatskih književnika Herceg-Bosne, Društva hrvatskih književnika, Društva pisaca Bosne i Hercegovine i Društva novinara Bosne i Hercegovine. U traženju cjelovitog izričaja, pored pisanja poezije bavio se slikarstvom, a poslije fotografijom. Izlagao je u Orašju, Tuzli, Županji, Pleternici, Vinkovcima, Hamburgu i kneževini Lihtenštajn.

POEZIJA - IVICA BLAŽEVIĆ

ZLATNI ZAVIČAJ

Slavonski Brod

SINU

Još uvijek čujem tvoj dječji smijeh,
pa zasuzi tvome taji oko.
Pružam ruke visoko do neba
da bih te barem na trenutak tako.

Hodam sivom stazom, vodi me do groba,
a kod groba tuga, ko zavjesa,
stoji u samoći, često zazovem ti ime,
vrijeme mi na licu crta kraj života.

A do tada plamen jedne svijeće
svake noći tinjat će među grobovima.
Srest ću te nasmijana u ljubavi neba,
s onim tvojim blistavim osmijehom anđela.

Nedostaješ mi, sine.
Na ovome svijetu, darovan si mi kratko.

RUPE U VODI

Bijelo lane progutalo vuka,
strašni tigar ostao bez zuba,
mudra sova zagubila slova,
a kapetan ostao bez broda.

Ribar zorom uhvatio plimu,
hladni sjever na jug preselio.
Udala se vjera za nevjeru,
vratila se rijeka ka svome izvoru.

Topla ljeta snjegove sanjaju,
ribica zlatna poželjela želju,
morska kapljica stijenu razbila,
magarac s lulom sjeo za katedru.

BLAŽEVIĆ Ivica, pisac zavičajne poezije i samouki slikar, rođen je 6. prosinca 1959. godine u Slavonskom Brodu. Sretno djetinjstvo proveo je u Luščanima, malom zaseoku na ušću rijeka Ukrine u Savu. Slikarske radove izlagao je diljem Europe – u Austriji, Italiji i Mađarskoj – a posebno mjesto u njegovom radu zauzima Bosna i Hercegovina, najviše grad Derventa u kom je izlagao i najviše svojih radova. Objavio je do sada dvije zbirke pjesama *Tragovi u snijegu* i *Zlatni zavičaj*.

MARTIN LUKIĆ

PEČENJE RAKIJE

Vjetar zagrlio jablan, pleše s njim valcer, uvija ga oko struka, njiše mu grane. Laste krenule na jug, listopadske kiše prate ih na put. Priroda ogrnula drugi kaput, zeleno lišće mijenja se u smeđe ruho. Posljednje arabe izvlače iz šume drvo. Sprema se ogrjev za zimu, vrijedne majke spremile zimnicu. Vjeverice sabiru preostale žirove što nisu vidjele divlje svinje. Sabiru lješnjake i orahe. Što nije iskoristio čovjek, iskoristit će životinje; priroda se pobrinula da ništa ne propadne.

Prošlo je više od dvadeset dana, šljive su uvrele, pustile širu, kom spreman za rakiju. Otac došao iz Austrije i pomaže djedu da iznesu kazan iz podruma. Iznose ga u dijelovima, sklapaju kao lego kockice u bašči gdje su kace. Sve pod špagu i u vaservagu. Kakvi bi oni bili otac i sin kada ne bi jedan drugom nešto kontrirali.

– Ćaća! Nije ti ovo u vagu!

– Sine, šljive smo stavljali na vagu, a kazan postavljamo u vaservagu.

– Vidim vala kako si postavio, a oko namiguje ulijevo.

– Kakvo bolan oko?

– Oko u vaservagi.

– Nije to oko, već živa, i vidiš da je u crtama.

– Kako u crtama kad lijevu dira?

– Ma neka dira! Idi skini trop s kaca.

Tata mi namignu i nasmija se, a djed dobaci:

– Martine, ovo dobro upijaj i uči, jednom ćeš ti ovo naslijediti.

– Koje da upijam? To što ti i tata nikako na zelenu granu?

– Ma jok to, uči kako se rakija peče.

Skide djed kačket, pa se počeša po glavi, zatim dlanom zaliza kosu, vrati kačket i nastavi:

– A upijaj i ovo što me zeza, da mu vratiš. Znaš kako se kaže: Kakav djed, takav i unuk.

– A šta ako se i meni tako vrati?

– Der ti meni pomozi da stavim kapu na ložište.

– Pa sad si vratio kapu na glavu?

– Ma ne moju kapu, kapu kazana.

Podižemo bakrenu kapu kruškastog oblika i postavljamo na ložište.

– E, ovo smo super napravili. Sad još križ da izvadimo iz lijeluka što smo za Jurjevo postavljali u polju, da ga stavimo na vrh i eto babi kapele. Može da se križa kad god pođe kokošima.

Iza leđa se začu babin glas:

– Stara sam, a nisam gluha, čuje baba. Ne sprdaj se sa svetinjom, a to što montirate je vražja mašina.

Djed sad malo nervozan:

– Baba, ne diram ti pekmez iz kredenca, nemoj ni ti meni rakiju iz kazana!

– Jok, ne diraš, a svako jutro mažeš onaj pekmez po kruhu kao belegijom po kosi! – reče baba, pokazujući jedan ispružen dlan, dok drugom šakom nervozno mlati gore-dolje pokazujući kako maže.

– A nisi vala ni ti svetica!

– Oslobodi me Bože, šta ti pričaš?

– A čiju si sinoć vodicu stavljala na noge?

– Čula da pomaže za reumu.

– Pomaže, pomaže! Mažeš ti, mažem i ja.

– Pa se djed obrati meni:

– Daj lulu!

– Znao sam ja da mi imamo ovih njemačkih i turskih običaja, ali indijanski... e, to me sad iznenadilo.

– Kakvi bolan indijanski?

– Kontam bolan, djede. Sad ćete ti i baba u znak mira popušiti lulu mira.

– Znaš šta, magarac jedan, znam i ja za indijanske običaje! Nemoj da ja vadim iz panja ratnu sjekiru, pa ćeš ti vidjet šta je običaj.

– Smiri se bolan, djede, još nije procurila rakija.

– Balavac jedan, lula je ova bakrena cijev koja spaja kapu i hladnjak. Kad se komina prokuha, onda ona ide kroz cijev u vidu pare, a voda u hladnjaku je hladi i pretvara u tekuće stanje.
– Vidi djeda! On kemičar!
– Pusti ti kemiju, daj malo fizike i nacijepaj drva.
Opet nam se priključi tata:
– Eno, ćaća, tri kofe sam skinuo tropa s velike kace, a po dvije s onih manjih.
– Ma vidio sam ja da se uhvatila kora kao armirani beton.
– Samo da ti sada ne zafali rakije?
„Što su bolji temelji, to je i kuća čvršća!“ Ista stvar vrijedi i za rakiju. Bolje da mi par litara fali nego da sva bude kisela, pa je ne možeš niti prodati niti piti.
Cijepam drva, a dobacujem:
– Ako može biti sirće od vina, more vala i od rakije. Zove se alkoholni ocat, budeš sve to popio uz salatu.
– Vidi njemu do šale! Šuti i cijepaj. Jesi ti, Jozo, dobro promiješao kom?
– Jesam!
– Eto onda, ložite vatru pa da sipamo kom.
Vatra se dobro razgorila, kom nasut, trebalo je vremena dok nije protekla prva.
– Eno je, djede, procurila!
– Bravo! Pusti da istekne jedno 2 dcl pa ćemo prosut.
– A vidi djeda što se sili.
– Ma ne silim se, već to nije rakija dobre kvalitete. Samo ti radi ono što ti ja govorim i miješaj svakih pet do deset minuta.
Tako sam i radio; s vremena na vrijeme miješao, a djed i tata s vremena na vrijeme probavali rakiju na žlicu, pa gradirali.
– Evo je, 32 grada, ja je ne bih više. Vadi i daj kantu za patoku.
Tako su se praznili i punili kazani, uvijek isti proces, a uz proces se pijucka stara rakija, mezila slanina, pekli pečenjci, dunje... Bit će ovo dug dan, a ostat će se i kasno u noć. Navratit će komšije, prolaznici, jer običaj je – gdje je kazan, tu je sijelo, šargija i violina. Bude tu i podbadanja, ali sve se svede na smijeh i pjesmu.
Dobro joj je netko dao ime – Vesela mašina.

KAD GLJIVE PROVIRE

Lagani povjetarac razgrnu oblake, kao i dječje ruke zastore s prozora. U daljini iza brda sramežljivo proviri sunce. Bilo je to prvo proljetno jutro bez kiše nakon dugih i obilnih kiša.
– Bila sam sad kod strine Ike na kavi, kažu Mijo i Ivo da idu u gljive. Pa ako hoćeš i ti s njima? Ja sav sretan skočih iza stola pa povikah:
– Hoću! Poput nekog nogometaša koji je tek postigao gol, klekoh na pod zabačene glave unazad i uzdignutih ruku u zrak. Zatim se s osmijehom na licu vratih opet za stol.
– Što bolan sjedaš? Idi se spremaj, nemoj da te djeca čekaju.
– Pa spreman sam.
– Stavi kapu na glavu i navuci čizme, ima guja po šumi.
– Kakve veze ima kapa s gujama?
– Nema kapa! Kapa služi da ti ne padaju gluposti na pamet, a čizme da te guja ne ugrize za nogu.
– A što ako mi uđe u čizmu?
– A što ako ti kažem da nećeš ići!?
– Pa mislim da to nije pametno, bolje meni guja u čizmama nego da ti ja ostanem kući.
– Idi bolan uzmi kesu.
– Što će mi kesa?
– Pa nećeš valjda gljive brati u džepove.
– Pa uzeo sam ceker.
– Ostavi mi ceker, to mi treba kad idem u prodavnicu. Imaš u primaćoj kesa koliko ti Bog hoće.
– Da uzmem dvije?
– Ma uzmi koliko hoćeš, samo izađi više da mogu na miru čistit kuću.
U tom trenutku s vana se začu zvižduk. Mijo povika:

– Hajde bolan, dok izađeš gljive će ostarjeti.
– Eto vala i vas dva ste porasli po pet centimetara čekajući mene.
– Jest vala i ostarjeli, vidiš da imamo i štapove – nadoveza se Ivo, a sve je to bila šala.
I svi skupa krenusmo kroz Šarića jošje, pa na platinu preko potoka, a majka povika:
– Pazite se dobro, potoci su od kiša nabujali, posebno tamo kod Stokića. S druge strane brda začu se strina Ika:
– De ba, ne stani Maro, neće daleko. Ako padnu u Šarića, neće dalje od bunarića, tu ćemo ih kukom pokupit. Ako padnu kod Stokića, negdje ćemo ih u Stjepkovci naći.
– De ba strina Iko, nemoj me i ti sikirat.
Uspeli smo se uz Ilino brdo. Htio Ilija od brda napravit šljivik, jesenas zasadio mladice šljiva, sad gledam nije ih se par omladilo. Bit će Iliji žao, voli Ilija popit rakiju i zasvirati šargiju. Na vrhu brda gusta šuma, na samom ulazu uglavnom breza i topola, pokoji hrast, ali dublje u šumi je rjeđa i prevladava bukva i grab. E, takva je šuma najbolja za gljive. Znamo mi gdje ih treba tražit, godinama smo prije išli s očevima i djedovima. Sad smo samostalni i odrasli, iza nas su godine iskustva ja ću uskoro napunit devet godina, a oni imaju po 11.
Mi smo poznavali tri vrste gljiva: mliječnice, lisičarke i rujnice. Rujnice su bile rijetke i ako uspijemo naći po sezoni jednu do dvije, to bi bila radost prava međusobno podijelimo na jednake dijelove i pojedemo onako svježe. Sve ostale gljive za nas su bile ludare. Ispred nas tepih od suhog lišća dočekuje nas kao kraljeve, a mi se raširismo po šumi kao lovci, ali hodom laganim, korakom košute i mudrošću lisice. Naučili smo da je tamo gdje je ispupčeno lišće moguće da je ispod gljiva. Nekad bi bio krtičnjak, nekad ludara, ali često baš mliječnica. Okom sokola, kao radar NASA-e, promatram teren ispred sebe. Dva-tri koraka ispred sebe ugledah ispupčeno lišće i bijelu siluetu. Potrčah i kleknuh na vlažno lišće ne razmišljajući o koljenima, samo o gljivama. Skinuo sam par listova i ugledah prekrasnu mliječnicu. Sav sretan, ushićeno povikah:
– Evo je! Našao sam!
– Ne deri se, eto meni sad uteče gljiva – pogleda prema meni Mijo, pa prema Ivi. Vidim i oni su našli i beru, pa se svi nasmijasmo.
Pažljivo razgrnem lišće, još su dvije i nešto sitnih. Vrtim lijevo-desno i lagano iščupam jednu, drugu, treću; sitne ostavim. Naučio sam od starih: „Male danas ne diraj, ali već sutra ih pozovi na večeru“. Pretražili smo Šarića šumu, već smo prilično napunili kese, pa izađosmo na blatnjav šumski put s barama punim vode. Pređosmo put i uđosmo u adže Marka njivu, preko bogaza u naše Šljiviće. U našim šumama nismo ni tražili gljive jer ih nikad nije ni bilo, bar ne onih što ih mi poznajemo.
Iz Šljivića kroz obalu prođosmo u Pejanovića. Usput ubrasmo mlade izdanke kiselice, pa se popesmo na Spasojino brdo. Nasred brda voda živa, izvor neprekidno teče. Napismo se vode, i iako nismo žedni, to nam dođe kao na misi pričest. Kako god nismo mogli proći pored kapele da se ne prekrižimo, tako nismo mogli proći ni pokraj ovog izvora. Božji poklon, a poklon se ne odbija. Kroz Krševinovo spustismo se do našeg Jezera i onda uđosmo u Krčevine.
U Krčevinama djed pod kruškom kanjuškom napravio kolibu od pruća, klupe i stol. Tu bi se krilo od kiše, a i od sunca kad bi se kosilo ili sijeno kupilo. Jedne godine smo i kukuruz sijali više smo sati kopali nego klasja što smo ubrali. Sad kosimo i dovodimo kravu na ispašu. Tu u kolibi nađosmo svježi pepeo i praznu konzervu od goveđeg gulaša.
– To su sigurno lovci, jučer su prošli pored naših kuća.
– Kako se kaže: „U ribara mokre gaće, a za večeru ne zna što će“, a lovci im braća.
– Oni su upucali kravu u konzervi.
– Ha, ha, ha!
U tom naiđe i Ilija. Razmišljam da mu kažem za šljive, ali nisu to moje brige. Ako nije vidio, vidjet će.
– Faljen Isus i Marija, dječurlijo.
– Uvijek faljen, čika Ilija.
– To vi pošli u gljive?
– Ma ja, dugo su kiše padale, sad ih ima puno.
– Ima, ima, evo i ja berem pa podiže svoju korpu kao da je posvećenje ponio, a ona puna različitih gljiva, šarenih boja kao uskrsna jaja.
– Čika Ilija, pa to sve ludare!
– Sve su gljive jestive, neke samo jedanput.
– Ja vala ne bih jeo te što se samo jednom jedu. Nasmija se Ilija:
– Ma bez brige, sve su jestive, ali nemojte vi brati ono što ne znate. Vidite, ovo je sunčanica.
– Ma to je ludara, ti ćeš pola sela potrovati! Opet se nasmija pa nastavi s pričom:
– Ima takva i ludara, ali treba znati razlikovati. Vidiš, u jestive sunčanice ovaj prsten se pomiče

gore-dolje, dok je kod otrovne on zalijepljen.

Još nam je Ilija dao pokoji savjet prije nego što smo se razišli – on kući, a mi dalje u potragu. Spustili smo se niz Repište do šume Vinka Augustinovića; ona je uvijek bila puna gljiva, kao i Šimina i Lovrina šuma. Nabrali smo pune kese gljiva pa se vratismo svatko svojoj kući. Sav blatnjav i pun čičaka uđoh u avliju.

– Joj sine, ti kao da si se kaljužao sa svinjama. Vidi bolan kakav si, eto imaš čičaka i u kosi, ti kao da si na glavi hodao.

– Pa što ću ja kad su čičci negdje veći i od mene.

– Samo da nisi i kojeg krpelja pokupio.

– Nisam ga vala ja kupio, ako se nije možda sam zalijepio.

– Idi se presvuci pa dođi mi pomoći da očistimo gljive.

Pod šupom majka odložila peć, otkuhavala veš i pekla kruh.

– Daj te gljive da ih očistimo. Dodah joj vrećicu i sam primaknuh valjugu i sjedoh. Majka uze par komada, očisti pa odsiječe klobuk, a stručak iskriža na kolutove. Zatim one klobuke stavi na vruću platu i samo ih posoli. Kako se brzo proširi miris pečene gljive! Bit će da je i djeda privuklo čim je u tom trenutku naišao s njive.

– O, tko je to išao u gljive?

– Ja, djede.

– Pa jesi li ubrao što?

– Jesam vala djede, kaže mama ima dosta i za vas.

– A jesu li jestive?

– Kaže Ilija Šarića da su sve jestive, a neke samo jedanput. Djed me pomilova po glavi, pa poče priču:

– Išao tako u gljive jedan naš susjed, a nije nikad brao prije. Vidio je on kako izgledaju gljive, a i čuo je od drugih, ali kad ideš prvi put, vazda neki strah. Ode on tako u šumu i nabere pune kese gljiva, donio kući i veli ženi: „Pravi ručak!“ „Pobogu čovječe, a što ako su otrovne?“ „Samo ti bona njih napravi, dat ćemo prvo mački, ako njoj ništa ne bude i mi ćemo jesti“. Tako i napraviše, dadoše mački, a ona ih u slast pojede. „Hajd’ sad da i mi ručamo“. Pojedoše i oni, kad ne prođe ni 10 minuta, poče mačka da se previja, uvija i valja po zemlji, a oni brže-bolje pozvaše susjeda da ih vozi u Brčko u bolnicu. Ispumpali želuce pa se vratili kući. Kad su došli kući, ono se mačka omacila!

– Ha, ha, ha!

– Mi ćemo prvo dati Žući, on se ne može omaciti.

Za večeru majka iskriža gljiva, malo ih prokuha pa onda zajedno s lukom propr̀i. Mmm, uz to još stavismo domaći kajmak i mamin samun – gozba na kojoj bi i kraljevi zavidjeli.

ŠLJIVA

U daljini se čuje glasanje fazana i roktanje divljih svinja, a iz obližnje šume dopire cvrkut ptica. Šumski huligani koji narušavaju jutarnju tišinu. Eh, da su svi poput njih, jer njihov me nemir ne nervira, već opušta. Danas mnogi ljudi maštaju o životu u šumi. Ja sam imao tu privilegiju da u takvom okruženju odrastem. Naše četiri kuće, odvojene od sela, u čvrstom zagrljaju njiva i šuma. Daleko od smoga, daleko od pruge i automobilske buke. Jedina buka je žubor potoka što se sliva od dva izvora prema koritu Stjepkovice.

I dok su u ono vrijeme mnoga djeca s nestrpljenjem iščekivala nove nastavke Jelenka, ja sam seriju živio. Mislim da nije bilo šumske životinje koja bar jednom nije prošetala našom avlijom, od zeca do lisice. A nekad pomislim kako smo mi bili ograđeni, a oni slobodni; možda smo mi za njih bili ZOO vrt, pa su životinje dovodile mlade da im pokažu kako izgledaju ljudi.

Polovina rujna. Koračam još uvijek vlažnom travom od rose, iza kuće prema šljiviku. A u bašči poredane jedna do druge kace; ima ih više nego u toru ovaca. Ovjenčane grane savijaju se do zemlje, naklonile se Bogu na dobrom urodu. Otac i djed podbacivali su račvaste grane da ih drže, da se ne polome. Uberem šljivu, ščepam je s dva prsta, a sok prsnu. Pojedem polovicu punu slasti, zubima izvadim košticu pa je izbacim.

– Kradeš mi šljive!

Okrenem se, iza mene djed. Preko ramena prebacio kosu, za pas zadio belegiju i vodir.

– Jok bolan, djede, nije ovo krađa. Ovo ti je ispitivanje kvalitete robe.

– Ma ti si meni upravo pojeo kap rakije.
– De, šta ti je, djede, nisu to kapi za oči pa da u kap gledaš.
– Pusti ti to. Kap ti, kap Mato, kap Janja, kap vrana, pa deset tegli pekmeza baba. A sve ne valja djed, a od mojih se odvaja od usta.
– Lako meni za tebe, ispeci grad slabiju rakiju i namirit ćeš sve te kapi.
– Ih, odvajam od usta, sad još i da zakidam na kvaliteti. Nego, mi ćemo ovako.
– Hajd' da čujem kako?
– Pošto si uhvaćen u krađi, preimenovat ćemo kaznu u društveno korisni rad.
– Čuj to?
– Eto tak'. Dok sunce jače zagrije i povuče se rosa, dođi u berbu i odradi.
– Ma ja ti, bolan djede, neću brati, ja ti mogu jedino tresti.
– Eto, ti tresi, ja ću brati.

Oba se nasmijasmo. Uvijek se šljiva zajedno brala i pekla. Nosilo se onoliko koliko je kome trebalo.

– Nego, gdje si pošao s kosom?
– Odoh do kućišta, da pokosim jedan otkos trave za krave.
– Daj, budem ti ja pokosio.
– Neka, ovo mi je jutarnja fiskultura. A i da pobjegnem malo od babe. Od jutra k'o pčelica zuji.
– Pa to je dobro!
– Dobro bi bilo da daje meda. Daj donesi jaja, daj zagrabi brašna, de mi skini siniju, dodaj oklagiju.
– Majku mu milu! Hoćeš da i pitu razvijem?
– Pa nemoj tako, djede, zakleo si se i u dobru i u zlu.
– Jesam! Ali nije to parok dobro rastumačio. On sve na brzinu! Reci „da", pa hajd' reci „da", zbuni dva oka u glavi da ne vidiš mene. Kad se oženiš, shvatit ćeš.
– Kad tebe slušam, bome ću dvaput razmisliti.
– Ma šalim se ja malo. Dok ja pokosim, bit će gotova i mekuša. Reci Janji i nevjesti Mari da dođu. Zajedno ćemo jesti, pa idemo brati šljive.

Vratio se djed, a i sunce se visoko diglo. Pojedosmo onu pitu pa se uputismo brati šljive. Pripremio djed par motki različitih dužina: za one niže grane kraće, za vrh duže. A ja svako stablo prvo dobro prodrmam pada šljiva. Da malo jači vjetar zapuše, spala bi i sama; dobro je zrela, dobro će se platiti rakija. Ono što nije spalo, tresem motkom pazeći da što manje lomim grančice, trebat će nam i dogodine. Bole ruke, mislim se, bilo bi mi bolje da sam brao šljive u sepet, a opet, boljela bi me leđa. „Šuti i trpi, proći će i to", reče djed. Procjenjuje oko 15 metara šljive. E, to mu je oko 20 njegovih kazana; da je pije umjesto vode, vala je do iduće jeseni neće moći popiti.

– Stresi tu šljivu do kraja, pa ćemo odnijeti ove ubrane da istresemo u kace.
– Treba ih iskoštiti?
– Treba! Ali bez brige, pripremio sam ti gumene čizme.
– Jesi li pripremio ljestve?
– Jesam.
– Dvoje?
– Šta će ti dvoje?
– Pa jedne da se popnem na kacu, a druge da uđem u kacu.
– Ma uskoči u kacu.
– Uskočit ću ja, ali kako ću iskočiti iz one velike?
– Istresli smo četiri-pet sepeta šljive pa uđoh unutra. Gazim šljivu, a djed donosi još i istresa. Tako smo negdje do pola kace punili.
– Eto, sad možeš izaći, ostalo ću ja ašovom.

Brali smo taj dan dok nije počeo padati mračak, a s mrakom krenula opet i vlaga.

– Dobro je, jednu smo kacu napunili i drugu upolovili, sutra ćemo nastaviti.
– Hoćeš pokrivati kace?
– Naravno, moram, pripremio sam ja najlone. Eto, sad im treba 10–12 dana za vrenje, pa ćemo pustiti još desetak dana laganog vrenja i onda iznosimo veselu mašinu i pečemo rakiju.
– Znaš šta, djede, ja sam od ove tvoje šljive ogladnio.
– Ti ogladnio, a ja ožednio, hajmo mi u kuću.

Prof. IVAN DOLIBAŠIĆ

SLOBODA KAO SIMBOL STVARNE I ŽUĐENE SLOBODE

Prikaz romana *Krajem zore* autorice Zorice Krajinović-Marinić

U svom i našem zavičaju danas je književno s nama gospođa, Zorica Krajinović-Marinić, autorica najnovijeg romana naslovljenog *Krajem zore*, kojeg ćemo pokušati zajedno predstaviti. Pred izlazak iz tiska naša neumorna spisateljica Zorica je dala ekskluzivni intervju jednom portalu. Na upit: „Što je tema novog romana?“, odgovarila: „Tema je, ukratko, odsjevi režima nakon Drugoga svjetskoga rata na obitelj i bližnje, tako da mnogi prekomjerno pate“.

Nastavak je to njenog prvijenca sa naslovom koji glasi: *Zaustavljeni su krici, al' nisu i duše*. Nadat je se i trećem romanu pa da jednog dana predstavimo i trilogiju.

Tema knjige kako sama autorica kazuje – odsjevi režima nakon Drugoga svjetskog rata na obitelj i bližnje, tako da mnogi pate, primamljuje čitatelja dvostrukom očekivanju: da povijesno sazna o tom dobu poslijeratnom i međuratnom i o stanju preživjelih koji su to doba iznijeli na svojim plećima, ranjenim srcima, upokojenim dušama. Historiografija se još nije oglasila. Pravih, izučenih i objelodanjenih povijesnih istraživanja i spominjanja nema. Još uvijek tiho snijeg pada niko ga ne prtini. Potkraj samog inog prošlog stoljeća i početka novog tisućljeća, u kojega smo ušli s novim očekivanjima, samozatajno su nam dva fratra, ujaka: fra Grga i naš fra Andrija omogućila na tek malo odškrinuta vrata objaviti spiskove nestalih nesretnika koje je rat i poslijeraće progutalo i proglasilo nestalim, kojima se ni traga ni spomena ni obilježja,dostojna svakom ljudskom biću, ne zna. Barata se nesuvislim brojkama, sve tanjim i izblijedjelim pričama, koje će se sa narastajućim generacijama rasutim po nedragom i nemilom svijetu, ugasiti.

Ali, zato je Zorica, naša dična Vreljanka, hrabra Ivana Orleanka, uzdignuta i vedra čela romansijerski nam ispričala priče koje čitamo bez daha, osvježavajući uspomene, uočavajući zavičajne ljepote. Još ju jedan poriv natjerao na pričanje. Uza sve teskoće i nedaće svagdašnjih prilika i neprilika osjećala se i duhovna i duševna tjeskoba kod žitelja. Što je bilo teže, a naizmjenično se smjenjivalo, naročito kod mladih udovica, obudovjelih majki, starih roditelja, ožalošćene braće i sestara koji svoj žal i tugu nosiše u sebi, i razmjenjivaše prigodno i to sa velikim strahom i bojazni prokazivanja i različite vrste progona, što im pričinjavaše duševne boli, stresove, nepodijeljenu tugu, danonoćno strahovanje dodajući još k tome svakodnevno i tradicionalno teške poslove u pribavljanju najpotrebnijih namirnica na oskudnoj zemlji, sušnim godinama, vremenskim nepogodama, ženskom radnom snagom u većini domaćinstava koja je često pribrojavala odrasloj čeljadi i nejačad i siročad.

„Mnoge žene i majke su pored svih patnji i neimaštine u tim vremenima naučile živjeti i s dvije na oko bezazlene riječi „Odstupili su“.

Bilo je to vrijeme ćutanja. Vrijeme golemoga straha. Nevidljivoga. Koji je nečujno odsvakud dolazio. I zidovi su bili uplašeni, tavanica bi podrhtavala, nečujno su iz daljine dopirali. Nije im bilo kraja. Godinama. Desetljećima. Pričama se prenosio i etiketno lijepio na mlade generacije.

„Prešućivala je sve što bi doznala, ćutala je i o tome, čak i ako bi nešto doznala iz priča i okolnih krajeva... u njoj, ali i ne samo u njoj, bio je urezan strah od onoga što su sami vidjeli, kao i od ispričanih priča koje su čuli od svjedoka u vezi s nestankom njihovih članova obitelji iz ratnog i poslijeratnog vremena.“ Npr.: (str. 10.) riječi su majke Anice jednog od glavnih likova... onda na umjetnički način izrečeni refleksi spisateljice u izrazima: „tijelo joj obuzme novi zamah straha....zgusnuta težina tišine“.

„...čak disanje utiša onoliko koliko je mogla istrpjeti...“ ublažavanje bolova ranjenom sinu uz svu majčinu nježnost i brigu slikovito, epski nijansirano kao umetnuti stih „izvadila je vunenu prugasto poredanih šara ponjavu“, može se naći samo kod pravo uvježbanih umjetnika pisane riječi. Majka, bez nestalog muža i starijeg sina, koje je očekivala beznadnim pogledima, nespokojnim uzdisajima i molitvom te stalnom brigom za mlađega jedinu utjehu je nalazila, da se njemu ništa ne dogodi. A, on, razumijevajući majku i želeći joj pomoći, pa kako izrasta i jača sve se više prisjeća oca i brata i sve teže razumijeva i podnosi društvo i okolinu oko sebe. Ponekad se potajno iskrada u samo praskozorje penje na vrh brijega odakle se vidi cjelovita panorama negdašnjeg obiteljskog imanja te nastavljajući san u javi prebire sjećania odlaska s ocem i bratom u osvit zore kad u vrućim lietnim mjesecima započinju radovi na selu. Prije zore prije bijelog dana, prije rose i prije vreline... Citiram: „Kada su kroz prozor dovirili prvi izdanci svjetlosti iza noći s mučnim snovima o vlastitom progonstvu... izađe sporednim izlazom kroz mličar... uskim putićem do najvišeg brežuljka... tu je dolazio s ocem i bratom čim se raz-

vidi... (tu) tu najljepše bijaše krajem zore, kada sunce umiljato iskoči nad horizontom“, a svoje, vrlo impresivno opisivanje i umjetničku dojmljivost Zorica nam oslikava u slijedećem odlomku: (str. 16-17)

Uzimajući zoru kao simbol stvarne i žuđene pobjede, dijeljenja mračne noći i danjeg svjetla, razdvajanje iz nužde poljuljanih i nestabilnih karaktera pojedinih likova, daljnje pričanje čini nam još izazovnijim i zanimljivijim.

Doživljenost i ljepotu svitanja još jednom oslikava u odlomku na str. 18.

„...posebno je zapamtio sjedenja na brežuljku i očevu rečenicu kojom je najavljivao kako njihov kutak ima posebnu ljepotu krajem zore, a ponajviše kada je snopovima zraka Sunca obdarena. Sad žive i mrtve duše plešu. Govorio bi mu pri toj ljepoti otac. S višljim uspinjanjem zlatne sunčeve kugle odmirisala bi najjača svježina kao i lakoća življenja, a nastavili bi teći teži sati rada na poljima ili šumi. Voljeli su oni svoj posao na crnoj zemlji, kao i sve što na njoj raste. Tada bi zaboravljali sve nedaće koje ne samo njima nego mnogima nanose oni koji dolaze na vlast i smjenjuju se...“

Eto, sad smo saznali, a sam sam čitajući želio što prije otkriti naslov knjige, neobičan i zagonetan naslov – *Krajem zore* – E sad ovaj naslov moram začiniti lirskom pjesmicom pjesnikinje Zorice:

Iz zbirke pjesama: *Vrela što u meni vriju*, pjesma: *Zoro*.

„Nadnesi zoro ljepotu svoju nad brežuljke moje
pa nježno miluj uspavale cvjetove
ljupko ovlaži uspavale trave
vješto bdij nad pitomim šumama
blaga budi teškoj boli utvaja
svečano pjevaj mudroj samoći breza
tiho pričaj usnuloj nadi puteljaka
skrušeno moli među grobovima
lagano pleši pred izvorima vode
čini sve to dok ja ne dođem
onda ti odmori.“

Podjednako nam tako Zorica zanimljivo, talasasto i napregnuto, uzbudljivo i zavodljivo u svom epsko-lirskom stilu pripovijeda priče i pjeva pjesmice.

Sama riječ zora ima veoma širok izbor značenja u našem jeziku. U vremenskom terminu: praskozorje, zora, u cik zore, svice zora, zora rudi, rujna zora, zornica...; vlastita imena i prezimena Zora, Zoran, Zorica, Zorka, Zorić, Zoranić, Zorkić... u narodnoj pjesmi: svani zoro, svan’, zorice plava, u ranu zoru... ustaj curo, zora je ...retorički zov: zora puca... u osvit zore... zorom na uranak... jedva čekam da zorica svane... Nekom slatkom tugom prolile se oči zore... Usred ove zore koja sviće. U pjesmama velikih estradnih umjetnika: Mišo Kovač: *Proplakat će zora*, Tereza Kesovija: *Zora je svanula*, pisaca: Ivan Lovrenović: Crna Goro, da ti nije mora, ne bi znala okle sviće zora, Miljenko Jergović: Ova zora - Sviće s mora, a papljanske zore postojale su zato da u njima „zubima kuješ klince“, kako je cvokotanje nazivano ljeti prije svitanja kad se izgonila marva na pasu... „tko je ova što sviće poput zore“ (Pjesma nad pjesmama / 6:10 Biblija kralja Jakova/podsjetit će svakog od nas na doživljaj zore...).

Riješili smo naslov knjige. Zorica nam je u intervju iznijela inspirativnu zamisao teme i sadržaja priča. Sad sebe zamišljam, pošto se ovdje nalazi i pofajn mojih učenika, u ulozi nekadašnjeg predavača, a s kojima sam s puno pažnje i odgovornosti analizirao mnogobrojne priče i romane. Na zadovoljstvo i meni i njima da su im nekad u životu pomogle. Dva su glavna lika. Majka i sin. U prvih pedesetak stranica njih dvoje razmjenjuju svoje strahove i boli, tugu i žaljenje, unutarnje borbe koje svakom od njih ponaosob izazivaju duševne i fizičke boli, stalnoj prisutnosti izazova kletve ili praštanja, osvete ili miroljubivosti. Strah i sukob, nemir i proganjanja uklesani su kao u kameni spomenik u lik glavnog junaka ove priče.

„I tako, radom i razgovorom, iako škrtim, pokušavali su vratiti se u uobičajenu svakodnevicu. Strah je čučao u oboma, a izvlačio se kako hoće te kada hoće, pa svako malo lebdio pred očima kao gusta paučina među zidovima davno napuštenih prostorija. No, oni su nastojali uklanjati tu vrstu paučine bez uzajamnog jadikovanja.“

Autorica produzuje tijek citanja

I kad se kod čitatelja očekuje nekakav sretniji tok, spisateljica prelazi iz fabule u dramski neizvjestan, prevrtljiv, napet, uzbudljiv i stalno produžujući tijek čitanja, gutajući očima, uzbuđeno se osjećajući. Od sretnih trenutaka zagledanosti najočitijeg momka i najdičnije djevojke i odluke, iako u veoma

otežalim prilikama, da se udruže na zajednički život, stvari se, mimo našeg očekivanja, zapliću, sunovrate i završavaju, kako je to unaprijed spisateljica u vidu zagonetne i pragmatične poruke rekla: „Nekom je valjda dano /da mu gotovo sve bude /nedano.“ I ne samo ratovi koji traju po nekoliko godina nego i poraća su neizvjesna, nasilna, teška i bremenita za mnoge koji se ne umiju snaći. Jedan poznati pjesnik i učesnik rata s ovih naših prostora poručuje:

„Rat! Najstrašnija neljudska neman koja iz rodnog kraja, iz gnijezda njihova djetinjstva, istrgne voljenu i poznatu stvar i za sobom ostavi nešto ledeno i tuđe, bez trunke života.“

Prošavši taj dramski zaplet malo će tko pogoditi inscenirani završetak konca romana i glavnog lika. Na nama je pak čitaocima, da na svoj način, ako nismo zadovoljni ovim, završimo ovo realno-zbiljski napisano djelo i da u opisanim likovima pronađemo sudbinu istih takvih koji su se dogodili u svakom rodu i obiteljima ovog našeg zavičaja.

Vrijeme neumitno odmiče, moment je da uputimo apel historiografiji koja će pristupiti povijesnim zbivanjima triju ratova, poginulim, nestalim i nevino stradalim;/ zaduženim za spomen obilježja koja će slikovito i simbolično prikazati sva zlodjela, učinjene štete i usnule žrtve. Ima tu mnogo načina. Imamo i kadrova, pogodnih lokacija, gotovih ili za obnovu objekata.

Preostaje nam da budemo strpljivi i čekanju prema mogućnostima, jer inače nismo skloni ni planiranju ni strategijama. Onako od oka, nasumce, spontano, ali, u nadanju, dogodiće se.

Naša vrla i dična Zorica rođena je u Donjim Vrelima, općine Bos. Brod, župe Žeravac. Od majke Anđe, dođene. Lovrić i oca Joze roda Marinić. Ostali dio biografije koji se odnosi na djetinjstvo, školovanje, radnu karijeru, boravak izvan mjesta rođenja nalazi se autobiografski opisan u knjigama. Spoznaja o rodoslovlju doseže do pradjedova i prabaka koje ona također spominje u vidu prenošenja iz slušanja i pričanja, samim sjećanjima na prigodne posjete, zajedničke boravke, a posebno sada, kada ih više nema, ne zaboravlja barem jednom posjetiti njihova vječna počivališta reminiscirati sjećanja npr. na oca i brata, lipe koje više nema...

Duboko urezana u sjećanja ostali su joj djed Jure, „nestali“ u drugom svjetskom ratu, komu se ne zna groba, ali je zabilježen na spomeniku pa će se time, kao i sve drugo što je zapisano, trajnije sačuvati. Nekako su joj djed Jure i baka Zora najdublje utisnuti u sjećanje koje je vjerno i sa gorčinom punom jada i boli opisala u svom prvom romanu – *Zaustavljeni su krici, al' nisu duše*:

A didu Juri je posvetila i pjesmu.

Ubili su me
a znali da nema ko zasijat moja polja jer kazao sam im
Ubili su me
i bacili k'o stoku a znali da sam čovjek jer kazano im bijaše
Zašto bar nisu bili ljudi pa kazali gdje mi je tijelo
da nejač, draga i mati moja doći mogu grobu mome.
Tad bi bar neka polja bila plodnija.

Jedno od vrela je izbilo, šiklja, vrišti, urliče, stiska grlo, pritišće prsa. Koliko je takvih, naprasitom smrću, završilo ni krivo ni dužno. Samo zato što je nekome bio cilj i meta osvete.

I sad vidim Zoricu gdje izlazeći iz svojih sjećanja posjećuje groblje, zaviruje u kutke bašče, ograde, ispod trešnje, duda i priča:

„Na kraju produžih užeći svijeće svome pradidu i prababi. I nisam mogla gledajući u njihov spomenik ne ustanoviti da sam i ja bila malo mlađa nego oni kada su doselili se sa Drinovačkog Brda u Dobru vodu, a ja više nego duplo dalje od toga mjesta otišla gdje gledam odrastanje djece svoje djece. No nisam jedina. Mnogi su otišli i puno, puno dalje, pa se pitam. Jesmo li ukleti da slabo koja generacija može biti rođena, odrasti, ostarjeti i umrijeti na istome mjestu, ili je to dar?

I tako čas u snu, čas na javi prebire i pogledom i sjećanjem: „Da je sada moja prababa Pera živa. Ona bi kazala: Isukrstat, u ovom svitu sve naopako. Jel' nije, kad kad mlade 'varbaju kose u sido, a stare u crno?

Ma još b' svašt' mogla nabrajat, al' najgore što uvik neko zapometne rat, pa ginu nedužni ljudi, a vid' sad i ovo što su tam' u dalekoj zemlj njeki bogataš' u ganjanje baluna utroš'li priko dvista milijardi, valjda dolara, a kol'ko b' to moglo na'rant čeljadi da ne pomru od gladi.“

Tako preko Zorice zbori prabaka Pera doseljenica iz kršnih, sušnih, pjesničkih Drinovaca, udata za pradjeda Peru Opačka, iz Dobre Vode. Ni po čemu se nije dala asimilirati. Sačuvala je svoj ikavsko

štokavski govor prenoseći ga i na slijedeću generaciju, ne u potpunosti, ali ta arhaičnost ispadne u novoj sredini koja se aklimatizira zanimljiva za slušanje i otkrivanje tko je i odakle je došao. Naša spisateljica je koristila i dijaloški i u monologu svaku priliku izvornog govora osoba radi čuvanja originalnosti, a pritom da sačuva što više toga kod novih doseljenika neposredno ih vezujući za rodni kraj.

Na živopisan i poučan način su opisani odnosi sina i majke, svekrve i snahe, bake i unuka.

„Belaj je zavlado ovim svitom. Nisam kadra spast ga, a tila bi.“ „...neću moći zakocent se od smija“.

„Znam sine da sam ja teb’ bila sve, al’ nek’ znaš da s’ ti men’ zauvik sve, a od sutra kad budeš im’o svoju ženu, ja ću teb’ bit’ iza nje, pa kad dobiješ svoju dicu, biću i iza njija.“

„Nevo moja, lipo se ispekla kuruza, al’ pukla po sridi.“ „Banće nam gosti.“

„Ne sićam se kad sam ko dite povojma povijana, izblidlo.“

„Ćerce de zait’ malo vode iz ampera pa m’ poli.“

„Njekad mi je teško durat’ njiov’ galamu, al’ne daj Bože da i’ nema.“

„Met’ ć’ kavu i fildžane na sin’ju.

„...šečer u kocki pa sve lipo poredat...“

„Njekako mi lipše sist dol’ pri dn’ zemlje. Imam i skemlija više neg’ nas ima.“

„... otišli priko bila svita...“

Osim Enciklopedijskog rječnika Bosanske Posavine, napisanog od uvaženog znanstvenika mr.sc. Ante Kneževića ni nema više tko se bavio jezikom katoličkog življa Bosanske Posavine. Stoga se usuđujem preporučiti mladim snagama studenata i nastavnika hrvatskog jezika da obrade u kojem bilo obliku i značajke materinskog jezika Posavljaka na području Bosanske Posavine. Među inim, naći će dosta materijala i u ovom djelu.

A i same riječi koje se rijetko ili nikako više ne rabe u svakodnevnom govoru i komunikaciji mogu nas podsjetiti, asocirati, otkriti. Čini mi se još važnijim da je taj izvorni govor sačuvan, a slikovito odzvanja u oživljavanju likova koji nam ostaju u podužem sjećanju.

I Zorica sama o tome govori u ovom romanu. Ona je u direktnom govoru ostala dosljedna izričaju svog zavičaja, „...jer želim da i taj izričaj traje, ma šta neki mislili o njemu.“ Nimalo ne brini. Prava istinska kritika će znati vrjednovati, a vrijeme će i pisca i djelo svrstati tamo gdje im je mjesto:

„Vratim sebi u misli
Vratim sebi u misli najdražu avliju
i bude mi obučena sirokih rukava
niz ovratnik „jumačena“ bijela haljina,
preko struka povezana tkanicom s pet boja,
a skute obujmi šarenija pregača
u kojoj miruju izbrojane kocke šećera,
i crne, meke počine mi bivaju obuvene.
Pa takva,
prije no što kockama šećera odem obradovati nečiju djecu
kroz dvored procvalih ruža progizdam najdražom avlijom,
dok mi ptice pjevaju da mojipreci s nebesa raduju se.“

Stihovi otrgnuti od duše

Naša divna i gizdava Zorica u svojim dosad objavljenim djelima i pričom i pjesmom upoznaje nas sa cijelim obiteljskim rodoslovljem. Od pradjedova i baka pa do roditelja. O nekom više, o nekome manje. O nekome tragično i tužno. Malo ih je sa happy end-om, što će reći sretnim završetkom. Jedno je ipak najvažnije. Sačuvati sjećanje. Odavati poštovanje, namrijeti mladim generacijama to bogato naslijede baštinjenja jednog posebnog doba, sudbini jedne mikro-lokalne civilizacije.

U ovom kratkom petogodišnjem literarnom djelovanju, poput iskusnog neimara, naša revnosna spisateljica objavljuje dva romana, dvije pjesmarice, slikovnicu za najmlađe, uz nekoliko promocija, a na elektro mrežama objavljuje niz sentenci, mudrih izreka, trenutnih poruka, obavijesti. Stekla je široku popularnost, prihvaćena od čitalačke publike, povoljna ocjena recenzija i kritike. Navedimo samo nešto od toga.

„Stihovi kao otrgnuti iz duše, rasipaju se kroz sito riječi, poput kapljica kiše ispunjenih sjetnim sjećanjima na minule dane i najdraže osobe koje su bile neodvojivi dio autoričina postojanja.“ Iz recenzije: urednice Biserke Peršlin.

„Vješto je slagala zrnca i sa samo par odabranih stihova, složila predivne pjesme“. Iz recenzije

urednika Krune Šafranica za knjigu pjesama *Otkud u predvečerje zora*.

„Ujedno je to i opis stradanja cijeloga kraja; mnoštvo je sličnih obiteljskih sudbina sažeto u koricama ove autobiografske proze. Posebnost je ove posavske priče što je opisana iz ženske perspektive. (...) Premda sredina slovi tradicionalno kao patrijarhalna, ova priča rasvjetljuje pravu ulogu i značenje žene u posavskom okružju koji je u svakom ratu iznimno prorjedivao muški udjel pučanstva. Žene su stoga prečesto morale preuzimati i njihovu ulogu, i u kući i u polju. Unatoč golemim životnim patnjama, prevrtljivom usudu i nepravednom izgnanstvu, glavna junakinja ne očajava i ne posustaje. Ona je oličenje otpornosti posavskoga kraja.“ (Iz predgovora prof. dr. Pave Barišića)

„Roman *Zaustavljeni su krici, al' nisu duše* Zorice Krajinović-Marinić je njezin prvijenac, a koji za hrvatsku čitalačku stvarnost ima višestruki značaj. Prvo, Bosanska Posavina o kojoj Zorica piše je vjekovno identitetsko hrvatski prostor o kojemu se uistinu malo piše, a u ovom djelu to se jasno pokazuje. Drugo, gospoda Krajinović-Marinić piše čistim hrvatskim narodnim narječjem, koji se govori upravo u Bosanskoj Posavini. I treće, najvažnije jeste neizmjerna potreba da povijest Bosanske Posavine živi. Svojim djelom *Zaustavljeni su krici, al' nisu duše* tomu gospođa Krajinović-Marinić daje nemjerljiv doprinos, jer piše s ljubavlju, bez osvete i s pijetetom.“ (Anto Pranjkić)

U knjizi *Zaustavljeni su krici, al' nisu duše*, na kraju uvoda autorica poručuje:

„Poštovani čitatelju,dozvoli mi da svojim pisanjem i tebi odškrinem vrata u tajnu života i smrti, radosti i tuge, sreće i nedaća posavskoga čovjeka, koji je uz „seljačku“ pjesmu i šargiju znao se nositi sa zlokobnom sudbinom stalnog bivstva na buretu baruta i koji je, unatočsvemu,uspio sačuvati osnovne ljudske vrijednosti: Bogoljublje, čovjekoljublje i domoljublje.“

E Zorice, Zorice, previše nas zadužuješ... pokušaćemo...

Pogledajmo sad kako su ova Zoričina djela odjeknula širom svijeta i kako će daljnjim čitanjem i prevođenjem se širiti...

Medijski odjeci:

Promocija romana prvijenca švicarske Hrvatice (Moja Domovina)

Prespavao u svojem domu nakon što je otišao u tuđinu prije 53 godine. (Večernji list)

Zorica Krajinović-Marinić: *Zaustavljeni su krici, al' nisu duše* – promocija hrvatske autorice iz Švicarske u Zagrebu. (Fenix magazin)

Predstavljanje knjige *Zaustavljeni su krici, al' nisu duše*. (LaudatoTV)

Predstavljanje knjige *Zaustavljeni su krici, al' nisu duše*. (HKV)

Zaustavljeni su krici, al' nisu duše. (HRT)

Zaustavljeni su krici, al' nisu duše – promocija romana prvijenca švicarske Hrvatice. (CroExpress)

Promocija romana prvijenca švicarske Hrvatice. (Garevac)

Saga iz Bosanske Posavine. (Hrvatski Glas Berlin)

DOLIBAŠIĆ, Ivan, profesor hrvatskog jezika i književnosti. Izveo je generacije žeravačkih učenika na pravi put. Među njima je i 27 „doktora znanosti“. Poznat je po epitetu „doktor čovječnosti“.

PUBLICISTIKA - DUŠKO JELAŠ

HRABRI VITEZ S RADATOVOG BRIJEGA

Tomo Radat, Tom'ca, kako smo ga u našem selu Donjim Riječanima od milja zvali, rođen je uradničkoj poljodjeljsko-ratarsko-stočarskoj obitelji Ane rođene Bičvić, iz posavskoga sela Prud i Marijana Radata (Markova) dana 28. veljače 1967. godine. Prva četiri razreda osnovne škole završio je u Donjim Riječanima a četiri ostala u „Oš 25. Maj“, u Modriči. U školu je po svoj prilici pješačio preko Majine. Obitelj Marijana Markova bila je izrazito bogobojazna katolička obitelj. Kod kuće se često Bogu molilo, redovito išlo na svetu Misu, ispovijedalo prve petke i postilo. U tome je na poseban način prednjačila njihova majka Ana koja je po pitanju pobožnosti bila među najbogobojaznijim ženama u našemu selu. Prema svjedočanstvu moga tate, znala je pješice i bosa hodočastiti Sv. Ivi u petnaestak kilometara udaljeni Odžak. Bila je jako razgovorna i znala je čovjeka utješiti u svakoj situaciji. Tako je došla kada smo proširivali kuću i ohrabrila zabrinutog nam tatu: „Prijatelju, ništa se ne sekiraj. Isus Krist pomaže sirotinji. Et', vid' ćeš.“ Stoga ne čudi što je iz takvoga obiteljskoga ozračja poniklo duhovno zvanje, te se Tomica po završetku osnovne škole odlučio za svećenički poziv.

Ratne nedaće

Formaciju za svećenika je otpočeo u dječačkom sjemeništu Ruđer Bošković u Dubrovniku, koje su u to vrijeme vodili oci isusovci, gdje završava Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju. Ovakve gimnazije tadašnja komunistička vlast nije priznavala, jer ih je vodila Katolička crkva, premda su po kvaliteti bile na zavidnoj razini, točnije na razini klasične gimnazije Jurja Križanića u Zagrebu. Po završetku gimnazije odlazi u JNA, a po odsluženju vojnoga roka upisuje Vrhbosansku bogosloviju u Sarajevu, gdje će boraviti sljedeće četiri godine. Bogosloviju na žalost nikada nije priveo kraju. U tome ga je prekinuo brutalni i krvavi rat. Iz bogoslovije je samovoljno istupio, čini mi se, nakon odslušane četvrte godine teologije. Vjerojatno je htio pauzirati i još dobro preispitati svoje zvanje. Zapravo, nikada ga nisam pitao za razloge odlaska, jer me je bilo stid i držao sam da me se ne tiču. Tko zna, možda sam trebao pa bi u ovoj knjizi mogao i njih obrazložiti. Priča se i da mu se u duši rodio redovnički poziv, te je htio pristupiti Družbi kamilijanaca, skraćenica MI, koju je u 16. stoljeću osnovao Sv. Camillo de Lellis s ciljem da se brinu za bolesnike. Redovnici nose poseban habit s crvenim križem koji pomalo podsjeća na današnju organizaciju „Crveni križ“, koja je osnovana tek 300 godina nakon kamilijanaca. U bolesnicima je Camillo de Lellis vidio Krista patnika te je smatrao kako njegujući bolesnike zapravo služi samome Kristu. Poznata je njegova rečenica upućena bolesnicima: „Oprostio Bog tebi i meni ako misliš da mene moraš moliti. Ne znaš li da sam ja tvoj sluga i da meni možeš zapovijedati.“ Po izlasku s bogoslovije Tomo je radio za riječki „Caritas“. Baš nekako u to vrijeme se počelo puškarati po Bosanskoj Posavini, te stoga dolazi braniti naše selo Donje Riječane. Tu na žalost pogiba 20. svibnja 1992. godine u dvadeset i petoj godini svojega mladoga života, i to skupa s ocem Marijanom, na novom putu u Modriči, na mostu, spram „Pelesića“ gostionice. Tomo se nije nikako htio odijeliti od oca, a ni otac Marijan od njega. Njihovi posmrtni ostaci sahranjeni su na našem novom riječanskom groblju 8. lipnja 1992. godine, blizu sadašnje kapele svete Ane. Na taj način su Marijan i Tomica zauvijek ostali u zavičaju, kao svjedoci i trajan podsjetnik da se selo ne napušta i ne prepušta nikome i nikada pa i pod cijenu vlastitoga života. Zato ovaj njihov hrabri čin žrtvovanja vlastitoga života za rodnu grudu bosansku, kao i za slobodnu Hrvatsku, zavrjeđuje divljenje i trajnu zahvalu. Tu sam iskrenu zahvalu osjetio u duši prema svome uzoru Tomici i njegovu ocu Marijanu te radi toga pišem ove retke. Istina, njihovoj hrabroj žrtvi se ne prestajemo diviti, ali bi mi puno draže bilo da su danas među nama onako razdragani, živi i zdravi. Jer, Tomo je svojim mladim životom toliko obećavao, a dobri Marijan je zavrijedio da vidi djecu svoje djece i da mu starost bude blagoslovljena i mirna. No, netko je očito drugačije odlučio i grozomornu odluku sproveo u obliku bratoubilačkoga rata. U tome je sav užas i groza našega kao i stradanja ratom pogođenih drugih dvaju naroda. Čini se kako je sve što se u tom ratu odigralo na našim prostorima bilo samo eksperiment za neke nove ratove koji sada bijesne i odnose ljudske živote. Očito da ljudska pohlepa, vođena makijavelističkom politikom, ne poznaje sućut, a niti granice ostvarivanja profita pod svaku cijenu, te da žrtava, u obliku ljudskih života, na oltaru boga profita nikad dosta. Brutalna idolatrija i dalje traje, a plaća se onim najdragocjenijim, životima običnih, nedužnih ljudi koji samo žele mirno živjeti i raditi u svome zavičaju. Zapravo, ono što je pokojni Tomo uči-

nio za naše selo Riječane Donje izniman je i nadasve rijedak čin hrabrosti. Naravno, i drugi su naši mještani poput Ante Domazeta zvanoga „Buga“ te Ante Dubravca zvanoga „Coke“, Stjepana Milardovića, Pere Vidoša, rođaka mi Jure Jelaša i drugih koje sam naveo u knjizi „Smiješak hrabrosti i dobrote“, položili živote za selo. Ne može se i neumjesno je uspoređivati čija je žrtva veća, jer svačija žrtva položena za ognjišta i zavičaj je na svoj način velika i sveta. Ono što je moguće jest jedino pokazati i ukazati na koji ju je tko način podnio za nas i našu slobodu. Stoga kada je Tomo u pitanju, ne zato što mi je bio prijatelj, već zato što je tu žrtvu prinio iz čiste ljubavi i svoje duševne dobrote prema našim ognjištima i zavičaju, uvijek ću ga isticati kao iznimnoga čovjeka našega sela. Imao je barem tri mogućnosti da se iz svega spasi i izvuče iz toga obruča paklenoga bezumlja, ali je usprkos svemu u osvit jednoga dana došao po onom našem pošljunčanom, prašnjavom putu u naše selo da ga brani i ostao u njemu do svoje pogibije na novom putu u Modriči spram gostionice „Pelesić“. Zato smatram da je njegova žrtva bila na neki način posebna i jedinstvena. Upravo u tome slobodnom izboru, ničim prisiljavanim, ogleda se i hrabrost toga njegova čina. Zato ga nazivam hrabrim vitezom, ali prije svega čovjekom koji je imao hrabrosti biti dobar kroz čitav svoj mladi život i sve do kraja. Ovdje mi je cilj reći riječ dvije o zaseoku iz kojega je Tomo ponikao, gdje je rastao i upijao onu posebnu dobrotu i blagost koje su ga resile, o brdu iznad naših kuća, Radatima.

Svećenički kandidat

Prema usmenoj predaji, u Radate, točnije na područje sadašnjega selišta pokojnoga prijatelja Marijana Ivanova, stigao je iz Imotskog Jozo Radat od kojega su potekli ostali Radati u Donjim Riječanima. U njih se moglo stići barem iz tri različita smjera; brdom preko Majne idući iz Modriče, iz polja od naših kuća, te čini mi se čak i preko rijeke idući od stare škole onako pored Pejkanove kuće pa malo uz brdo te kroz šumu. Radati su bili – jedan omanji zaseok sa svega pet kuća, tri stare i dvije nove, s tim da je Andrija Radat tu imao samo selište jer je bio iselio iz očeve kuće u polje, gdje nam je bio prvi susjed ili komšija kako smo to tada govorili. Kada bi krenuli uz to brdo preko rijeke, znali smo reći: „Odo' malo u Radate!“ Naime, tako smo nazivali taj brdsko-šumoviti predio u koji se od nas dolazilo preko velikoga palučka Petra Bilušića nasuprot prvih riječanskih kuća, kada se ide iz smjera Modriče ili jednostavno nasuprot „naših kuća“ u dolini, odmah uz brdo preko drvene ćuprije improvizirane preko naše rijeke. Do samih Radatovih kuća stizalo se prostranim šumskim putem, kojim je komotno mogla prolaziti konjska zaprega zvana platon, volovska kola, a možda i traktor kada bi teren bio suh. Dakle, kada se tim sokakom prođe bivše selište i kuća Marijana Ivanova za koju se put odvaja desno, nastavi li se istim sokakom ravno uz šumovito brdo, odmah po izlasku iz šume dolazi se na posjed Marijana Markova, Tomina oca i majke mu Ane Marijanovce kako smo ju običavali zvati. Tu se nalazila Tomina rodna kuća u kojoj je rođen 1967. godine i proveo djetinjstvo do svoje petnaeste godine, kada po završetku osnovne škole odlazi u sjemenište u Dubrovnik. Ali još ranije, i po pričanju njegove pokojne majke Ane, jedna nastavnica je svjedočila kako je Tomo po naravi bio izraziti veseljak: „Volio se šaliti i zafrkavati, ali je – veli nastavnica – i dobro učio.“ Ne znam točno kakav je uspjeh polučio u osnovnoj školi, to uostalom nije ni bitno, ali savladati program klasične gimnazije svakako nije bilo nimalo lak pothvat. Zapravo, kada se uzmu u obzir tadašnje prilike s obzirom na položaj Katoličke crkve u vrijeme komunističkoga režima, postaje jasno da se Tomo iz ljubavi prema svojemu zvanju upustio u svojevrsnu avanturu s Isusom. Naime, komunistička vlast u to vrijeme nije priznavala crkvene gimnazije za spremanje svećenika kao niti Katoličke bogoslovne fakultete. U tom smislu je Katolička crkva bila potisnuta u sakristiju i obespravljena s obzirom na pravo da sudjeluje u društvu kao javni čimbenik kulture, vjere i prosvjete, što je stoljećima ranije činila. Time je onaj koji je u to vrijeme htio postati svećenik bio u poprilično nezavidnom položaju. Ako bi se kojim slučajem predomislio i odustao od svega, bez obzira što je možda završio gimnaziju i fakultet, njemu se u radnu knjižicu pisala samo osnovna škola. Jedno krajnje obezvrjeđivanje i marginalizacija vjerskih škola i njihovih vrijednosti, samo zato jer nisu bili dio komunističkoga, ateističkog jednoumlja. Usprkos svemu, Tomo je bio inteligentan i prilično dobar i ustrajan učenik jer je kasnije uspješno savladao gimnaziju, maturirao, odslužio JNA i nakon toga se upisao na Katolički bogoslovni fakultet u Sarajevu. Sudeći prema onome što mi je napisao u pismu, čini mi se da je otišao iz bogoslovije s četvrte godine koju nije do kraja položio. Što je točno doprinijelo i presudilo takvoj njegovoj odluci, nikada nisam saznao, niti sam pokušavao izvlačiti to iz njega. Jednostavno mi nije padalo na pamet da čačkam po njegovu životu i da to okolo širim kao svojevrsni trač. Sjetio sam se onog našeg razgovora, kako svatko u životu otkriva i bira svoj vlastiti put i kreira svoj život, i to mi je bilo dovoljno. Čini mi se da je nakon izlaska s Bogoslovije neko vrijeme radio za Riječki „Caritas“ i tu ga je zatekao rat u Bosni. Sredinom travnja 1992. godine Tomo je s još jednim prijateljem te bratom Marijanom došao braniti naše selo Donje Riječane. Sjećam se da mi je njegov dolazak jako puno značio, jer sam osjetio veliki priliv ohrabrenja. Zapravo,

u to vrijeme se na veliko bilo zakuhalo po Bosanskoj Posavini i samo je bilo pitanje vremena kada će i Modriča biti napadnuta i pregažena. Još jeziviji je bio osjećaj što smo predosjećali, poučeni primjerom Vukovara, kako nam nitko neće priteći u pomoć kako bismo se obranili, nego ćemo biti prepušteni razularenim paravojnim formacijama „Belih orlova“, „Šešeljevaca“ i „Knindži“. Sve se to na žalost na kraju i obistinilo. Tomo je hrabro ostao u selu i za njega žrtvovao svoj život, poput istinskog i hrabrog viteza branitelja, dobroga viteza s Radatova brijega. Njegov otac Marijan Markov se ni u jednom trenutku nije odvajao od svojega sina Tomice. Sada su i u vječnosti skupa i nerazdvojni. Kako je bilo u miru, tako je bilo i u ratu; otac i sin su ostali nerazdvojni. Skupa su položili živote ostajući postojani u odluci da hrabro brane naša ognjišta. Znali su što znači biti stranac bez svojega doma i da je čovjek bez zavičaja osuđen na vječno lutanje od nemila do nedraga, stigmatiziran pečatom nepoželjnoga stranca. Naime, ma gdje pošao i kamo god se nastanio ostaje drugima stranac, i to zauvijek. Nisu samo branili hrpe cigli, kao što to netko zna s omalovažavanjem reći za naše porušene domove, koji nisu bili samo hrpe građe i ostaloga, već naše tople domove u kojima je svaka cigla imala povijest zamuke i poštenoga rada i bila priča za sebe. Svaki komad građevinskoga materijala ugrađen u naše domove priča o požrtvovnosti i žilavosti naših ljudi koji su odlučili živjeti ovdje i graditi naše selo usprkos poteškoćama s kojima su se susretali kako bi preživjeli na ovim prostorima. Svaki taj komad građevnoga materijala pričao je priču o odricanju, štednji, o radu u inozemstvu i želji da se uspije i sagradi čovjeka dostojno obiteljsko gnijezdo za svoje najmilije. U posljednje vrijeme selo je težilo jednoj suvremenoj slici koja je potpuno promijenila njegov lik s obzirom na arhitekturu onih potleušica prije Drugoga svjetskoga rata. Idealizam i poštenje koje su nosili u srcu nije im dao da selo i našu Posavinu prepuste na milost i ne milost, kao što su to učinile daleko odgovornije i jače snage vladajućih struktura preko Save, brojčano i oružano nadmoćnoga neprijatelja. No, upravo stoga i jest na tom mjestu bio tako silovit udar jer se unaprijed znalo da će se ljudi povlačiti i da će biti potrebno samo prošetati tim teritorijem pa da ga se zauzme kao od šale. Svima nasuprot, Tomo je u ljubavi prema selu bio pravi orijaš, nenadmašan jer je zbilja pokazao posebnu hrabrost i rijetku požrtvovnost, kojoj nema premca. Čovjek koji je imao toliko prilika da se spasi i ode mirno živjeti nekamo vani, izvan svega toga ratnoga pakla, odlučio je braniti svoj i naše domove. Danas to izgleda kao jeftina patetika o kojoj pišem, ali tada je to bila zbilja okrutna, jeziva i strašna iz koje Tomo nije pobjegao, već je prignuo glavu i podnio teret gorke ratne svakodnevice. U tome pothvatu mu se ne prestajem diviti i zahvaljujem svim srcem na slobodi koju udišem živeći u Hrvatskoj. Tu slobodu su branili i naši hrabri posavski vitezovi kao i moj prijatelj vitez s Radatova brijega Tomo. Na njihovoj velikodušnosti, spremnosti i žrtvi stasala je slobodna Hrvatska u kojoj danas mnogi radimo i živimo, ali često bez svijesti o ulozi i žrtvi koju su za njenu slobodu podnijeli i odigrali i naši ljudi iz Bosanske Posavine. Njenom blagostanju su doprinijeli i 150 tisuća protjeranih žitelja Bosanske Posavine, svih koji smo ostali bez svojih domova, isključivo tuđom a ne svojom krivicom, a za koje nismo nigdje zahtijevali da nam se isplati pravična odšteta, već smo šutke podnosili vlastiti izbjeglički jaram beskućništva i neimaštine, snalazeći se od nemila do nedraga.

Za pogibiju dragoga Tomice i oca mu Marijana Markova Radata saznao sam telefonski od svoje sestre Ane iz Vrbice ili Mikanovaca, gdje su tada trenutno bili ona Frano i djeca. Kasnije mi je u Bolu na Braču, gdje je tada bila izmještena sarajevska bogoslovija, Tomin prijatelj Juro Šantor rodom iz Pećnika ispričao da je to možda bilo isti onaj dan kada je Tomo dolazio kod njega u Pećnik i kada su se zadnji puta vidjeli. Po njegovoj priči, auto u kojemu su se vozili Tomo i otac mu Marijan pogodio je T-84 u koji se umjesto standardnoga ciljnika ugrađuje termovizijski sustav Buran-E. Zapovjednik koji promatra teren koristi dnevno-noćni uređaj TKN-4S „Agati“ uz pomoć kojega danju može otkriti ciljeve i na pet kilometara. Prema nekim verzijama, valjda je taj dio kojim su oni prolazili u među vremenu bio pao u srpske ruke, a kako Tomi to nitko nije javio, naišao je u nezgodno vrijeme. Tenk je bio došao iz smjera, kako je svjedočio pokojni Ilija Juroš, Bećirbašića sokaka ispalivši u njih projektil dok su bili na mostu spram „Pelesića“, istopivši svojom previsokom temperaturom i njih i auto u tek nekoliko ostataka od auta i njihovih kostiju. Neki vele da su našli samo nešto spaljenih kostiju koje su rođak mi sada već pokojni Drago Jelaš, i moj zet Frano Radat, sahranili u novo riječansko groblje pored naše razrušene crkve. Tamo im se sada na grobovima diže ponosan spomenik, a društvo im u vječnosti čini i draga ispaćena mama Ana. Kada me je iste te 1992. godine posjetio Ivica (Ivčinov) Vidoš, pokazao mi je komadić Tomine putovnice s natpisom Tomo Radat. Valjda su samo to i našli od isprava. Je li možda i tu postojala kakva izdaja kao i u čitavoj priči o Posavini, tko zna, možda. Na dušu im ako jest. Sjećam se kako me je strašno pogodila i u nutrini uzdrmala ta tužna vijest gubitka dragoga mi prijatelja. Al' najviše od svega pogodila me je i zaprepastila činjenica da su se u našemu selu našli ljudi koji su ipak posumnjali u takvu dobrotu, u takvo jedno kristalno poštenje kakvo se na ovoj Zemlji samo jednom rađa u Tomu Radata dragulja Donjih Riječana. Zapravo, rat nikako nije normalno ljudsko stanje i budući da se razaraju ljudskom zamukom stečeni domovi, nikakvo čudo nije bilo da su ljudi smatrali kako se i

moral u ratu srozava. To je djelomično točno kod nekih ljudi, ali kod Tome je to bilo neupitno. Kakav je bio u miru, ljudina i dobričina, takav je ostao i u ratu. Obično bi se u ratu srozali ljudi koji su sami od sebe bili labilni i nisu imali jasne vrijednosti niti svetinje. Takvi su uvijek imali potrebu da se pred drugima dokazuju i potvrđuju, ali ne dobrotom i hrabrošću već zvjerstvima i pljačkaškim pohodima. Ne znam točno tko je to rekao, a nije ni bitno, ali to što je rekao itekako govori o njemu kao čovjeku. Uostalom, svaka naša izgovorena riječ protiv nekoga najviše govori o našem karakteru. Tako i ta izmišljena priča najbolje govori o tim ljudima, koji bi najvjerojatnije zdipili ponuđeni novac i izgubili se u vidu magle i glavom bez obzira, ali ne i duša od čovjeka i ljudina kakav je bio Tomo. On to ni u snu ne bi pomislio, a kamo li uradio. No poslije mi je bilo jasno da je sve to, pa čak i to nepravedno ogovaranje poštenjaka i moga prijatelja Tome, dio one nepravedne ali izgleda neminovne patnje pravednika, patnje koja je bila zadesila i samoga Sina Božjega u kojega su njegovi suvremenici neprestano sumnjali, tračali ga i omalovažavali kao pijanicu, izjelicu i vinopiju, prijatelja carinika, grešnika i bezbožnika, a bio je čist i pošten kao najčistija suza. Tek sam tada počeo razmišljati o našoj kući koju smo s toliko muke sagradili, kako smo tata i ja sakupljali kamen za temelj po rijeci i prevozili ga u kolicima, kopali zemlju i nasipali sobe pa ručno ravnali i nabijali istu, da bi nam ju na kraju jedna takva svirepa politika satrla u prah i pepeo kao da ruši krtorovinu, a ne tuđi znoj, odricanje i suze. Onda su mi se misli ponovo vratile toj surovoj zbilji da me više nema. I danas nakon trideset i tri godine, jednako kao i tada, lebdi u zraku ono hladno i bešćutno: „nikada više!“ – tako okrutno i nepodnošljivo. Još kada tome pridodam činjenicu da tako nije moralo biti, da do toga apsurdnoga rata uopće nije trebalo doći, još me više obuzme osjećaj gnušanja prema takvoj politici koja je gazila preko mladih života samo da bi ostvarila svoje bolesne ambicije. Isto tako, tenkista koji im je izgleda došao s leđa bio je svjestan da mu od njih ne prijeti nikakva opasnost jer su išli svojim putem, drugo da su mu išli u susret, tako ih je mučki i kukavički sravnio u prah i pepeo kao da mlati žohare, bez mrvice grizodušja. Praktički ni zbog čega i po svoj prilici iz prepotentnosti i obijesti su jednostavno ispalili granatu u civilni auto i pretvorili ih u užarenu buktinju. Strašno, jezivo i neljudski! Kakvi su to bili ljudi koji su takvo zvjerstvo mogli učiniti? Kakav mora biti čovjek koji krišom i s leđa ide tenkom na samu dobrotu?

Vjerojatno se njih dva nikada nisu ni vidjeli, ako jesu još gore po toga tenkistu, i prvi njihov susret je znači imao za cilj likvidirati civila u autu. Ne, taj, ukoliko do sada nije sišao s uma, sigurno ne može mirno spavati. Nadam se da će ga dugo kopkati pitanje jesu li možda u autu bila i nejaka djeca? Tomo i Marijan mu ništa nisu bili krivi, jedina krivnja je bila što su tuda prolazili, i da ih je pustio da prođu mogao je biti na sebe kasnije ponosan jer je u tom bezumlju učinio dobro djelo, ovako ne vjerujem da je umakao grizodušju i nesanici, barem na trenutak. Da nije ove moje vjere koja me nosi kroz život, ne znam kako bih se nosio s tim pitanjima, gnjevom i bolom koje u meni budi to „nikada više!“ Čovjek bez vjere uvijek je u opasnosti da na mržnju odgovori mržnjom, na osvetu osvetom i nikada kraja tomu začaranomu krugu apsurda. Mogu reći kako je jedini po intenzitetu jači bol od ovoga prouzročenoga zbog gubitka prijatelja i brata Tome, uslijedio u mojoj duši i potresao ju do dna kada mi je umrla moja draga mama. Prijatelja čovjek cijeni i poštuje odmah nakon roditelja, a u nekim životnim fazama to poštovanje se možda i zamijeni poradi uloge koju prijatelj odigra u našem životu te možda čak i poveća više nego li i prema roditeljima. U mom životu prijatelj Tomo je bio i ostao poput starijega brata, punoga razumijevanja i dobrote prema meni, brata komu sam zbilja mogao uvijek i beskrajno vjerovati, znajući da se ne bavi onim čime se većina ljudi bavi, tračem. Osjećao sam da mi nikada nije bio zavidan i da me nikada neće pokušati poniziti ili ne daj Bože krivo optužiti pred drugim ljudima kao neke sitne duše ne dao im Bog zla radi njihovih zlih riječi, mržnje i gesti. Tomo je bio baš ona svijetla dobrota, onaj svijetli tračak nebeskoga plavetnila bez trunka neke sumorne pakosti, prefriganosti, lukavštine, niskosti, pretvaranja i težnje da se drugoga u nečemu iskoristi i prevari ne bi li kako što ušićario ili sebe prikazao većim od njega, kako to inače ljudi običavaju činiti u međuljudskim odnosima. Zato se i dan danas u meni buni pitanje: Je li tako moralo biti? Svaka čast i žrtvi za domovinu i rodni zavičaj i svemu što je Tomo učinio, ali, je li stvarno bilo potrebno da toliki mladi životi budu nasilno prekinuti, samo da se ostvari jedna odurna politika preseljenja stanovništva? Tomo se svakako nije za to borio. On se borio za naše domove, časno i pošteno, ni ne sluteći, ni ne sumnjajući ni u jednom trenutku da ga se, kao i mnoge druge poput njega, ratnom mašinerijom upreglo u nečije sebične i drugačije interese. U tome se najviše ogleda sav ratni apsurd i njegovo bezumlje. Mladi ljudi koji su tek započeli živjeti, stavljaju vlastite živote na kocku smatrajući kako brane svoje domove. Mnogi od njih i izginu, a za to vrijeme se ostvaruju skriveni politički i ratno profiterski ciljevi. Oni su tek puke igračke, pijuni na šahovskoj ploči ratnih događanja. Koliko je samo takvih mladih životna nasilno ugašeno? Koliko li je majki i zaručnica zavijenih u tugu? Koliko je djece koja tuguju za izgubljenim očevima i starih roditelja koji su izgubili sina hranitelja? A čemu sve to klanje i ubijanje? Jednostavno radi nečije nesposobne politike kojoj je, izgleda, bilo jednostavnije ljude potjerati iz kuća i zavičaja, nego li njihova prava rje-

šavati na civiliziran način kao što se to radilo u normalnim sredinama. Danas se opet događa drugi paradoks. Naime, nakon toga zvjerstva bratoubilačkoga rata koje je pogodilo naše selo Donje Riječane i mnoge prostore bivše Jugoslavije, odgovorni se prave kao da svega toga zla nikada nije ni bilo, te skoro na silu nagone ljude da moraju jedni s drugima živjeti i na brzinu, preko noći, zaboraviti sve što se dogodilo. U jednu ruku, najbolje bi i bilo kada bi se sve to zlo moglo zauvijek potisnuti i zaboraviti pa da se mržnja ne prenosi i ne pothranjuje u srcima budućih naraštaja. No, u drugu ruku, treba uporno raditi na normaliziranju narušenoga povjerenja i odnosa među našim narodima. Jednako tako, pamtiti treba dobrotu i žrtvu naših branitelja, a nemoralnoga ponašanja neka se stide odgovorni političari i tadašnji vlastodršci kao i kompletna tadašnja vladajuća garnitura Srbije i Hrvatske pa i Bosne i Hercegovine. Mi pak, običan svijet, što ono se veli raja, iz svega trebamo izvući pouku i ne dati se više nikada i nikome zavesti u okove mržnje, podjele i krvavoga rata. Al' kako, kad su ljudi iskopali duboke rovove predrasuda ustašluka, četništva i mudžahedinstva kroz koje se ti narodi gledaju i jedni drugima ne vjeruju ni dan danas. Ipak, Tomo je svojim životom pokazao da postoji jedan drugačiji, i gotovo bismo mogli reći, za sva vremena revolucionaran put, put međusobnoga poštovanja i uvažavanja koji gradi sretnije, iskrenije i pravednije međuljudske odnose i društvo u cjelini. Stoga se nemojmo plašiti zajedno ići tim putem poštovanja i dijaloga, putem budućnosti. No, da bi se to dogodilo potrebno je mijenjati mentalni sklop međuljudskih odnosa na prostorima bivše nam države, a do toga nikome zapravo nije stalo. Lakše je i jednostavnije mrziti i gledati na susjeda kao na prijetnju, nego li uložiti trud i sagraditi mostove povjerenja.

(Prema knjizi „Tomo Radat dragulj Donjih Riječana“, Planjaxkomerc, Tešanj 2018. Duško Jelaš).

Prof. JOZO JELINIĆ

POPIS PREZIMENA KATOLIKA NA PODRUČJU NASELJA GORNJIH MOČILA

O postanku naselja Gornja Močila i njegovim crkvenim maticama[1]

Dolaskom Osmanlija na ove prostore nastali su počeci protjerivanja katolika Hrvata s područja BiH. Nestala su neka naselja, nastala su nova, velike su promjene nastale i zbog doseljavanja, a osobito je na to sve utjecala i blizina granice. Inače, selidbe su redovite pojave u ljudskom životu i pojedinačnih primjera bilo je i bit će ih uvijek: zbog zaposlenja, odnosno ekonomskih razloga, ženidbe i sl. U prošlom, dvadesetom stoljeću zabilježena su tri vala seljenja, tri rata, a zbog njih uvijek neki narod mora seliti. Nakon Prvog svjetskog rata 1914. – 1918. Austrougarska Monarhija propala je, a nastala je Kraljevina SHS. Nakon Drugog svjetskog rata 1941. – 1945., mnogi su, pa tako i Hrvati, bježali od komunizma u Austriju, Njemačku, Italiju, Ameriku, Australiju itd. Zbog zaposlenja, mnogo je Hrvata šezdesetih i sedamdesetih godina 20. stoljeća odlazilo iz BiH trbuhom za kruhom, na „privremeni rad“. Do trećeg vala iseljavanja došlo je zbog rata 1991. – 1995., kada su Hrvati, osobito s područja Bosanskog Broda

Zemljovid 1. Gornja Močila, dio općine Bosanski Brod

i Dervente, protjerani sa svojih ognjišta. Nakon posljednjeg rata dobro možemo uočiti kako iseljenih obitelji ima svuda po svijetu i da nije nimalo lako pratiti i bilježiti njihova prezimena. Bilježenje raznih prezimena je i danas određen problem, bez obzira na suvremene medije, a kako je to tek problematično pratiti od davnina. Za prostore BiH, pa tako i Bosanske Posavine, karakteristično je da isto prezime

[1] Vidi: Jelinić, Jozo. Gornja Močila kod Bosanskog Broda, Gornja Močila: Župa svetog Ante Padovanskog Gornja Močila - Sijekovac: Zaklada Fraternitas, 2018.

može biti katoličko, pravoslavno i muslimansko. Na širem području naselja Gornje Močile takvo je prezime, primjerice, Kovačević. Najviše podataka imam o prezimenima koja su bila u naselju početkom i krajem 20. stoljeća, zbog popisa stanovništva 1921. i 1991. Najbrojnija su prezimena u naselju Gornja Močila oko 1991. godine Jelinić, Soldan i Aračić. Naselje Gornja Močila nalazi se u središnjem dijelu Bosanske Posavine. Taj se dio prostire uz Savu, na potezu od šumovite Motajice, koja se nalazi na 652 m visine, preko uzvisine Markovac koja se nalazi na 297 m visine, pa sve do 367 m visoke planine Vučjak na istoku i obronaka Kadra na 205 m visine na sjeveroistoku. Čitav taj kraj oduvijek je bio izložen vodama Save, Ukrine i Ukrinca. Česte poplave sprječavale su postanak i razvoj većih naselja. Zbog toga se na Ivanjskom polju mogao nastaniti tek manji broj stanovnika čineći eventualno sojeničarska naselja. Međutim, u širem području naselja Gornja Močila nisu pronađeni tragovi takvih naselja, a nije ni bilo recentnih i sustavnih istraživanja koja bi se bavila navedenom temom. Za vrijeme Austro-Ugarske Monarhije, u ovim je krajevima (1718. – 1739.), Nastala većina naselja: Sopot, Kričanovo, Mamića Brodac, Andrijevci, Otočak i Koraće (sva se mjesta nalaze u okolici Bosanskoga Broda). Naselje Mamića Brodac je staro ime današnjeg Sijekovca koje se koristilo do 1801. godine kada se pojavljuje ime Siekovac.

U Matici krštenih Župe Koraće 1785. – 1823., spominje se naselje Andrijevci 1818. godine.

U Matici krštenih Župe Koraće 1823. – 1883., Svezak 2., 1837. godine navodi se kako se Andrijevci nazivaju Močile.

U Matici vjenčanih Župe Koraće, Svezak IV., 1884. – 1911., prvi put spominje se naziv naselja Gornja Močila 1897. Godine. Dolazak Austro – Ugarske 1878. na područje BiH započela je izgradnja željezničke i cestovne mreže, razvoj školstva, sudstva itd. Izgrađenom željezničkom prugom i cestom naselje Gornja Močila podijeljeno na dva dijela. Nakon domovinskog rata, obnovljena je crkva i nekoliko obiteljskih kuća, a to se nalazi s lijeva strane cestovne prometnice Bosanski Brod – Derventa.

Udaljenost naselja Gornja Močila od graničnog prijelaza u Bosanskom Brodu, je oko 5 km prema Derventi. (Zemljovid 1.)

Prezimena u naselju Gornja Močila

Što se tiče prezimena katolika iz Gornjih Močila, navedenih prema abecednom redoslijedu, za sva navedena prezimena navest ću podatke o prvom spominjanju prezimena na ovim prostorima. Abecedni popis prezimena katoličkog življa plehanskog kraja od 1760. do 1810. obradio je i objavio dr. fra Andrija Zirdum u monografiji „Plehan“, biblioteka „Slovoznak“, Plehan 1987. Osnovni su izvor su matice pismohrane franjevačkih samostana KraljevaSutjeska i Plehan. Inače, u župi Velika od 1763. počinju se voditi matice krštenih, vjenčanih umrlih. Osnovno polazište za ovaj popis su prezimena koja su se susretala u naselju oko i do 1991. godine. (Zbog lakšeg praćenja doseljavanja stanovnika u naselja šireg područja Gornjih Močila, vidi: Zemljovid 2.)

ARAČIĆ – prezime zabilježeno u Sočanici i Johovcu u periodu 1770. – 1790. Godine 1784. u Sočanici je evidentirano doseljenje Blaža Aračića iz Vinjana kod Posuja. Zatim se prezime spominje u Mišincima, Johovcu i Bukovici 1790. – 1810. Kao kućedomaćini u Gornjim Močilima spominju se 1921., 1941. i 1991. Godine 2018. osoba s prezimenom Aračić, ima u susjednoj Hrvatskoj, općini Imotski, u župi Vinjani Gornji.

BARIŠIĆ – spominju se u Koraću 1743. i Dubočcu 1768. zatim, primjerice, u naseljima Johovac i Ljupljanica 1760. i dalje. Doselili od Duvna 1766., Vira 1789. i Vinjana 1791. Spominju se kao kućedomaćini u Gornjim Močilima 1921. i 1941.

BLAŽEVIĆ – prezime zabilježeno u Dubočcu i Kričanovu 1760. – 1770., zatim u Koraću, Novom Selu i Bijelom Brdu 1790. – 1810. Doselili se od Banje Luke u Dubočac 1785., u Joohovac 1786. iz Dalmacije, a primjerice, u Novo Selo od Posušja 1815. Spominju se kao kućedomaćini u Gornjim Močilima 1921., 1941. i 1991.

ČELEBIJA – spominje se prezime Čelebić u Kričanovu i Liješću od 1760 i dalje, a prema crkvenim knjigama spominju se u naselju Močila 1879. Kao kućedomaćini Čelebije se u Gornjim Močilima spominju se 1921.,1941. i 1991.

ĆURIĆ – prezime se spominje 1760. – 1780. u Živinicama, općina Derventa, a tamo su 1767. doselili s Kupresa. Prezime se dalje susreće u Modranu, Derventi i Novom Selu 1790. – 1810. Ćurić Mijo iz Novog Sela, Luščana, ženidbom Vlatke Jelinić, kćeri Nike Jelinića, iz Gornjih Močila tu se i nasta-

njuje, te se kao kućedomaćin spominje 1991. u Gornjim Močilima.

EREIZ – spominje se u Kričanovu polovicom 19. stoljeća, primjerice Petar Ereiz 1864. U Gornjim Močilima spominje se kao kućedomaćin 1991. U razgovorima navodi se da su osobe s ovim prezimenom doselile iz okolice Tomislavgrada.

GAVRIĆ – spominju se u Koraću 1760. – 1770., Kričanovu 1770. – 1790. i Novom Selu 1790. – 1810. U Gornjim Močilima spominju se kao kućedomaćini 1991.

GLAVIĆ – spominju se u Lužanima 1760. – 1770. i Koraću 1790. – 1810. Spominju se kao kućedomaćini u Gornjim Močilima 1828. i Sijekovcu 1991.

GRGIĆ – najstariji podatak na ovim prostorima koji spominje prezime Grgiće datira iz 1725. kada je upisan Stjepan Grgić kao stari uskok u Svilaju. U Koraću i Liješću zabilježeni su 1760. – 1770., a zatim u Novom Selu 1790. – 1810. U Gornjim Močilima spominju se kao kućedomaćini od 1820.

JELIĆ – spominje se Augustin Jelić kao novi uskok u Koraću 1725. Spominju se u Kulini i Kričanovu 1770. i dalje. U Gornjim Močilima su kućedomaćini 1921., 1941. i 1991.

JELINIĆ – Anto Ivanković, novinar u svojoj knjizi „Hrvatski rodovi u župi Vinjani“, Split, 2006., Navodi: Jelinići su starinom hercegovačkog podrijetla, sa Širokog Brijega. U popisu iz 1742. Na području Hercegovine nalazi se kućanstvo Ivana Jelinića u Kočerinu, župa Mostarsko Blato. Iste godine (1742.) evidentirano je kućanstvo Grge Jelinića u Hrcegovačkim (posuškim) Vinjanima. Navedene obitelji spominju se u Prnjavoru i Foči 1760. – 1770. Obitelj Ivana Jelinića iz Kočerina kod Širokog Brijega i obitelj Grge Jelinića iz Vinjana kod Posušja, u svom izvješću od 1768. Navodi biskup fra Marijan Bogdanović u mjestu Prnjavor, a župi Velika. Prezime Jelinić se zatim susreće u Bukovici i Višnjiku (Peratovci) 1770. – 1790. Kao kućedomaćin u Gornjim Močilima navodi se Anto Jelinić 1844. i to u matici krštenih župe Koraće, Svezak 2. od 1823. – 1883. Od te godine pa do 1991. prema popisima Jelinići se navode kao kućedomaćini u Gornjim Močilima. Neki od Jelinića su Popole, Šubare, Pope ...

JERKOVIĆ – spominju se u Koraću i Modranu 1760. – 1770., Plehanu 1770. – 1790., Novom Selu i Kričanovu 1790. – 1810. U Gornjim Močilima spominju se kao kućedomaćini od prvog popisa do 1991.

JULARIĆ – od davnina spominju se u Bijelom Brdu, a 1921., 1941. i 1991. spominju se kao kućedomaćini u Gornjim Močilima.

KATINIĆ – spominju se kao prvi stanovnici Kričanova koji su doselili za vrijeme austrijske vlasti nad ovim krajevima 1718. – 1739. U Gornjim Močilima 1991. postojao je jedan kućedomaćin ovog prezimena.

KNEŽEVIĆ – spominju se u Modranu, Žeravcu i Višnjiku 1760. – 1810., a navodi se i ime jednog doseljenika 1764. Martin iz Vinjana. Primjerice, 30. 04. 1782. umro je u Koraću kapelan fra Luka Knežević, ali nije navedeno odakle je. Kneževići su u Gornjim Močilima bili kućedomaćini od prvog popisa do 1991.

KOVAČEVIĆ – spominju se 1760. – 1770. u Koraću, Modranu, Lužanima i Dubočcu. U Novom Selu spominju se 1790. – 1810. i dalje, kao kućedomaćini bili su u Gornjim Močilima od prvog popisa do 1991.

KRALJEVIĆ – navode se doseljavanju osoba s ovim prezimenom iz Doca kod Travnika. Spominju se osobe s tim prezimenom u naselju Foča 1765. Kao kućedomaćini prema popisima bili su u Gornjim Močilima u dijelu Luščani od1879. do 1941., a šezdesetih godina dvadesetog stoljeća odselili su u Hrvatsku.

KURDIJA – spominje se prezime Kurdić u Bijelom Brdu 1790. –1810. Dvadesetih godina osamnaestog stoljeća prve kuće u Andrijevcima (prostor na desnoj obali Ukrine – sastavci) sagradili su uskoci-graničari austrijske Vojne krajine, a među njima je i Janko Kurdić. On se, inače, 1725. Spominje

kao stanovnik Koraća, novi uskok. Kurdije su bili kućedomaćini u Gornjim Močilima od prvog popisa do 1991.

MARTINOVIĆ – prezime se spominje u Johovcu i Foči 1760. – 1810. i dalje. Martinovići su bili kućedomaćini u Gornjim Močilima od prvog popisa do 1991.

MATKOVIĆ – spominju se u Modranu, Živinicama, Plehanu 1760. – 1810. i dalje. U Novo Selo Matkovići su doselili 1790. – 1810. iz Roškog Polja, Hercegovina. Bili su kućedomaćini u Gornjim Močilima od prvog popisa do 1991.

NIKŠE – izgradnjom školske zgrade u naselju Gornja Močila, u njoj se počela održavati nastava 1958. Prvi učitelj u naselju bio je Marko Nikše koji je došao iz okolice Čapljine. On je sa svojom obitelji živio u školskom stanu, u sklopu školske zgrade. Njegovim odlaskom u mirovinu, ujedno je i odselio iz naselja, prije 1991.

PULJIĆ – prezime se, inače, spominje u Modranu i Dubočcu 1760.-1810. Puljić Franjo iz okolice Kiseljaka, ženidbom Eve Jelinić, kćeri Marka Jelinića, iz Gornjih Močila, tu se i nastanjuje, te se kao kućedomaćin vodi 1991.

RAŠIĆ – spominju se u Ljupljanici, Modranu, Vrhovima, Bukovici i Kulini od 1760. – 1780. i dalje. Unaselju Gornja Močila 1991. zabilježen je jedan kućedomaćin prezimena Rašić.

SOLDAN – Soldani i Rubilovići navode se kao prvi stanovnici Andrijevaca, kasnije Močila. U matici krštenih župe Koraće 1785. – 1823., godine 1818. navodi se krštenje Ivana sina Andrije Soldana u Andrijevcima. U Dubočcu se spominju 1760. – 1810., a u Vrelima i Grku spominju se 1770. – 1810.

Zabilježeno je njihovo doseljavanje iz Dalmacije, na područje Kričanova u vrijeme austrijske vlasti 1718. – 1739. Inače se spominje da je u to vrijeme Kričanovo (Krčanovo, Karčanovo), jedno od najnaprednijih i najbogatijih naselja u okolici, primjerice, u narodnoj pjesmi je nazivano „Kričanovo, malo Sarajevo“. U Gornjim Močilima Soldani su kućedomaćini od prvog popisa do 1991.

STJEPANOVIĆ – godine 1725. u Koraću je evidentiran Mijo Stjepanović, kao novi uskok.

Zabilježeno je to prezime i u području Bijelog Brda. Kućedomaćini ovog prezimena navode se u Gornjim Močilima od prvog popisa do 1941., odselili su u Slavoniju.

ŠTEFANIĆ – prezime nije evidentirano u plehanskom kraju. Obitelj s tim prezimenom evidentirano je u naselju Gornja Močila, otprilike od 1955. do 1965. Živjeli su u kući Andrije (Ilije) Jelinića, a u toj kući tijekom vremena stanovale su mnoge obitelji.

TOMIĆ – u Koraću su 1725. evidentirana dva uskoka ovog prezimena, stari i novi uskok. U Dubočcu, Foči, Lužanima i Koraću ovo prezime je zabilježeno 1760. – 1810. a u Gornjim Močilima 1991. evidentirani su kućedomaćini ovakvog prezimena.

TOLIĆ – izgradnjom škole u naselju 1958. prva učiteljica je bila Dragica Tolić. Ona je sa svojom obitelji živjela u školskom stanu, u sklopu školske zgrade. Odlaskom u mirovinu ona je s obitelji odselila iz naselja, prije 1991.

VRBIĆ – kao željezničar doselio se iz okolice Zavidovića, sredinom 20. stoljeća. U Gornjim Močilima 1991. evidentirani su kao kućedomaćini.[2]

[2] O spomenutim prezimenima moglo bi se još više doznati iz najstarijih matica kapelanije Bosanski Brod, odnosno župe Bosanski Brod, s obzirom na pripadnost naselja Gornja Močila toj župi. Međutim, najstarijih matica nema zbog poznatih ratnih razaranja. Matice župe Bosanski Brod koje postoje, nala-ze se u pismohrani župe. To su: matica vjenčanih 1903. – 1938.; matica umrlih 1946. – 1961. Npr. u matici krštenih župe Bosanski Brod 1892. – 1905. u naselju Gornja Močila pored gore navedenih prezimena navode se i prezimena: Babić, Jozić, Lučić, Žilić, Dusper i Tomičić.

Jozo Jelinić, strojar, nastavnik i pedagog. Rođen u Gornjim Močilima (Bosna i Hercegovina) 24. veljače 1954. Osnovnu školu pohađao je u Gornjim Močilima i Bosanskom Brodu, srednju u Bosanskom Brodu. Diplomski studij završava na Fakultetu industrijske pedagogije u Rijeci gdje je stekao zvanje profesora mehanike i mehaničke tehnologije. Radi kao nastavnik u strukovnim školama u Bosni i Hercegovini (Tešanj, 1975./76. i Derventa, 1976./77.), potom u Školskom centru „Rade Končar“ u Slavonskom Brodu od 1977. do 1982. Od 1982. do umirovljenja 2019. radi u Tehničko obrazovnom centru „Đuro Đaković“ u Slavonskom Brodu tj. u Industrijsko-obrtničkoj školi Slavonski Brod. Dugogodišnji profesionalni pedagoški rad s učenicima u strojarskom području obrazovanja obogatio je novim metodičkim rješenjima koja su prikazana kroz publiciranje nekoliko autorskih strukovnih udžbenika i priručnika te raznih didaktičkih materijala. Zbog ostvarenih uspjeha u nastavnom radu odlukom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske 2004. promaknut je u zvanje p*rofesor mentor*, a 2009. godine odlukom Agencije za odgoj i obrazovanje u zvanje *profesor savjetnik*. Gradsko vijeće grada Slavonskog Broda dodijelilo mu je „za područje odgoja i obrazovanja, za postignuća u ostvarenju kvalitetne nastave te doprinos ugledu škole i grada Slavonskoga Broda“ 2005. javno priznanje i godišnju nagradu *Štit Berislavića*. Zbog unapređenja rada i značajnih ostvarenja u odgojno-obrazovnoj djelatnosti odlukom Hrvatskog sabora 2017. dodijeljena mu je i najviše državno priznanje za pedagoški rad, Državna nagrada „Ivan Filipović“ za životno djelo. Uz predan pedagoški rad u Gornjim Močilima vodi folklornu grupu (KUD „Franjo Čičak“, Sijekovac). Aktivno pridonosi revitalizaciji zavičaja nakon stradavanja u Domovinskom ratu (obnova obiteljskih kuća, župne crkve, društveni život, organizacija javnih događanja,...). Koristeći stečena metodičko-pedagoška znanja 2006., s ciljem očuvanja hrvatskog identiteta napuštenih, nasilno raseljenih prostora u Bosni i Hercegovini, piše prvu povjesnicu/mjestopis naselja Gornja Močila. Od 2019. do danas objavio je i šest zidnih kalendara s motivima vezanim uz svoj bosansko-posavski zavičaj, a 2025. priredio je i autorsku izložbu *20 godina na zajedničkom putu obnove i čuvanja od zaborava*. U čast 20. obljetnice župnikovanja vlč. Ivana Tolja u Župi sv. Ante Padovanskog, Gornja Močila Sijekovac.

DJELA: *Tehnologija autolimarije: udžbenik za drugi i treći razred strojarske strukovne škole*. Čakovec : Zrinski, 2000., 2006.; *Strojarstvo: udžbenik za prvi razred prometne struke zanimanja tehničar cestovnog vozila i vozač motornog vozila.* Čakovec : Zrinski, 2004., 2007., 2009.; *Gornja Močila kod Bosanskog Broda*. Gornja Močila: Župa sv. Ante Padovanskog Gornja Močila – Sijekovac; Bosanski Brod: Hrvatsko kulturno društvo Napredak; Slavonski Brod: Posavska Hrvatska, 2006.; *Tehnologija održavanja vozila: udžbenik za drugi i treći razred zanimanja autolimar*. Čakovec: Zrinski, 2009.; *Učenički priručnik za nastavne predmete Tehnologija zanimanja i Praktična nastava od 1. do 3. razreda za sva pomoćnička zanimanja u obrazovnom sektoru strojarstvo, brodogradnja i metalurgija*. Zagreb: Školska knjiga 2014.; *Gornja Močila kod Bosanskog Broda*. 2. dopunjeno izdanje. Gornja Močila: Župa sv. Ante Padovanskog Gornja Močila – Sijekovac: Zaklada Frateternitas, 2018.; *Cestovna vozila: udžbenik u prvom razredu srednjih škola za zanimanje vozač motornog vozila u prometu i logistici*. Zagreb: Školska knjiga 2020.; *Rječnik pojmovnik: Gornja Močila kod Bosanskog Broda*. Slavonski Brod: Brodski kulturni krug Pannoniaegloria; Gornja Močila: Župa sv. Ante Padovanskog Gornja Močila – Sijekovac, 2021.; /u suautorstvu s Mijom Matoševićem/ *Pitanja i zadaci za pomoćnički ispit.* Zagreb: Hrvatska obrtnička komora, 2000.; *Rječnik mjesnoga govora Gornjih Močila kod Bosanskog Broda.* Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, 2025. /u suautorstvu s Eminom Berbić Kolar/.

MARKO KURDIJA

L U Š Č A N I

Iz knjige *Luščani – potopljeni zavičaj* autora Marka Kuradije

Tamo gdje rijeka Ukrina utječe u Savu nalaze se Luščani koje je sa tri strane „omeđeno“ vodenom granicom. Na sjeveru i zapadu od Luščana protječe rijeka Sava koja je ujedno i državna granica s Republikom Hrvatskom. Južno od Luščana protječe rijeka Ukrina i potok Ukrinac. Istočna granica Luščana je magistralna cesta Bosanski Brod-Derventa-Sarajevo.

Luščani su kao naselje nastalo na tzv. „*mevat*“[1] području gdje se osmanlije nisu naseljavale i tu zemlju nisu obrađivali. I baš su tu, u Luščane doselili naši daleki nepoznati preci. Nakon njihovog naseljavanja Luščani su postali sojeničko naselje gdje su se kuće zbog čestih poplava rijeka Ukrine i Save gradile na sovama ili stupovima. Što smo mi od predaka baštinili i što smo od toga nasljeđa učinili, to je za neku drugu priču.

Naš novo-seljanin Đuro Bilić piše da su Luščani bili naseljeni već 1718., godine kada je Požarevačkim mirovnim sporazumom bosansko pogranično područje bilo pod austrijskom vlasti. Naime, Bilić piše da su prve kuće u Luščanima podigla četiri graničara austrijske Vojne krajine: Janko Kurdić (Kurdija), Matija Mijić, Grga Odobašić i Juraj Rubilović (Rubil).[2] Nažalost, spomenuti autor nije naveo izvore na temelju kojih je došao do takve spoznaje.

Poznato je da je bosansko pogranično područje Požarevačkim mirom, od 21., srpnja 1718., bilo pod austrijskom vlasti. Budući da je to područje zbog ratnih događanja bilo rijetko naseljeno nova austrijska vlast je poticala i „vabila“ dolazak novih naseljenika. Nakon njihovog dolaska i naseljavanja, već je 1722., izvršen prvi popis tih doseljenika. Tada se na tom prvom popisu spominje samo selo Koraće, dok se druga sela ne spominju, što znači da su svi doseljenici popisani kao stanovnici Koraća. Tom prilikom su popisane dvije skupine doseljenika koji su svrstani u stare graničare i slavonske graničare.[3]

Prilikom prvog popisa stanovnika u Koraću 1722., popisano je 25 kućedomaćina. Ispod naslova „Nahmen der Innwohner“ popisani su: 1. Desetnik Barthol Karamarkovich, 2. Ivan Vlassich, 3. Peter Gabrich, 4. Juro Horvatjanin, 5. Ivan Stupsevich, 6. Thomo Ivankovich, 7. Stojan Goregevich, 8. Vidak Paruchich, 9. Abram Nikolich, 10. Anton Stojakovich, 11. Thomo Mattheovich, 12. Peter Ivankovich, 13. Gergo Ogmeksich, 14. Ivan Vukovich, 15. Juricza Marich, 16. Juro Gavran, 17. Nicola Markovich, 18. Mathia Csokich, 19. Martin Paukovich, 20. Martin Beszlich, 21. Mihal Radosslovich, 22. Stanivuk Thodorovich, 23. Luka Antich, 24. Szavo Kosdadinovich, 25. Juro Kovach.[4]

Osim starih graničara, popisana je još jedna skupina doseljenika koje su austrijski popisivači popisali kao slavonske graničare. To su bili doseljenici iz slavonskog sela Zbjeg koji su zauzeli zemlju uz desnu obalu rijeke Save i obje obale rijeke Ukrine, gdje su izgradili staje i salaše. Ispod naslova „Granitzer zu Zbegh in Sclavonien wohnhaft“ popisani su: 1. Ignathia Jaguich, 2. Jacob Jellichich, 3. Tergovach Ivan, 4. Bartol Raita, 5. Ivan Markovich, 6. Csicsin Harombassa, 7. Okovan.[5]

Nakon prvog popisa starih graničara i slavonskih graničara, u bosansko pogranično područje i dalje dolaze novi doseljenici, iz Vrgorca, Ljubuškog i drugih mjesta Dalmacije i Hercegovine.[6] Do njihovog „masovnijeg“ doseljavanja dolazi oko 1724., godine.[7] Tako da je već sljedeće 1725., godine austrijska vlast u bosanskom pograničnom području provela drugi popis stanovnika, koje su austrijski popisivači ponovno popisali kao stanovnike iz Koraća. Tom prilikom su popisali još dvije skupine koje su svrstali u stare uskoke i nove uskoke.[8]

U skupini starih uskoka popisano je 27 kućedomaćina. Ispod naslova „Alte Uszkokhen“ popisani su: 1. Juricza Marich, 2. Martin Meszatovich, 3. Mihajlo Radoszavlevich, 4. Ivan Bieli, 5. Nicola Mar-

[1] Prema šerijatskom pravu mevat područje su močvare, bare guštare ili daleka nenastanjena neprohodna šumovita područja izložena poplavama, koja nisu naseljena i gdje se zemlja nije obrađivala.
[2] Đuro Bilić, *Novoselska kronika*, *Kako se živjelo i umiralo kod ušća Ukrine u Savu*. Zagreb, 1996., str. 11.
[3] Gustav Bodenstein, *Povijest naselja u Posavini, godina 1718.-1739.*, GZM Sarajevo, 1907., Sv. XIX.,XX, XXI., str. 155.-190., 359.-390., 555.-618.
[4] Gustav Bodenstein, *Povijest naselja u Posavini, godina 1718.-1739.*, str. *574.-577.* Sva popisana imena i prezimena prenesena su u grafijskom obliku jer bi možda drukčija interpretacija mogla dovesti do iskrivljivanja originalnog oblika.
[5] Gustav Bodenstein, *Povijest naselja u Posavini, godina 1718.-1739.*, str. 184.
[6] Vjekoslav Zirdum, *Plehan i okolica*, str. 110.
[7] Andrija Zirdum, *Selidbe, granice i pokušaji naseljavanja Bosanske Posavine, početkom 18. st*. *Bosna franciscana, god X*., 2002., 161.-176.- M. Vasić, *Etničke promjene u BiH*., str. 239.-248.
[8] Gustav Bodenstein, *Povijest naselja u Posavini, godina 1718.-1739.*, 574.-577.

kovich, 6. Abraham Niklich, 7. Mara Udovicza, 8. Juro Kovacs, 9. Anton Stojakovich, 10. Bartol Markovich, 11. Ivan Luczich, 12. Gergo Jekmecsich, 13. Catha Udovicza, 14. Stepan Simonovich, 15. Peter Gavrich, 16. Ivan Stupsevich, 17. Peter Jankovich, 18. Luca Thomich, 19. Martin Bosich, 20. Ivan Szlepsovich, 21. Matthia Lucsich, 22. Juro Gavran, 23. Juro Horvatchenin, 24. Vidakovicza Udovicza, 25. Matan Chollich, 26. Szavo Kostadirovich, 27. Andria Illiassevich.[9]

U skupini novih uskoka popisana su 23 kućedomaćina. Ispod naslova „Neu Uszkokhen in Anno" popisani su: 1. Vujin Millichevich, 2. Phillipp Nikolich, 3. Mato Marianovich, 4. Phillipp Busznonovich, 5. Franjo Jacobovich, 6. Ivan Segert, 7. Stepan Simunovich, 8. Miho Stepanpvich, 9. Janko Krajnacz, 10. Jakob Gerkovich, 11. Mathias Luczich, 12. Dmittar Regvie, 13. Blagoje Mirkovich, 14. Pavo Kesztenovich, 15. Franjo Thomich, 16. Rados Vukajlovich, 17. Trifun Jankovich, 18. Stanco Umillanovich, 19. Augustin Jelich, 20. Janko Kurdich, 21. Peter Radich, 22. Vaszszo Kosvach, 23. Jovan Sokich.[10]

O prošlosti nekog mjesta najčešće se postavlja pitanje, kako je neko mjesto dobilo ime. Poznato je da su neka naselja, sela, zaselci, oranice, njive, polja, livade, šume, potoci, mostovi dobili ime po prvim stanovnicima, vlasnicima ili graditeljima. Jedna narodna izreka kaže.*„Da neko mjesto dobije ime i da se pod time imenom pojavi u javnim ispravama (i matične knjige su bile javna isprava) ili da dobije novo ime treba proći najmanje jedan ljudski vijek."* Iako se u matičnim knjigama Luščani pod ovim imenom prvi puta spominje tek 1828., godine, pa ako se i u ovom slučaju primjeni navedena izreka, onda su Luščani bili naseljeni najmanje jedan ljudski vijek prije prvog spomena, što znači oko 1750., godine, vjerojatno i prije, možda čak i 1718., kako je to napisa Đuro Bilić. Ne zna se po čemu su Luščani dobili ime. O tome je napisano vrlo malo, da ime potječe od riječi lug, luščić ili od latinske riječi lux, lucis. To je naravno moguće, ali postoji usmena predaja koja govori da ime Luščana vuče korijen od latinske riječi *„luscinia, luscinia."*[11]

Luščani su od prvog spomena do 1864., godine pripadali župi Koraće. Granice župe Koraće su se mijenjale nakon osnivanja novih kapelanija ili župa. To se dogodilo prvi puta 1864., kada je osnovana župa u Bosanskom Brodu. Nova granica između župe Koraće i Bos. Brod je postala rijeka Ukrina. Tom prilikom su sva naselja na desnoj obali rijeke Ukrine odvojena od župe Koraće i pripojena novoj župi. Nakon toga Luščani su između 1864., i 1911., godine pripadali župi Bos. Brod. Granica župe Bos. Brod se mijenjale 1911., kada je osnovana župa Novo Selo. Tada su Luščani podijeljeni i to tako da je sjeverni dio Luščana i dalje ostao u župi Bosanski Brod, dok je južni dio sela pripojen župi Novo Selo. Tako će biti sve do 1981., kada je osnovana župa Gornja Močila-Sijekovac. Tom prilikom su sjeverni i južni dio Luščana pripojeni novo osnovanoj župi.

Iznenađujuće je da se na ovom relativno malom području spominje čak 61 prezime računajući i inačice istog prezimena koji su različito upisane. Babić, Barišić, Bartolović, Blažević, Bogdan, Bogdanović, Cvitković, Čabraić, Čabraja, Čelebić, Čelebija, Ćurić, Dujmić, Duper, Džabić, Franjić, Franjković, Gabrić, Gavrić, Glavić, Grgić, Ivetić, Ivušić, Jelinić, Jelinkušić, Jerković, Jozić, Jurilj, Jularić, Jurišić, Karlović, Kovačić, Kovačević, Kurdić, Kurdija, Lamešić, Lamešević, Lukšić, Majstorović, Majstorić, Matković, Melvan, Novoselac, Ostojić, Pranjić, Pranjković, Rubilović, Rubil, Sokolović, Soldanović, Soldan, Suhaljević, Suhalj, Štuc, Tomanović, Tomičić, Tomić, Trgovčić, Trgovčević, Vidović, Žilić.[12]

Iz navedenog popisa je vidljivo da su u Luščanima živjele mnoge katoličke obitelji. Neki od njih su tu kratko živjeli i odselili. To je bilo u vrijeme turske vlasti kada su selidbe među ljudima bile česta pojava na što ih je tjerala borba za održavanje golog života.

Osim navedenih prezimena u Luščanima se spominju 33 muška imena: Andrija, Antun, Anto, Bartol, Blaž, Božo, Cvitko, Grgo, Filip, Franjo, Ilija, Ivan, Ivo, Jakov, Josip, Jozo, Juro, Lovro, Luka, Marko, Marin, Matia, Mato, Miat, Mijo, Nikola, Petar, Pilip, Stjepan, Stipo, Šimun, Tadia i Vid.

Iz popisa navedenih muških i ženskih imena pokazuje da su franjevci postupili po odredbama Tridentskog sabora, tako da su djeci nadijevali uglavnom nadijevali imena katoličkih svetaca, a ne kako je to prije bilo narodna imena.

Prema podacima o stanju duša od 30., rujna 1858., godine u Luščanima su bile 33 katoličke kuće u kojima je živio 201 katolik od toga 100 odraslih osoba i 101 dijete, odnosno 41 bračni par. Luščani su od sjedišta župe Koraće bili udaljeni sat hoda.[13] Prema podacima o stanju duša od 31., kolovoza 1863.,

[9] Gustav Bodenstein, *Povijest naselja u Posavini, godina 1718.-1739.*, 183.
[10] Gustav Bodenstein, *Povijest naselja u Posavini, godina 1718.-1739.*, 183.-184.
[11] Latinski naziv, zoo **slavuj. Slavuj** je ptica iz reda vrapčarki. Gnijezde se na tlu ili niskoj vegetaciji, često ispod kupina, kopriva i drugih biljaka. Obično se smatra da slavuj pjeva samo danju, ali ako ga se ne uznemirava često pjeva i noću. Najčešće je prilikom pjevanja skriven u nekom grmu, gdje je skoro nevidljiv.
[12] MK, MV, MU, PK, župe Koraće, neobjavljeni rukopisi.
[13] Status animarum Fidelium Parochia de Koratje Illmo ac... Domino Maiano Šunjić Eppio... et Vicario Aplico Bosnensi dio 30. septembris 1858., a ne infra scripto Parocho P. Petro Ćaćić.

u Luščanima je bilo 39 kuća u kojima je živjelo 264 katolika od toga 148 odraslih i 98 djece, odnosno 64 bračna para. Luščani su od sjedišta župe Koraće udaljeni sat hoda.[14]

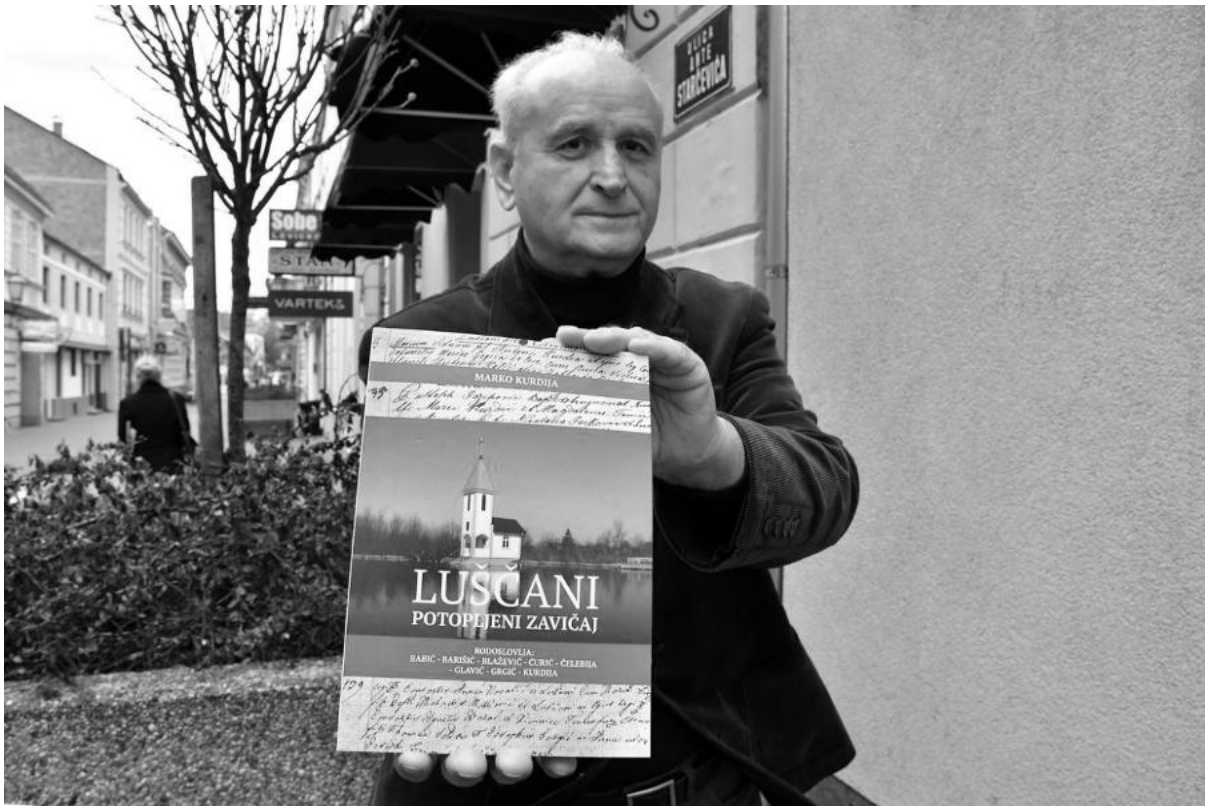
Prema podacima iz Šematizma Bosne Srebrene za 1877., u Luščanima je bilo 48 katoličkih kuća u kojima je živjelo 306 stanovnika. Svi su bili katoličke vjeroispovijesti. Već sljedeće 1878., godine nakon dolaska Austro-Ugarske monarhije, u Luščanima je izgrađena drvena kapela posvećena „Duhu Svetom".

Prema podacima iz Šematizma za 1961., a prema popisu iz 1959., u Luščanima je popisan 391 stanovnik. Svi su bili katoličke vjeroispovijesti. Budući da ovi podaci ne potječu iz tako daleke prošlosti, danas se pouzdano zna koje su katoličke obitelji utemeljile Luščane. To su obitelji popisane abecednim redom. 1. Babić, 2. Barišić, 3. Blažević, 4. Ćurić, 5. Čelebija, 6. Glavić, 7. Grgić, 8. Jelinić, 9. Jerković, 10. Jozić, 11. Jularić, 12. Kovačević, 13. Kurdija, 14. Matković, 15. Petrić, 16. Soldan, 17. Tomić, 18. Žilić.[15] Prema znanstvenoj klasifikaciji sve naveden obitelji se smatraju starosjedilačkim obiteljima.

Osim navedenih obitelji u Luščanima su do Domovinskog rata 1992., živjele još neke katoličke obitelji. Međutim, kako te obitelji u ovom mjestu nisu živjele do 1864., nisam ih istraživao.

Nakon I. sv. rata u Luščanima je umjesto drvene izgrađena zidana kapela. Tijekom Domovinskog rata 1992., iz Luščana su protjerane sve obitelji, kapela porušena, a kuće opljačkane, porušene i popaljene. Daytonski sporazum iz 1995., je zaustavio rat i omogućio da Hrvati katolici mogu doći u Luščane na ognjišta svojih porušenih kuća. Od tada je formalno omogućen njihov povratak. Međutim, kako za obnovu porušenih kuća nisu osigurana novčana sredstva tako da je u Luščanima do 2025., godine obnovljeno 5 kuća, ali se ni jedna obitelj nije vratila u svoje selo.

Danas u Luščanima ponovno raste neplanski izrasle šume i šikare, zarasli su mnogi sokaci, putovi i puteljci. Da je to bilo naseljeno mjesto svjedoče ostaci porušenih kuća koje svjedoče o surovosti Domovinskog rata 1992. Nakon protjerivanja njihovi vlasnici su se raselili diljem svijeta tako da sve rjeđe dolaze na temelje svojih porušenih kuća, pa Luščanima prijeti nestanak, kao da se ne može oporaviti, polako se gasi i umire.

[14] Status animarum Fidelium Parochia de Koratje Illmo ac... Domino Maiano Šunjić Eppio... et Vicario Aplico Bosnensi dio 30. septembris 1858., a ne infra scripto Parocho P. Petro Ćaćić.
[15] MK, MV,MU, PK., župe Koraće, neobjavljeni rukopisi.

ILIJA MATIĆ

NEKA NOVA TRAMOŠNICA

Osvrt na knjigu *Bosanska Posavina – Tramošnica* autora Envera Ljubovića

Daytonski sporazum koji je bio kočnica rata, u Bosni Hercegovini je kroz sljedećih 20 godina, točnije danas 28 godina pokazalo se da je taj sporazum stvorio mnoge probleme. Postao je izvor nesuglasja triju strana. U mnogim odredbama postao je kočnica suživota. Daytonski sporazum nije bio stalan, nego ga se mijenjalo tiho i prešutno kroz 28 godina, često na štetu Hrvata. Tijekom tog rata iz pet sela župe Donja Tramošnica poginulo je ukupno 27 osoba.

I pored svih tih problema vezanih za Daytonski sporazum Donja Tramošnica i Gornja Tramošnica ipak koračaju nekom svom novom preporodu, nekoj svojoj novoj svjetlosti.

Tko su ti Tramošnjani koji danas pokreću preporod u tramošničkom kraju, kraju koji je nakon tog strašnog rata ostao bez gotovo svih svojih stanovnika? Danas su u Donjoj i Gornjoj Tramošnici ponovno zasjale zrake nade za mali broj stanovnika, svjetlo koje obećava bolji život.

To svijetlo nesmetano danas šire mnogi današnji poduzetnici raznih profila, poduzetnici koji žele dobro ovome kraju u kojemu su većina njih i rođeni. Među tim poduzetnicima su: Niko Mašić (vlasnik farme „Agro-Mašić"), Ivan Šokčević (investitor i vlasnik Doma za starije i nemoćne „Majka Terezija" u Tramošnici Gornjoj), Anto Jurkić (akademski kipar, vlasnik Umjetničke ljevaonice „Jurkić" i restaurator skulptura), fra Nikola Bošnjak (vlasnik izuzetno vrijedne kolekcije slika i grafika), sestra Božena Gagulić, redovnica (naivna slikarica), Marija Bošković (skupljačica karakterističnih govornih fraza Tramošnjana), Slaven Miličević (akademski kipar), Marijan Dadić (akademski slikar). Iako mnogi ovdje spomenuti možda više ne žive u Tramošnici, njihove vrijednosti sigurno doprinose preporodu i potiču izgnane da se vrate i nastave svoj novi život.

Sa spomenutim Tramošnjanima, Tramošnica je u ovom poraću dobila neke nove sadržaje koje prije rata nije imala, kao npr.: Slikarsku koloniju u Donjoj Tramošnici (i galeriju kolekcionara fra Nikole Bošnjaka), Dom za starije i nemoćne „Majka Terezija" u Gornjoj Tramošnici, Umjetničku ljevaonicu „Jurkić", akademskog kipara Ante Jurkića i njegovog sina Luke u Donjoj Tramošnici, Muzej i knjižnicu „Fra Valerije Stipić" u Gornjoj Tramošnici.

No svakako ne smije se ne pogledati u bližu prošlost i ne spomenuti ovdje i Tramošnjane koji su dali veliki doprinos Tramošnici koje danas više nema, Tramošnici koja je bila svjetlost u Posavini prije posljednjeg strašnog rata.

Na vrh zaslužnih Tramošnjana, sluga Božjih te izgubljene Tramošnice ide ime fra Valerija Stipića. Domaći sin, rođen u Orlovu Polju, i njezin prvi župnik. Službu župnika u svojoj rodnoj župi obnašao je punih devet godina, od 1973. do 1982. godine. Za to vrijeme, uz uobičajeni pastoralni rad i ustrojavanje nove župe, uspio je sagraditi novu župnu kuću i župnu crkvu s visokim zvonikom. Uz ime fra Valerije Stipić vežu se i imena: fra Marijan Dadić i fra Jozo Puškarić, Tramošnjani koji su ostavili neizbrisiv trag kroz svoje djelovanje u obnovi Tramošnice nakon posljednjeg rata.

Sinovi te izgubljene Tramošnice su i: vlč. Pero Anić (Orlovo Polje), fra Nikola Bošnjak (Donja Tramošnica), fra Ivo Božić (Orlovo Polje), fra Petar Ćaćić (Tramošnica), fra Tomislav Ćaćić (Donja Tramošnica), fra Zdravko Dadić (Donja Tramošnica), fra Augustin Gagulić (Tramošnica), fra Stjepan Gagulić (Donja Tramošnica), palotinac, Jozo Ivić (Donja Tramošnica), vlč. Mijo Josipović (Okruglić), fra Mijo Jozanović (Donja Tramošnica), fra Bono Kovačević (Donja Tramošnica), Mato Kristić (Okruglić) (Mato Kristić bio je u V. razredu Franjevačke klasične gimnazije u Visokom kada su ga u rodnom kraju, u Donjoj Tramošnici, u zaseoku Grab, 8. listopada 1944. godine ubili četnici zajedno s još dvadeset i četvero viđenijih Tramošnjan), fra Blaž Miličević (Donja Tramošnica), fra Marjan Miličević (Donja Tramošnica), fra Florijan-Cvjetko Nadarević (Čardak), fra Juro Piljić (Orlovo Polje), fra Nikola Šokčević (Donja Tramošnica), vlč. Niko Zovkić (Donja Tramošnica), mons. dr. Mato Zovkić (Donja Tramošnica).

Nikako se ne smiju izostaviti ni redovnice koje potječu s područja Tramošnice. To su: sestra Silvija Bošnjak (Donja Tramošnica), sestra Božana Gagulić (Donja Tramošnica), Ivanka Ivanković (Njivak), sestra Margareta Jurić (Orlovo Polje), sestra Dragica Lučić Čardak), sestra Jela Piljić (Orlovo Polje), sestra Inocenta Stipić (Orlovo Polje), sestra Borislava Šokčević (Čardak), sestra Marija Zovkić (Donja Tramošnica) i sestra Tihomira Zovkić (Donja Tramošnica).

U povijesti župe Donja Tramošnica zapisano je i bit će upamćeno još četiri imena župnika podrijetlom iz toliškog samostanskog područja, kojem pripada i župa Donja Tramošnica. Riječ je o župnicima

koji nisu Tramošnjani, ali koji su bili župnici Donje Tramošnice. Prvi je fra Ivo Čalušić (Grebnica) koji je u župničkoj službi naslijedio našeg fra Valeriju Stipića 1982. godine, a koji je bio od 1982. do 1988. župnik Donje Tramošnice. Drugi je fra Marijan Oršolić (Tolisa) koji je 1988. godine imenovan prvi put za župnika u Donjoj Tramošnici i tu je službu obavljao u vrlo nezahvalno i teško vrijeme, u vrijeme ratnih događanja na ovim prostorima. Treći je fra Anto Pušeljić (Grebnice) koji je službu župnika u Donjoj Tramošnici od srpnja 1997. godine do svibnja 1999. godine. I četvrti je fra Joso Oršolić (Tolisa) koji je od 1 kolovoza 1919. postao župnik župe Donja Tramošnica.

Tu su itekako vrijedni spomena u ovoj knjizi i Tramošnjani: dr. sc. Tadija Bubalović, sveučilišni profesor (Donja Tramošnica), dr. sc. Tomislav Dubravac znanstveni savjetnik, redovni sveučilišni profesor (Tramošnica), Mirko Marjanović, romanopisac, pripovjedač, pjesnik, književni i likovni kritičar, nakladnik i leksikograf (Gornja Tramošnica), mr. sc. Marijan Đordić, prof. geografije i povijesti (Turić), Julijana Matanović, hrvatska književnica i sveučilišna profesorica, članica suradnica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (Turić), Marko Kopić, magistar ekonomskih znanosti, prosvjetni radnik, građevinski poduzetnik, bivši bokser, karatist, nogometaš, pisac, slikar (Orlovo Polje), Tadija Leutar, dipl. ing. strojarstva (Orlovo Polje), Pavo Lovrić ing. poljoprivrede (Njivak), Franjo Dadić, prof. njemačkog jezika (Donja Tramošnica), Luca Matić, prof. hrvatskog jezika i književnosti, Franjo Kristić, prof. povijesti i latinskog jezika...

I tu su na kraju i tramošnički velikani i športske legende: Marko Bošnjak, najmlađi prvak bivše države u povijesti boksa (Donja Tramošnica), Pero Bošnjak, prvak BiH u poluteškoj kategoriji, prvak Austrije (Donja Tramošnica), Bono Bošnjak, izbornik hrvatske boksačke juniorske reprezentacije, predsjednik HBS... (Donja Tramošnica), Ivo Gagulić, nositelj crnog pojasa 6. (SHO) Dan, posjeduje A licencu trenera i A licencu ispitivača za pojaseve te A licencu sudskog zvanja. Bio je i šef sudaca u karate savezu Fudokan Shotokan u Njemačkoj... (Donja Tramošnica), Nikola Leutar, nositelj crnog pojasa 5. (SHO) Dan (Orlovo Polje), Ilija Ćavarović, osvajač brončanih medalja na prvenstvu Europe i na prvenstvu Svijeta u jiu-jitsu, u te zlatne medalje na jakom međunarodnom turniru u New Yorku (New York Open International Jiu-Jitsu Championship 2009.)...

Izostalo je još mnogo imena zaslužnih Tramošnjana i Tramošnjanki, športaša, nogometnih legendi NK Posavine, Donja Tramošnica, NK Tramošnice, Donja Tramošnica, NK Hajduka, Orlovo Polje, NK Napretka, Gornja Tramošnica koje ovdje cijenjeni akademik, prof. Enver Ljubović iz Senja nije zbog obima stranica knjige dotaknuo, a kojima je zavičaj Tramošnica. I njima veliko hvala i oni su itekako zaslužni u izgradnji i očuvanju Tramošnice.

III.
IZ POSAVSKE POVIJESTI

MARIJAN ALKOVIĆ

LUKA JUKIĆ: HEROJ ILI ZLOČINAC?

Hrvat iz Svilaja koji je izvršio neuspjeli atentat 8. lipnja 1912. na hrvatskog bana i komesara Slavka Cuvaja

Luka Jukić (Donji Svilaj kraj Odžaka, 23. II. 1887. Brod na Savi, 24. VI. 1929.) Hrvat iz Svilaja koji je izvršio neuspjeli atentat 8. lipnja 1912. na hrvatskog bana i komesara Slavka Cuvaja. Gimnaziju polazio u Travniku, Tuzli i završio u Sarajevu 1907. U Zagrebu 1907-09. studirao pravo. Pripadao skupini frankovačke mladeži oko časopisa *Grabancijaš*, a 1912. priklonio se jugoslavenskomu nacionalističkomu pokretu. Zbog uvođenja povjereništva u Banskoj Hrvatskoj u veljači te godine sudjelovao u organizaciji prosvjeda u Sarajevu, a od veljače do travnja u Zagrebu organizirao demonstracije mladeži i štrajk srednjoškolaca. Atentat na kraljevskoga povjerenika S. Cuvaja pripremao je sa skupinom mladih iz Zagreba (A. Cesarec, Đ. Cvijić, K. Horvatin i dr.), te 8. VI. 1912. u Mesničkoj ul. pucao iz revolvera na povjerenikov automobil. Promašivši Cuvaja, usmrtio je banskoga savjetnika Ivu Hervoića, a u neuspješnom bijegu ubio gradskoga stražara i ranio dvoje ljudi. Prethodno je u travnju te godine posjetio Beograd i povezao se s vodećim članovima organizacije Ujedinjenje ili smrt, koji su mu dali oružje za atentat. Premda pojedini autori navode da je ta organizacija naknadno odustala od atentata te da je J. odlučio djelovati bez njihove pomoći (V. Dedijer), historiografske dvojbe dosad nisu potpuno razriješene. Suđenje Jukiću i jedanaesterici pomagača izazvalo je veliku pozornost javnosti, a on je u jugoslavenskim nacionalističkim krugovima postao simbolom borca za nacionalno oslobođenje. God. 1912. osuđen je na smrt; kazna mu je pod pritiskom javnosti te godine preinačena u doživotni zatvor, koji je izdržavao u Lepoglavi. Nakon što je potkraj 1918. amnestiran, povukao se iz javnoga života na darovano imanje kraj Dervente. Njegov čin uveo je „individualnu odmazdu“ kao oblik borbe na političku scenu u Hrvatskoj te je poslužio kao izravna inspiracija za naredne atentate na Cuvaja 1912. i povjerenika odn. bana I. Skerlecza 1913. te 1914.– J. je napisao dio uvoda u brošuri Cesarca i učeničkoga štrajkačkoga odbora *Đački pokret* (Zagreb 1912). Pjesme su mu objavljivane u periodicima *Cr-*

vena Hrvatska (1912), *Karlovac* (1912), *Narodna obrana* (1912), *Obzor* (1912), *Pijemont* (Beograd 1912, 1915), *Preporod* (Beograd 1912), *Slobodna riječ* (1912), *Srbobran* (1912), *Srpska zastava* (Beograd 1912), *Zora* (Beč–Prag 1912), *Suvremenik* (1919), *Hercegovački slobodni dom* (1923–24), *Brodsko novo doba* (1931) i *Narodne novine* (1932).

Njegov atentat tematiziran je u romanima Cesarca *Careva kraljevina* (Koprivnica 1925) i D. Bublića *Atentat* (Zagreb 1926), a susreti s njim i atentat opisivani su u memoarskoj literaturi i publicistici (A. G. Matoš, Cesarec, S. Radić, T. Ujević, odvjetnik A. Pavelić, J. Kljaković, K. Kovačić, I. Andrić, O. Tartaglia). (...) Marica Karakaš i Dino Mujadžević (2005).[1]

O BOSNI I JUKIĆU

„U 10 sati i 20 časaka prije podne stigao vlak u Slavonski Brod. Na kolodvoru me dočekalo pola moje roditeljske kuće. Valjalo je otići na par sati u moje selo i tamo na dušak ispripovijedati, kako je bilo na putu. Moj se kovčeg megjuto opet pretvorio u pravu smočnicu. S visine našeg vinograda mogao sam se naslagjivati na zavičajnoj panorami. Sava je presijecala divnu okolicu punu njiva, livada, gajića, puteva, sela, škola i crkvica. S onu stranu Save prkosi Motajica gorje, čedno se pružio Bosanski Brod, a malo niže na svom brežuljku ubava Derventa. Kada su me roditeljska kola prevezla preko savskoga mosta stupih opet u drugu domovinu – Bosnu. Kad god sam stupio na bosansko tlo, uvijek mi se činilo, da sam na nečem novom, neobičnom i mladom. Ovaj put Bosna mi je bila veoma mila. Na mom putu vidio sam dva tri naroda, neke njegove osebine i stupanj napretka, pa sam rekao, a i s puta nekima kao pozdrav poslao: Mi ne znamo Bosne cijeniti. Kad ne bi ništa imali u Bosni, već samo milu riječ našega hrvatskoga jezika, bilo bi dovoljno da je ljubimo. Eno nam jezika i običaja u Srbiji i Bugarskoj, pa kako osjećamo razliku u uhu i srcu. Ali čim stupimo na granice hrvatskog područja, istom onda vidimo, kolika je snaga i kolika je moć u narodnom jeziku. Sjećam se gragjana, seljaka po Srbiji, Bugarskoj i Turskoj, i koja razlika izmegju naroda našega i naroda ondašnjeg. Tako sam se zagledao na povratku u Sarajevo u jednu grupu seljaka na stanici u Derventi. Učinili su mi se tako lijepi i pomislih, koliko griješimo, kad na narod ne mislimo i zaboravljamo, da smo njegove čestice.

Prošao sam lijepih krajeva, ali i Bosna nije u zadnjem redu. Ona je prema onim predjelima u Turskoj zemlja blagoslovljena. Gledam Muslimane ovdje i ondje, pa koja razlika u našoj ovdašnjoj braći i onih tamo, što se isto po prorokovu zakonu mole Bogu. A gledam i Srbe, kako nas razumiju, a mi njih. I kad sam složio sve osebine ovoga naroda i ove zemlje, tad mi se je prikazala prava Bosna i sva dužnost Hrvata u ovim zemljama.“

Marijan Alaković (Bukovlje, 4. prosinca 1879. – Bukovlje, 24. travnja 1953.) Osnovnu školu pohađa u rodnom selu i u Brodu na Savi, gdje završava i višu pučku školu trgovačkog smjera. Maturira u Zagrebu na Kraljevskoj zemaljskoj višoj trgovačkoj školi. Kao trgovac živi i radi u Sarajevu i djeluje na društvenom, kulturnom i sportskom području. Predsjednik je Hrvatskoga radničkog saveza, potpredsjednik pjevačkog društva Trebević, podstarješina Hrvatskog Sokola i tajnik hrvatske svesokolske župe Tvrtko. Nakon I. svjetskog rata živi u Bukovlju, gdje je 1927. izabran za starostu Hrvatskog sokola. Do mirovine je zaposlen u Stanici poljoprivrednih oruđa i mašina. Putopisima, novelama i člancima o gospodarstvenim problemima javlja se u *Hrvatskom dnevniku*, *Hrvatskoj obrani*, *Hrvatskoj slogi*, *Ilustrovanim novostima*, *Hrvatskoj obnovi*, *Nevenu*, *Hrvatskom listu*, *Hrvatskom narodnom glasu, Brodskim novostima*, *Brodskoj tribuni*, *Jugoslavenskom Lloydu*, *Sremskim novinama* i *Jugoslavenskoj slozi.* Jedan je od urednika tjednika *Hrvatska zajednica*, koji izlazi u Brodu na Savi od 1921. do 1926., a u nekoliko brojeva odgovorni je urednik lista *Hrvatska svijest*: glasila *Hrvatske federalne stranke* koji izlazi u *Brodu na Savi* 1926. i 1927. Putopis pisan u panslavenskom duhu, s naglaskom na hrvatskoj političkoj problematici: *Put: Beograd – Sofija – Carigrad* izlazi kao podlistak u sarajevskom *Hrvatskom dnevniku* (1910.). Rukopisi (*Vojničke bilješke* i *Srbija*) djelomično su mu objavljeni u periodici. Dio neobjavljenih rukopisa čuva se u brodskom franjevačkom samostanu. DJELA: *Put: Beograd – Sofija – Carigrad*, Tiskara i litografija Vogler i dr., Sarajevo, 1911. –; RUKOPISI: *Put po Italiji*, 1911.; *Vojničke bilješke*, 1916. – 1917.; *Srbija*, 1917.[2]

PISMO ATENTATORA LUKE JUKIĆA

Svojedobno izašao je u zagrebačkom ilustrov. tjedniku *Danica* jedan odlomak iz pisma, što mi ga je dne 19. rujna 1912. pisao iz sudbenog stola zagrebačkog Luka Jukić. Pošiljac toga odlomka, moj vrlo agilni suradnik još iz sarajevskih vremena, htio je imati cijelo pismo, no svojedobno to pismo nisam

[1] Vidi: Jukić, Luka, *Hrvatski biografski leksikon* (1983–2024), mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2025.
[2] Vidi: Stipić, Ivan; Grubanović, Mirna; Mataić Agičić, Darija. Leksikon brodskih pisaca. Slavonski Brod: Gradska knjižnica; Društvo hrvatskih književnika, 2016.

mogao naći, nego samo jedan dio. Pismo je napisano na dva komada listovnog papira i tako sam mu dao samo jedan dio, što sam ga ja na brzu ruku našao. Povodom izašlog pomenutog odlomka, i jer mi je bivši suradnik originalni odlomak vratio, potražio sam u mom arhivu i manjkajući dio i danas je taj original kompletan i ja ga čuvam. Buduće da mi je stalo, da to pismo bude u cijelosti objavljeno i jer će ono pomoći unijeti svijetla u značaj atentata na komesara Cuvaja kao što će nam pokazati i mentalitet skupine mladih ljudi s kojima je Luka Jukić održavao političke veze, ja ću to pismo objelodaniti točnim prepisom originala.[3] To ću učiniti i zato, jer kadgod sam prekapao po mojoj knjižnici i mojim bilješkama i spotakao se o to pismo, uvijek mi je sinula u najživljim bojama faza života hrvatskog naroda u godinama 1908. do 1914., a pozornica dogadjaja bila je Herceg-Bosna, u kojoj sam se razvio od momka pa do muža, i koja me je stanjem svoga intenzivnog narodnog života mnogo zaokupila i mnogo zaposlila. Za bolje razumijevanje toga pisma i zašto je ono bilo upravljeno na mene, čovjeka, koji sa atentatorskim i protireligioznim ljudima nisam imao nikakva posla, slobodan samo da nešto kažem o sebi. Nekako od godine 1906. pa do rata stajao sam na prvoj točki hrvatskog društvenog života u Sarajevu. Bijah u isto vrijeme potpredsjednik Hrvatskog Sokola, tajnik hrv. sokolske župe „Tvrtko“ potpretsjednik hrv. pjev. društva, povjerenik društva za hrv. pučku prosvjetu, potpretsjednik hrv. radničkog saveza za Bosnu i Hercegovinu, glavni urednik saveznog organa „Hrvatske Sveze“ i redoviti suradnik u organu velikog doktora Štadlera „Hrvatskom dnevniku“.

Stajao sam u privatnoj službi, pa sam mogao pisati i govoriti slobodno. Imao sam stan sa dvije sobe i toliko posla nikada u životu kao uto vrijeme. Hrvati iz sokolskih, pjevačkih i radničkih redova nalazili su se u mojem stanu i ako nisam bio kod kuće posve slobodan. Stanodavka im je pokazala moje sobe, oni su sami upalili elektriku, sjeli u fotelje i čekaju mene. Na ovaj način upoznat ću se ja i sa Lukom Jukićem.

Jedne večeri dolazim ja kući, a moj stan elegantno rasvijetljen. Na venecijanskom lusteru gore sve žarulje. Sa ulice ne vidim ni jedne osobe da se miče. Udjem u sobu za primanje. Sa fotelja ustadoše dva mlada čovjeka. Nisam poznavao ni jednoga. Na to će prvi:

„Oprostite gospodine, što smo bili slobodni pričekati Vas u Vašem stanu i paliti Vam elektriku. Ja sam N. Džamonja, maturant ovdašnje preparandije, a sinovac Djure Džamonje narodnog zastupnika iz Mostara. I dozvolite da Vam ovdje predstavim moga prijatelja Luku Jukića.“

I pretstavi mi mlada čovjeka od kojih 20 godina, srednjeg stasa, žarkih očiju, plave kose i tugaljivog glasa. Odjeven kao svi maturanti bez sretstava, na njemu je kavolek. „Ali gospodine pretsjedniče i uredniče, imam jednu molbu: Moj drug Luka siromašan je. Živi od potpore njegovih drugova pa Vas molim da nam pomognete, talent je to“, reče Džamonja. Luka samo sluša.

„Lijepo je reći pomozi, ali kako i od kuda? Savez nema novaca, mi živimo od članarine, a kako je s tim, znate i sami, inače vrlo rado“, mogao sam vjerovati zagovaratelju. Na to će Luka: „Ja bi se zadovoljio i sa malom pripomoći od Vašeg organa *Hrvatske Sveze*, bio bih joj suradnik, i imam dosta gotovih stvari.“

„Ta manite to, koja još hrvatska redakcija honorira suradnike, pa još u Bosni, deficit pa deficit“, bijaše moj odgovor. „Gospodine Vi ćete već naći rubriku iz koje ćete moći pomoći Luki“, opet će Džamonja.

Smilili mi se ti mladi molitelji, i primam čitav snop rukopisa. „Oprostite gospodine al' smo baš bez marijaša, i neka mala svotica barem Luki za večeru“, juriša opet Džamonja. Nije bilo druge, nego dadem Luki prvu potporu od 50 kruna, i neznajući da će iz moga najnovijeg suradnika doskora postati atentator na komesara Cuvaja u Zagrebu. Mladići odoše.

Odmah se dadem na čitanje rukopisa. Stvari mi se svidjale i dadem u slijedeći broj *Hrvatske Zveze* uvrstiti pjesmu, „Pred budimskim dvorom“. Nakon nekoliko dana susretne me pok. hrv. pjesnik prof. Josip Milaković i zapitat će:

„Čuješ M. tko je taj Luka Jukić? To što si uvrstio ima lijepu pjesničku žicu.“

„To je neki svršeni maturant sarajevske gimnazije, a upoznao sam ga kroz Tvog maturanta Džamonju.“

Tako sam ja uvrštavao Lukine redove, pomalo ga pomagao i često ga vidjevao u društvu hrvatskih radnika. Bio je mjesec veljača 1912. evo ti Luke meni.

„Gospodine pretsjedniče, bili Vi dozvolili da radništvo Vašega Saveza demonstrira? Sprema se jedna velika demonstracija proti Cuvaja.“

Kako da im dam nalog od strane Saveza, da sudjeluju u povorci i demonstraciji. „Jest bilo bi impozantno. Žalim ne mogu. Vi znate da se teškom mukom namjestilo 20 hrvatskih kazandjija u državnu ložionu na mjesto socijalnih demokrata i ja bih ugrozio egzistenciju tih ljudi ne samo u Sarajevu, nego svagdje, gdje ima naših ljudi po Bosni u državnim radionama. Ali ako se naši članovi pojedince prik-

[3] Alković, Marijan, „Pismo atentatora Luke Jukića“, *Jugoslavenska sloga*, (*Brod na Savi*), 15. VII. 1933., 2.; 22. VII. 1933., 2.; 29. VII. 1933., 3-4.

juče Vašoj demonstraciji, to im ne mogu zabraniti.“ „Hvala i na tom“, reče Luka.

Dana 11. veljače 1912. bila je subota. Hrvatski radnici zakazali su za tu večer društveno sijelo. Dodjem u dom, a on dupkom pun. Pun radnika i radnica, obrtnika i za jednim stolom nekoliko studenata i medju njima i Luka. Preletim okom dvoranu, vanredan posjet, i zamječujem napetost elektrine. Raspoloženje kao nikada. Glazba neumorna, kolo se za kolom reda. Sjedim za odborničkim stolom daleko u vrhu dvorane. 12 je sati, polnoć je. Glazba stade publika se umiri, k mom stolu približi se Jukić, i kao svećenik s oltara, okrene se publici i poče:

„Drugovi! Za ovim stolom sjedi čovjek, koji je Vaš pretsjednik. Ja znam da se on stara za vaš kruh i za vaš boljitak i za vašu organizaciju i za vašu prosvjetu. Pozna ga cijeli narod Bosne kao čelik-Hrvata i narodnog radnika. Zato ni najmanje ne dvojim da bi on mogao da prekim okom gleda, ako i Vi drugovi manifestirate vašu narodnu svijest. Mi ćemo se drugovi ako Bog da zato sutra vidjeti, a dotle Zdravo!“ Situacija mi je bila jasna. Radnici mi se približuju iz očiju im svijetli i oči sve govore.

Nedjelja je. Oko 6 sati pred večer, sarajevskim ulicama neobična živahost. Svjetina sve nekako grne rimokatoličkoj katedrali. Idem i ja. Trg pred katedralom, sila svjetine, nabijeno kao ribe u buretu. Velika kazaljka na tornju pokazuje 2 minuta do 6. U malo stade otkucavati šest i u taj tren izbi dim i plamen, mađarska zastava gori. „Abcug Cuvaj, abcug tiranin. Živila Hrvatska“.

Nasta komešanje, policija i prasnuše revolverski hitci. Na uglu kod magjarske agrarne banke pade djak Šalinagić. Dojuriše stražari na konjima vojska, i rastjeraše svjetinu. Iz jedne druge ulice pojaviše se opet demonstranti i na čelu male povorke, tri koraka pred njom u kaveloku, gologlav stupa Luka kao kakav vodja i prvak i viče: „Dok ovdje sabljama i revolverima navaljuju na hrvatski narod, dotle u Zagrebu Cuvaj kuje lance. Abcug Pešta, živjela Hrvatska!“ Policija i vojska učinila je konačno red.

Dva dana poslije ovoga, oko 10 sati u noći netko zvoni na kapiju. Luka! Udje. „Gospodine, traži me stalno policija, idem iz Sarajeva.“

„Mogu si misliti, bjegajte!“

„Vlak ide oko ponoći. Da me ne uhvate na kolodvoru, ja idem pješice do prve postaje Rajlovca i onda ću unići u koji drugi vlak.“

„Dobro ali ne oklijevajte.“

„Molim Vas gospodine, imam li još što dobiti za štampane rukopise?“

„To baš ne znam, ali evo Vam 50 kruna.“

Luka primi sa zahvalnošću, otpratim ga do kapije gdje mi reče toliko. „Zbogom, javit ću Vam se“.

„Zbogom Luka i bjegajte! Nesta mladog čovjeka u tmini Nuzorove ulice u Sarajevu.

Prošlo je nekoliko mjeseci od toga, od Luke ni traga ni glasa. Kad jednog dana donese mi jutarnja pošta jedno pismo iz Beograda. Poznat mi je rukopis, al’ ne mogu da odgonetnem čiji je. Na Luku sam bio već sasvim zaboravio. Nakon uzaludnog naprezanja otvorim pismo i potpis: Luka Jukić. Čitam i čitam i čudim se. To je sasvim drugi Luka, zaljubio se u Beograd preko ušiju. Od prvog do posljednjeg slova vrvi optužbom. Nacifrao je taj trulež, pa ćelavog Franju, pa dvorsku kamarilu, pa Hrvate, te sluge svačije, gospodare ničije. Tek u Beogradu upoznao je zrak, sunce i grudu, koja odiše slobodom i samo čeka izvjestan čas.

Zatim čujem o atentatu na komesara Cuvaja, a počinitelj Luka Jukić i opet stanka. Napokon evo opet jednoga pisma iz Zagreba, gdje mi Luka iz zatvora sudbenog stola piše ovo:

Zagreb 19. IX. 1912.

Veleštovani gospodine!

Dužnost mi je da se javim i Vama i Savezu. Opširno bih Vas o koječem obavijestio, ali me vazda popane zlovolja, kad uhvatim pero, da pišem o našim prilikama. U ova burna vremena, kad se na sve strane loži vatra, da smrzlo čovječanstvo ogrije jednom ozeble živce, u nas sve spava u apatiji! Mi ne trebamo muževne borbe, nas će spasiti vjera. Žao mi je hrvatskog naroda, pošten je punašan je i nadaren svim lijepim osebinama, ali će ga svećenici njegovi prije reda otpratiti u groblje.

Ne poznajem staleža u narodnoj borbi, ali Vas kao vodju našeg radništva u Bosni ipak opominjem, nek sam mladji: Čuvajte se svećenika! Oni nas spremaju pod bečku komandu. Ne bojim se starog Franje, ali se ipak plašim nadvojvode Ferdinanda, udario je krivim putem u diplomaciju! Budemo li mi popovi, bit će silan vladar, a budemo li mi ljudi, brzo će mo ga zapopiti.

To je moje mišljenje. Neću da Vas uvjeravam, bio bi opširan, radite po volji, ali pazite, da prije zaslužite anatemu, nego simpatije farizeja. Potajno Vam pišem, zato i nehasni, da Vam puno pričam o svojoj sudbini, neznam još ništa pozitivno. Toliko samo znadem, da je revolver puko u najnezgodniji čas po Austriju. Šest kukavnih hitaca čulo se po svoj Evropi i po cijelom kontinentu. A šta kad bi svaki Hrvat opalio po šest hitaca? Smela bi se čitava monarhija! Budite spremni, doći će čas.

Vi i cijeli savez primite bratski pozdrav i još živahnije poradite za pojedinca i za opću stvar. Ne pustimo, da nam najbolje sile uzalud propadaju, žrtvujmo ih makar, al' za čovječanstvo.

Od mojih pjesama spremit će te mi: Znam, Molitva, I ja sam jednom..., Zmijino proljeće i Prolaznik.

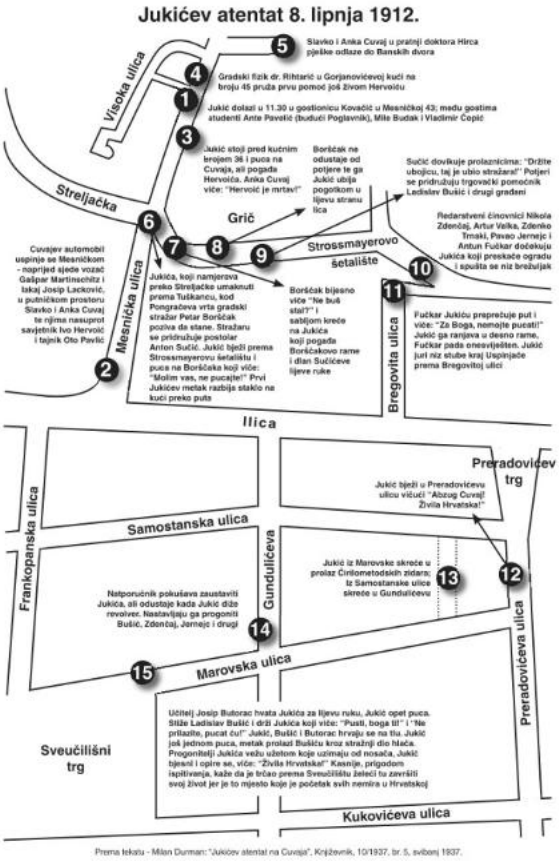
Traži Amerika, hoće da hrvatski Savez izda sve moje radove. Gosp. Muhvić glazbi već Fabula Veritas. Radi se na sve strane. I ja imam novih radnja. Pišite slobodno na moju adresu u uze kr. sudbenog stola, ali kao da Vama nisam ništa pisao.

Pozdrav svima: Vaš Luka Jukić.

Dodatak:

Ako nećete baš na mene list slati, pošaljite na adresu: gdjica Darinka Šemelić, Zagreb, Ilica 69, ona će mi uručiti. Molim odmah. Drago bi mi bilo, kad bi mogli poslati dotičnoj gdjici u pohranu. Sve mi je razbacano. Rad bi bio jednom da sve saberem. Dotle Luka.

Šest godina poslije atentata, početkom 1918. nadjem Luku u Sarajevu u kavani Napredak. Bilo je oko 9 sati na večer. Pridje k meni i sjedne. Razgovarali smo dugo. Napokon mi se potuži, kako ga je sarajevska inteligencija izbjegavala, i da sam ja prvi, koji sjedim s njime duže vremena.Vidim ga poslije u našim slavonskim, bosanskim i posavskim krajevima. Sa Luke je nešto iščezlo, postao je sve običniji, sve uličniji. Pripovijedao mi je, da je došao do neke zemlje kao dobrovoljac, tamo kod Derventa. Na moje najveće začudjenje, taj čovjek je imao vrlo malo poštovanja prema zemlji kao objektu, kojimu je imao služiti kao sigurna egzistencija za njega i njegovu obitelj. Opazio sam nezadovoljstvo sa sudbinom. Stavljao sam na njega razna pitanja naročito o savezu sa atentatom kao takovim, o hrvatstvu, o srpstvu, o vjeri, o obitelji, socijalnim dužnostima čovjeka i o njegovom intelektu, i na sve to Luka je odgovarao slegajuč ramenima i smiješeć se. Prema svemu tome pokazivao je tipičnu ravnodušnost i pravi cinizam. Niti se je zašto kajao, niti je što više poštivao. Nema sumnje, u Luki je bilo mnogo defekata. Neki su ga proglasili i imenovali herojem. Vidio sam mu i sprovod.

ANTO PRANJKIĆ

UTJECAJ RODNOG KRAJA NA DUHOVNOST FRA AUGUSTINA AUGUSTINOVIĆA

Ove godine se navršava 109 godina otkako se u malom selu Prijedoru kod Brčkog rodio fra Augustin Augustinović, samozatajni doktor teologije i jedan od najcjenjenijih bosanskohercegovačkih misionara. Iako je proveo više od 50 godina izvan domovine, čuvao je i njegovao kršćansku duhovnost svog rodnog kraja. Živio je i radio u Venezueli, a iz te daleke južnoameričke države nakon njegove smrti stigla je i vijest da je tamošnja katolička javnost zatražila proglašenje fra Augustina svetim. Proces je započeo prije desetak godina.

Augustin Augustinović je rođen 20. ožujka 1917. godine u Prijedoru, naselju u župi Bezgrešnog začeća u Dubravama kod Brčkog. Roditelji Franjo i Janja dali su mu ime Anto, a rodbina i prijatelji cijelog života zvali su ga Tunjica. Povod za takav nadimak bio je njegov nizak rast. Roditelji malog Ante osjetili su da je njihov Tunjica od prvog razreda pučke škole nekako sav u svom svijetu. Stavljali su ga na različite ispite, a kako u raspoloženju i ponašanju njihova sina nije bilo promjena, bez obzira na kakve kušnje nailazio, brižni su roditelji shvatili da mu je Bog u srce usadio poseban plan. Već nakon završetka četvrtog razreda pučke škole koju je pohađao u obližnjem Bukviku, u dobi od samo 12 godina, mali je Tunjica pošao u sjemenište u franjevačkom samostanu u Visokom, gdje je pohađao a potom i završio gimnaziju.

Neumoran radnik na Gospodnjoj njivi

Vrijeme novicijata proveo je u samostanu na Gorici u Livnu. Studij filozofije i teologije započeo je u Zagrebu, a diplomirao na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu 1942. Još prije završetka studija, zaređen je za svećenika 9. studenog 1941. Fra Augustin je od prvog dana uživao naklonost starješinstva Bosne Srebrene, koje ga 1942. šalje u Rim na studij biblike. Zbog izuzetnog zanimanja i pristupa studiju uspio je 1945. postići doktorat iz teologije, a godinu dana kasnije i magisterij biblike. Odlazi u Svetu Zemlju, gdje na vrlo osebujan način upoznaje Isusa Krista, svjedočeći njegov nauk vrlo strastveno, predano i iskreno. Takav pristup brzo je odjeknuo u Jeruzalemu, pa je dobio povjerenje da predaje na tamošnjem Franjevačkom biblijskom institutu. Sve svoje dužnosti fra Augustin je obnašao predano i odgovorno, no u svom je srcu osjećao tugu. Sve je više osjećao da se nalazio na krivom putu te je u Jeruzalemu 1946. godine izrekao rečenicu po kojoj će postati vrlo popularan među svećenicima toga vremena: Biti profesor može svatko, ali biti svećenik može samo onaj koga je Bog pozvao! I upravo u toj rečenici može se naslutiti njegova životna filozofija.

Godine 1947. napušta Jeruzalem i kreće na vrlo plodan misionarski put u Južnu Ameriku. Tada još uvijek mlad doktor teologije i magistar biblike, rekli bismo čovjek u najboljim godinama, umjesto udobne profesorske fotelje odlučio se za mukotrpnu i neobećavajuću misiju širenja katoličanstva i Isusove misli u Latinskoj Americi. Boraveći punih 46 godina u Venezueli, fra Augustin je promijenio samo tri boravišta. Po dolasku u tu zemlju imenovan je župnikom u Capayi, gdje je proveo tri godine, a nakon toga, 1955. biskup ga šalje u gradić Caucagua, gdje je pastoralno djelovao 14 godina. Kao vrlo učen čovjek, fra Augustin je dobio zadatak da osnuje župnu školu koja je bila pod upravom župnika. Osim župničkog posla, cijelo je vrijeme vodio kratke kršćanske tečajeve u cijelom svijetu poznate kao tečaj Cursillo. Vidjevši da je fra Augustin posvećen svom svećeničkom pozivu, 1969. biskup ga premješta u Carizal, gradić u blizini glavnog grada Venezuele, Caracasa.

Punih 30 godina fra Augustin ostaje u ovom gradu i postaje najjača karika u svećeničkom lancu, radeći kao župnik, odgojitelj, ali prije svega kao duhovni vođa, savjetnik, te književnik i znanstvenik. Objavio je velik broj djela na španjolskom jeziku, a mnoga su od njih prevedena i na druge svjetske jezike. Na hrvatskom jeziku, 1984. objavljena mu je Povijest Isusova u nakladi Teološke biblioteke iz Sarajeva i Kršćanske sadašnjosti iz Zagreba. Ovo djelo, koje je fra Augustin pisao na španjolskom jezi-

ku, prevedeno je na 50-ak drugih jezika, a na hrvatski ga je preveo autor osobno.

Posebnu pozornost plijene i dvije zbirke kratkih priča zavičajne tematike: Priče iz doline i Od obale do obale. Nakon fra Augustinove smrti, ljudi su se počeli utjecati za pomoć u životnim nevoljama upravo njemu, jer su još i za njegova života čvrsto vjerovali da je on svetac. Napisane su i objavljenje molitve, a o njegovu životu se sve češće piše i u njegovu rodnom kraju. Između ostalog, o njemu su pisali franjevci Slavko Topić, Stjepan Pavić, Petar Anđelović, Petar Matanović i drugi autori, a organizirane su i promocije nekih njegovih djela. U Brčkom, gradu kojemu administrativno pripada njegovo rodno mjesto, jedna ulica nosi fra Augustinovo ime.

Zidine u srcu

Fra Augustinovo rodno selo Prijedor, na obroncima planine Majevice, u živopisnom prirodnom prostoru, smješteno je samo dva kilometra od povijesnog lokaliteta Zidine u Skakavi Gornjoj, mjesta gdje se nalaze ostaci franjevačkog samostana iz 14. stoljeća. Ondje se plodna posavska ravnica veže za bogato šumsko područje. Ljudi iz cijele istočne Posavine dolazili bi na ovo mjesto kao na svoje ognjište, mjesto svojih korijena. Tu bi im fratri održali predavanje iz povijesti, čuvajući svijetlu tradiciju. Na Zidine je mali Anto počeo ići već kao šestogodišnjak, a prvi puta je svjesno na to mjesto išao s majkom Janjom 17. rujna 1926. U svom dnevniku, fra Augustin se prisjeća toga događaja: Mi mali, držeći majke za ruke, slušali smo što su nam govorili naši ujaci. Ni ja tad nisam razumio što se nalazi u našoj blizini. A danas u ovoj tuđini, često mi na oči naviru suze od same pomisli na Zidine. Ooo, kako bih rado samo provirio da vidim tko se danas penje tim malim seoskim stazicama i posjećuje to područje. Danas su Zidine veliko hodočasničko mjesto, a na blagdan Rana sv. Franje onamo hodočasti velik broj vjernika. U povijesnom satu koji se tom prigodom tradicionalno održava, bude spomenuto i ime fra Augustina Augustinovića, a samo rijetki znaju da je ovaj znanstvenik i misionar često boravio na tom mjestu.

Posavske molitve u Venezueli

U svojoj priči objavljenoj na španjolskom jeziku u jednom teološkom časopisu u Caracasu, fra Augustin opisuje svoj rodni kraj: Moja vam je kolijevka tamo preko velikih voda, tako daleko da trebaju tisuće sati da se dođe. Moja vam je kolijevka omeđena velikim brdima s izlazom prema velikoj vodi koja u svijet namjernika vodi. Doći u moj Prijedor vjerojatno nikada nećete i nećete moći saznati svu tu ljepotu, koju vam ne mogu opisati, jer iako me nadario velikim darovima, dragi Bog mi nije dao toliku moć da mogu opisati svu tu ljepotu. Tamo su vam ljudi istinski vjernici. Štuju Isusa i Gospu, svetoga Franu i Antu. Mole se Duhu Svetomu i nedjeljom idu na misu. Krste se čim se rode, a vjenčanje je fešta koja danima traje. Veliku ljubav pokazuju i iskazuju prema Katoličkoj Crkvi koja nam kao prava mater daje duhovnog kruha i ruha da možemo gledati sunce, baš ovakvo kakvo gledate i vi ovdje u Americi. I dajemo ljudima u nevolji – i šakom i kapom.

Fra Augustin nikada nije krio odakle dolazi, a ono što je naučio u svom obiteljskom domu pokušao je širiti gdje god bi se pojavio. Njegov dugogodišnji prijatelj, venezuelanski svećenik Rodrigo Marzinez, istaknuo je kako fra Augustinova zaslugom djeca u Venezueli iz dana u dan obavljaju pučku pobožnost iz njegova rodnog kraja: Jednog dana u Carizalu tijekom vjeronauka zamolio me mali Pedro da mi izrecitira jednu pjesmicu. Ta je pjesma išla, otprilike ovako: Anđele čuvaru mili, svojom snagom me zakrili... Nikada do tada nisam čuo tako lijepe riječi. Zapitao sam ga otkuda mu to, jer je to izricao na čisto hrvatskom jeziku. Onda mi je rekao da svaku večer vidi oca Augusta kako na koljenima kleči i izgovara ove riječi.

Fra Augustin opisuje i koliko je volio službu ministranta: Jedva sam čekao misu. Joj, kako mi je bilo lijepo kad stanem pored ujaka – ja mali sitni crvić uz Božjeg namjesnika na zemlji. Srce mi je bilo veliko kao avion. Bio sam blizu Kristu. I danas bih kao starac rado ministrirao, poslužívao svećenika. Mi u Posavini ne kažemo ministrirati nego služiti paroka. A ja sam služio njih nekoliko i svi su mi dragi ostali. Rekao je to u razgovoru za teološki list La Religion fra Augustin.

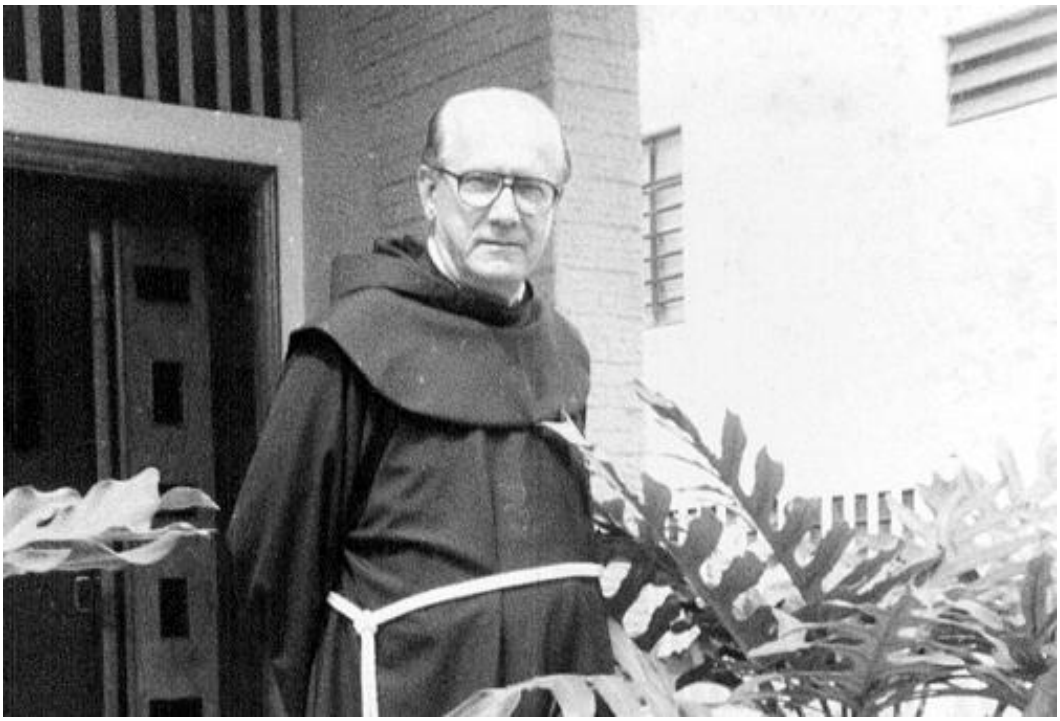
Kriste, ja sam Tvoj sluga vjerni

U priči objavljenoj 1967. u istom teološkom časopisu, fra Augustin navodi kako je kao mali svakog četvrtka bio nazočan klanjanju pred Presvetim. Potanko je opisao taj susret s Kristom: Mali čovjek s tako velikim, oči u oči. Veličanstveno! Ali, varate se ako mislite da je to bio običan susret. To je bio susret ljubavi – čvrsto partnerstvo. I znao sam, već tada, s deset godina sam znao, da sam cijeli njegov i da ću njegov ostati do kraja života. I dok ova moja krv teče ovim venama, Kriste, ja sam tvoj vjerni

sluga!

U Pričama iz doline, zbirci kratkih priča koje je fra Augustin kasnije objavljivao, osjeća se njegova posebna ljubav prema pučkoj duhovnosti njegova kraja. U tim pričama fra Augustin se prisjeća pobožnosti Križnog puta, klanjanja pred Presvetim i molitve krunice. Različiti su i drugi vidovi fra Augustinove duhovnosti u ranoj mladosti, a konkretne obrise ta je duhovnost dobila kad je obukao franjevački habit.

Osim knjige *Priče iz doline*, u Svjetlu riječi možete nabaviti i knjigu *Od obale… do obale* autora fra Augustina Augustinovića.

PRANJKIĆ, Anto je 1972. godine u Štrepcima, Brčko, Bosna i Hercegovina. Osnovnu školu završio je u Gornjem Zoviku, a srednju u Brčkom. Na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Sarajevu magistrirao je filozofiju i teologiju. Usavršavao se u Beču, Zagrebu, Mostaru, Athensu (Georgia, USA), Strasbourgu (Francuska), Oslu (Norveška). Pripada krugu mlađih književnika koji su u kratkom periodu ostavili niz dijela u kojima se osjeća raspoloženje i okruženje, i u kojima se nalazio. Dobitnik je niza nagrada u novinarstvu, kojim se bavi od 1992. godine i književnosti, gdje valja istaknuti Prvu nagradu za knjigu *Poniznošću do uzvišenosti* od međunarodne udruge za promicanje svetoga života „Sveti Ivan Pavao Drugi“ sa sjedištem u Rimu 2024. godine. Pokretač je i utemeljitelj kao i prvi predsjednik Društveno-kulturne platforme za Bosansku Posavinu, a trenutno obnaša dužnost tajnika Književnog kluba Bosanske Posavine, a i član je Hrvatskog društva katoličkih novinara. Zaposlen je na Hrvatskoj radio televiziji u Programu za Hrvate izvan RH.

Do sada je objavio niz publicističkih djela: 1993. *Brčanski Hrvati*, Posavski glasnik, Zagreb-Orašje; 1995. *I procvjetat će ruža*, HKD „Napredak“ i Zaklada „Dr. Franjo Nevistić“, Zagreb; 2002. *Zovik zove ljepotom*, Glas Zovika, Zovik, BiH; 2002. *Sadašnjost i budućnost mladih Brčko distrikta*, *BiH*, Vlada Brčko distirkta, BiH; 2000. *Sreća u srcu*, HKD „Napredak“, Brčko distrikt, BiH; 2001. *Ipak, i pad je let*, Vlada Brčko distrikta BiH, Brčko, BiH; 2003. *Život piše romane*, HKD „Napredak“, Brčko, BiH; 2005. *Kovači zavjere*, HKD „Napredak“, Brčko, BiH; 2009. *Vesele boje tuge*, UG Essegg, Osijek; 2010. *Leptir Božo*, *Crveni triler*, *Sjaj i bijeda Brčko distrikta I* i *Sjaj i bijeda Brčko distrikta II*, UG Essegg, Osijek; 2011. *Smisao puteva i raskrižja*, UG Hrast, Gunja; 2012. *Bez muke nema uskrsnuća* i *Živjeti od ruže*, UG Essegg, Osijek; 2013. *Vrline i mane*, UG Bagrem, Gradište; 2014. *Misli za svaki dan*, HKD „Napredak“, Brčko, BiH; 2018. *Poniznošću do uzvišenosti*, UG Hrast, Gunja; 2018. *Kratki uvod u kršćansku mistiku*, Kerigma-Pia, Zagreb; 2018. *Leptir Božo*, Kerigma-Pia, Zagreb, (II. Izdanje); 2018. *Crveni triler*, Kerigma-Pia, Zagreb, (II. izdanje); 2018. *Vesele boje tuge*, Kerigma-Pia, Zagreb, (II. Izdanje); 2019. *Tadija i ja*, Kerigma-Pia, Zagreb; 2022. *Poniznošću do uzvišenosti*, vlastita naklada; 2026. *Narodni heroji*, *Brčanske sheme i dileme* i *Osvrti i kritike*, Književni klub Bosanske Posavine, Zagreb.

Priredio: 2018. Ljubica Rogulj *Pjesme*; 2018. Barbara Borozan *Pjesme*; 2018. Mario Preden *Pjesme, Čežnja za ljubavlju*; 2018. Marko Leskovar *Stepinac mu je ime*; 2018. Ivana Pranjkić *Nebeska glazba*; 2019. Zorica Krajinović-Marinić *Prestali su krici, ali nisu duše*; 2020. Katarina Pejaković *Anđeo*; 2021. Katarina Pejaković *Upucao sam ga*; 2023. Stipo Rašić *Župa Cer Derventa*; 2023. Josip Barišić: *Pjesme* i 2023. Sanja Pažin: *Ljubav ti je ime*.

Uredio: 2007. Napretkov kalendar za 2007., HKD „Napredak“, Brčko, BiH; 2008. Napretkov kalendar za 2008., HKD „Napredak“, Brčko, BiH; 2009. Napretkov kalendar za 2009., HKD „Napredak“, Brčko, BiH; 2012. *Bojna Gromovi*, Župa Zovik, BiH i 2014. *Zovik se sjeća*, Župa Zovik, BiH.

IV.
DODATAK

NEDELJKO NEDIĆ

KNJIŽEVNOST I PUBLICISTIKA U ŽUPANIJI POSAVSKOJ

Županija Posavska jedna je od deset županija u F/BiH. Površinom od svega 358 km2 najmanja je od svih njih. Njezino ozemlje čini Grad Orašje, općina Odžak i općina Domaljevac-Šamac. Orašje i Odžak broje po trinaest naselja, dok Domaljevac-Šamac ima svega njih tri.

Opismenjavanje na ovome području veže se uz dolazak franjevaca, svećenika Reda Male braće. Upravo jedan od njih, fra Ilija Starčević (1794-1845), u Tolisi 1823. godine osniva prvu osnovnu školu u Bosni i Hercegovini koja je znatno pridonijela širenju pismenosti i pisane riječi u Bosanskoj Posavini. U XIX. se stoljeću, stoga, objavljuju i prve knjige autora s ovoga područja. Listom su to sve franjevci: fra Martin Nedić st., fra Josip Dobroslav Božić, fra Franjo Cvjetko Nedić, fra Bono Nedić ml. Prve građanske osobe koje su ukoričile vlastite književne uratke potječu tek iz XX. stoljeća: Musa Ćazim Ćatić, Mato Blažević, trgovac iz Kostrča Joso Mikić Kneževića s ogledom „Dvije-trije protiv rakije“ iz 1897. i pučki pjesnik Ilija Živković Banovića iz Kostrča s pjesmom „Borbe kod Kalinovika“ objavljenom 1941.

A onda je u doba druge Jugoslavije nastupio potpun tajac nalik muku na Maracani 1950. kada je Urugvaj s 2 : 1 svladao Brazil u završnici svjetskoga nogometnog prvenstva. Komunističke vlastodršce, očito je, književnost i publicistika uopće nisu zanimali pa se cjelokupna pisana riječ svodila na puku političku propagandu. Svjetlo na kraju tunela pojavilo se tek u 70-im godinama prošloga stoljeća kada je na scenu stupio novinar Anto Baotić. On je 1973. uredio monografiju „150 godina osnovne škole u Tolisi“, koja je istodobno i prvom monografijom nekoga od posavskih pisaca u njezinoj povijesti. Još prije nje, 1971., objavljen je roman „Svi me vole samo tata ne“ rođenoga Zasavičanina Đure Zrakića, koji je i dan-danas s više od dvadeset izdanja najprodavanije književno djelo nekoga od posavskih autora u povijesti, dok fra Božo Lujić objavljuje pjesme prerano umrloga fra Miroslava Baotića ukoričene u zbirku „Život je divna pjesma“. Potom se javljaju pjesnici Ambro Marošević, fra Luka Marković i Joso Živković Soja, povjesnik Pejo Ćošković, književnici Velibor Čolić i Franjo Matanović, mislilac Anto Knežević, slavist Anto Kovačević ... Godine 1991. u Orašju izlazi zajednička stihozbirka naziva „Posavski motivi“ i to je uglavnom sve vrijedno spomena iz razdoblja 1946.-1991.

Domovinski je rat iznjedrio niz novih, posebice književnih, uradaka. Obnovom rada podružnica HKD-a Napredak u Orašju i Domaljevcu dolazi do znatnoga zamaha. Javljaju se pjesnici Marko Vukić Skejo, Tunjo Oršolić Makarića, Marko Oršolić Max i Marko Vincetić Roko, povjesničari dr. sc. Pavo Živković, fra Andrija Zirdum, mr. sc. Pavo Kobaš, dr. sc. Marko Babić i dr. sc. Galib Šljivo, publicisti Dragan Lukač, Iljo Dominković, dr. sc. Stjepan Blažanović, vlč. Mato Mikičić, fra Vjenceslav Janjić, Stjepan Mikić i Mato Krajinović.

Razdoblje između 1996. i konca 2009. obilovalo je novim knjiškim izdanjima. Na kulturnu scenu u Županiji Posavskoj stupa podružnica HKD-a Napredak u Odžaku i Matica Hrvatska Orašje, osnivaju se centri za kulturu u Odžaku, Domaljevcu i Orašju. Pobrojati nove autore, koji nisu u tekstu već spomenuti, skoro je nemoguće: književnici Ivo Kobaš Fica, vlč. Ilija Orkić, Mira Šokić, Mira Šubašić, Ivo Vlahović, Mato Nedić, Ljerka Mikić, Anica Mišetić te publicisti fra Grga Vilić, fra Roko Špionjak i Nedjeljko Nedić. No, do prave ekspanzije ipak dolazi 2010. Autori se nižu kao na tekućoj vrpci: Marko Matolić, dr. sc. fra Zvonko Benković, Marko Matić, Joso Orkić, Ilija Ilić, Luka Jurić, dr. sc. vlč. Ilija Matanović, Daniel Dominković, Ilija Klaić, Marijan Ević, Pejo Pejić, Ivanka Nadarević, Martina Džoić, Nada i Antonija Rukavina, Stjepan Đurčević, Mato Špionjak, Siniša Zlatarević, Irena Oršolić, Zlatko Grgić, Samra Šakanović, Jasmina Tupaja, Đuro Kesić Pole, dr. sc. fra Ivo Pavić ml., Zoran Dujak, Joso Špionjak, Ivo Lubina, Đuro Arlović Bajić ... Stoga danas na području Županije Posavske bude godišnje objavljeno više od 20 knjiga pa uopće ne dvojim da je ova mala sredina možda čak i na samome vrhu u cijeloj zemlji.

Domaljevac-Šamac

MATO BLAŽEVIĆ
(Bosanski Šamac, 16. listopada 1893. – 1. prosinca 1953.)

Književnik. Po zanimanju bješe brijač i vlasuljar. Polazio je svega četiri razreda osnovne škole i tri godine vježbeništva za brijačkoga pomoćnika. Sudionikom je I. svjetske vojne. Njegovu prvu knjigu

nagradila je Srpska kraljevska akademija.

Djela: „Zaboravljeni grobovi“ (roman, Beograd, 1937. i 1994.), „Izgubljene bitke“ (roman, Zagreb, 1944. i 1994.) i „Priče“ (Odžak, 2019.)

PEJO ĆOŠKOVIĆ
(Domaljevac, 12. travnja 1952.)

Sveučilišni profesor, povjesničar i leksikograf. Osnovnu školu je okončao u Domaljevcu, *Franjevačku klasičnu gimnaziju* u Visokome, a studij povijesti na *Filozofskome fakultetu* u Beogradu, na kojemu je magistrirao (1986.) i doktorirao s temom „Ustrojstvo Crkve bosanske i njezina uloga u XV. stoljeću“ (1988.). Najprije je radio u srednjoj školi u Bosanskome Šamcu (1978/80.), zatim kao asistent i znanstveni suradnik u *Institutu za historiju* u Banjoj Luci (1981./89.) i na *Pedagoškoj akademiji* u Banjoj Luci sa zvanjem docenta (1989./92.), te u banjolučkome *Caritasu*. Od rujna 1993. radi u LZ-u „Miroslav Krleža“ kao urednik i suradnik *Hrvatskoga biografskog leksikona* i *Hrvatske enciklopedije*. Predaje na *Hrvatskim studijima* i na *Katedri za povijest* sarajevskoga *Filozofskog fakulteta*.

Djela: „Bosanska kraljevina u prijelomnim godinama 1443-1446“ (1988.), „Banja Luka“ (1990.), „Tužna povijest Hercegove zemlje: 1437-1482“ (1997.), „Susret sa zagubljenom poviješću: područje Bosanske Gradiške u razvijenom vijeku“ (2001.), „Crkva bosanska u XV. stoljeću“ (2005.).

doc. dr. sc. STJEPAN BLAŽANOVIĆ
(Donji Hasić, 20. lipnja 1953.)

Književni znanstvenik. Osnovnu je školu polazio u Hrvatskoj Tišini, Šamcu i Crkvini, a gimnaziju u Gradačcu. Južnoslavenske jezike i književnost te filozofiju završio je na Filozofskome fakultetu u Zagrebu na kojemu je i magistrirao 1983. i doktorirao u siječnju 1991. Bio je predavačem u srednjim školama u Bosanskome Šamcu i Slavonskome Brodu, dok je kao knjižničar radio u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu. Od 1995. predaje teoriju književnosti na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost Filozofskoga fakulteta u Zadru.

Djela: „U spomen“ (aforizmi, Gradačac, 1972.), „Priče sa Žendraga“ (Bosanski Šamac, 1973.), „Pjesme iz Dnevnika“ (Slavonski Brod, 1980.), „Knjižnica obitelji Brlić“ (Slavonski Brod, 1983.), „Smjena krilatih vitezova“ (stihozbirka, Vinkovci, 1987.), „Spomenica Hrvatske kulturne zajednice“ (Stuttgart, 1990.), „Bosanska Posavina“ (Orašje, 1993,), „Život i djelo Josipa Berkovića“ (Zagreb, 1993.), Hrvatska čitaonica u Vrpolju 1893.-1993.“ (Vrpolje, 1993.), „Novine Brodskog Posavlja“ (Slavonski Brod, 1994.), „90 godina HKD Napredak Bosanski Šamac 1905-1995)“ (Domaljevac, 1995.), „Hrvatski rječnik“ (Zagreb-Sarajevo, 1995.), „HKD Napredak u Zagrebu“ (Zagreb, 1996.), „Rječnik hrvatskog književnog nazivlja“ (Zagreb, 1997.), „Satnik Ante portas“ (roman, Zagreb, 1999.), (roman, Zagreb, 1999.), „Posavski zmaj“ (roman, Zagreb, 2001.), „Dnevnik ranjenika“ (roman, Zagreb, 2003.), „Mister Nikola“ (roman, Zagreb, 2008.), „Sto godina NK Trnje 1924-2024“ (Zagreb, 2024.).

IVO KOBAŠ
(Grebnice, 26. ožujka 1954.)

Prosvjetni djelatnik i književnik. Osnovnu je školu pohađao u Grebnicama, Bosanskome Šamcu i Domaljevcu, gimnaziju u Orašju, dok je tjelesni odgoj diplomirao na sarajevskome DIF-u. Kao profesor tjelesnoga odgoja radio je u Bosanskome Šamcu, Sarajevu i Apeldoornu u Nizozemskoj (1992./1999.). Zaposlenikom je izdavačke kuće „Bosanska riječ“.

U svijet književnosti stupio je 90-ih godina prošloga stoljeća. Zastupljen je u Izboru iz poezije bosanskoposavskih pjesnika („Motrišta“ broj 54, 2010.) i panorami hrvatskoga ratnog pisma u Bosanskoj Posavini „U znaku mača“ (2012.).

Djela: „Čuda u Babodjedgradu“ (pjesme za djecu, Wuppertal, 1996.), „Malo sutra“ (stihozbirka za djecu, Sarajevo, 1997.), „Leteći slonovi“ (slikovnica, 1998.), „Leteća kuća“ (pjesme za djecu, Sarajevo, 1999.), „Operacija života“ (roman, Sarajevo, 2003.), „Lovac i zeko“ (slikovnica, 2007.), „Djed zec“ (slikovnica, Sarajevo, 2013.), „Nisu brci za slonove“ (slikovnica, Sarajevo, 2015.), „Moji dobri Grebničani“ (monografija, Tešanj, 2021.), „Nešto razmišljam“ (kolumne s bloga, Tešanj, 2021.), „Dok-

tor mesar“ (roman, Tešanj, 2023.).

MATO KRAJINOVIĆ
(Zasavica, 26. studenoga 1952. – Donji Kukuruzari, 15. veljače 2005.)

Novinar i publicist. Osnovnu je školu pohađao u Zasavici, Crkvini i Bosanskome Šamcu, a gimnaziju u Gradačcu. Fakultet političkih znanosti, smjer politologija, završio je u Zagrebu. Prve novinarske priloge objavio je u *Politologu*, časopisu studenata FPZ-a 1975. Bješe dopisnikom beogradskoga lista „Sport“ i *Šamačkih novina*. Po svršetku studija vraća se doma. Radio je kratko u Skupštini općine Bosanski Šamac da bi u siječnju 1984. bio imenovan za glavnoga i odgovornoga urednika tamošnje radiopostaje, na čije je čelo imenovan 1991. *BH press*, *Radiopostaja Orašje*, *Posavski glasnik* i *Posavski list* priopćivala su s kojima je surađivao od 1992. do smrti.

Djela: „Heroji iz pakla Grebnica“ (crtice iz DR-a, Orašje-Zagreb, 1995.), „U obrani Posavine I“ (fotomonografija, s Mikom Damjanovićem, Orašje-Domaljevac, 1996.), „Mostovi na Savi koji spajaju Bosansku Posavinu sa Slavonijom“ (Orašje, 1999.) te nizanka „Posavski narodni kalendar“ (1995.-2003.).

ĐURO KESIĆ POLE
(Domaljevac, 8. lipnja 1957.)

Politolog, publicist, novinar, društveni i politički aktivist. Osnovnu je školu završio u rodnome Domaljevcu, gimnaziju u Orašju, a politologiju na Fakultetu političkih nauka u Beogradu.

Djela: „YIMOR Domaljevac 1989.-2009.“ (monografija, Domaljevac, 2009.), „Kad život priča priču“ (Domaljevac, travnja 2014.), („Leksikon domlječkih riječi, izraza i primenki“ (Domaljevac, srpnja 2015.), „Njekad njako“ (stihozbirka, Tešanj, 2021.), „Pamet u glavu“ (zbirka dosjetki, Ugljara, 2022.), „Domaljevac očima ljubavi“ (fotomonografija, Domaljevac, 2025.).

Odžak

fra JOSIP DOBROSLAV BOŽIĆ
(Potočani, 11. rujna 1860. – Steelton u SAD-u, 17. siječnja 1900.)

Povijesni pisac, prevoditelj i publicist. Osnovnu je školu polazio u rodnom selu, trgovački nauk u Odžaku (1873.) i Bosanskome Šamcu (1874.). Potom se školuje u franjevačkome samostanu na Plehanu i Kraljevoj Sutjesci. Filozofiju i teologiju studira na Plehanu, u Tolisi, Ostrogonu u Madžarskoj te na Gučoj Gori. Za svećenika je zaređen 1883. u Sarajevu. Kao kapelan i vjeroučitelj djelovao je u Derventi, i po kazni na Plehanu i u Kraljevoj Sutjesci. Kasnije biva premješten u Žeravac, pa na Plehan te 1890. u samostan Trošan kod Lješa u Albaniji. Budući da se vlastodršcima, kao ni franjevačkoj vrhušci, nimalo nije sviđala njegova djelatnost, šalju ga 1893. u Sanski Most odakle ga 1894. na poziv američkih Hrvata prebacuju u SAD. U gradu Alleghenyju kraj Pittsburgha osniva prvu hrvatsku rimokatoličku župu, gradi crkvu, svećenički stan i školu za hrvatsku djecu. U Steeltonu 1898. podiže crkvu i školu.

Kao novinar surađivao je u velikome broju časopisa: *Narodni list* (1883./99.), *Sriemski Hrvat* (1884./96.), *Katolički list* (1885.), *Glas Hercegovca* (1887./94.), *Novi prijatelj Bosne* (1888./96.), *Crvena Hrvatska* (1893.) i *Obzor* (1894./95.). Neke je članke potpisivao pseudonimima Radišić, Pravaš, Sveslav, Bosanski Hrvat, Želimir Istinić, Radinić. Hrvatić J. Dobroslav i Potočanac.

Djela: „Bosansko-hercegovačko agrarno pitanje i povlastice dane bosanskim franjevcima od pojedinih sultana“ (Senj, 1886.), „U spomen otkrivanju obeliska u Bos. Brodu dne 16. rujna 1885. Povodom dolaska Njeg. Veličanstva“ (Mostar, 1888.), „Uspomena rimo-katoličke župske crkve Pohoda Bl. Dj. Marije u Banjoj Luci i Banja Luka sa okolicom“ (Senj, 1893.), „Misao i rad Muhamedancah u Bosni i Hercegovini“ (Pittsburgh, 1896.), „Prva rimokat. hrvatska crkva sv. Nikole u Allegheny, Pa ... u Americi“ (Allegheny, 1897.), „Ujedinjenje i samostalnost Velike Hrvatske“ (Allegheny, 1897.), „Uspomena-opomena Starješinstva bosanskih franjevaca“ (Goivriehted, 1897.), „Svakom svoje“ (Allegheny, 1898.), I. „Gdje ima naroda bez narodnosti“, II. „Najstariji narod i najstarija narodnost na jugu“, III. „Hrvatska u povjesti“, IV. „Hrvatstvo u povjesti“, V. „Glavinjanje u narodnosti“ i VI. „Zašto se sramite hrvatstva“ (sve u Senju, 1906.), „Maknite se“ (Senj, 1906.), „Mane hrvatskoga naroda ili hrvatsko ogledalo“ (Senj, 1906.), „Vjekopis Božić-a rev. J. Dobroslava“. (autobiografija, Senj, 1906.) i „Zulum.

Žalostne povjestne uspomene“ (Senj, 1906.)

MUSA ĆAZIM ĆATIĆ
(Odžak, 4. ožujka 1879. – Tešanj, 6. travnja 1915.)

Pjesnik, urednik, prevoditelj i bohem nadimka Musa. Završio je šerijatsku sudačku školu u Sarajevu 1908. U Zagrebu je studirao pravo 1909./10. U Sarajevu je uređivao časopis „Behar“ 1907./08., a u Mostaru „Biser“ 1913./1914. Prevodio je s turskoga i arapskoga.

Djela: „Nekoliko islamskih ustanova“ (Zagreb, 1906.), „Pjesme“ (Mostar, 1914.)

fra GRGA VILIĆ
(Jošava, 1. rujna 1945. – Potočani, 7. siječnja 2009.)

Franjevac, teolog, novinar, publicist i zavičajni povjesnik. Krsnoga je imena Juro. Osnovnu je školu polazio u Jošavi i Odžaku, Franjevačku klasičnu gimnaziju u Visokome te Franjevačku teologiju u Sarajevu i Katolički bogoslovni fakultet u Zagrebu. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 1971. Pastoralno je djelovao u župama Kotor Varoš, Livno, Zenica, Plehan, Potočani, Sivša i Dubica. Definitorom Franjevačke provincije Bosne Srebrene bješe 1976./79. Tijekom DR-a službovao je u diplomatsko-konzularnome predstavništvu BiH u Zagrebu, dok je u Đakovačkoj Breznici utemeljio i vodio Dom invalida Bosanske Posavine. U znak sjećanja na njega u Odžaku od 2010. djeluje udruga građana naziva „Fra Grga Vilić“.

Djela: „Korijenski izričaj Latina“ (priručnik, Podvučjak-Odžak, 2000.), „Vrijeme stradanja“ (monografija, Tuzla-Odžak, 2005.), „Vrijeme sađenja“ (Matica vjenčanih župa Podvučjaka, Tuzla-Odžak, 2008.), „Podvučijak, zemlja i ljudi“ (monografija, Tuzla-Odžak, 2008.).

dr. sc. prof. fra BOŽO LUJIĆ
(Osječak, 11. studenoga 1946. – Zagreb, 3. lipnja 2021.)

Posavski veleumnik, prof. doktor teologije, germanist, erudit, publicist i prevoditelj s njemačkoga, engleskoga i talijanskoga. Osnovnu je školu pohađao u Donjoj Dubici i Bosanskome Šamcu, Franjevačku gimnaziju u Visokome 1962.-66., dok je filozofsko-teološki studij okončao 1974. na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu. Novicijat je prošao 1966.-67. u Kraljevoj Sutjesci. Svečane je zavjete položio 1973. Za svećenika je zaređen 1974. Dužnost pomoćnika meštra bogoslova obnašao je 1976./79., 1982./85. gvardijanom je na Butmiru, 1985./88. definitorom je Franjevačke provincije Bosne Srebrene, a dekanom Franjevačke teologije u Sarajevu 1977./2000.

Naslov mr. sc. stekao je na Teološkome fakultetu u Ljubljani s temom „Poziv i poslanje proroka Jeremije“, a prvi doktorat 1982. s disertacijom „Iskustvo Boga i čovjeka u Jeremijinoj knjizi“ koja je objavljena 1985. Drugi doktorat stekao je iz njemačkoga jezika i književnosti 1980./84. na Filozofskome fakultetu u Sarajevu. Posebne Biblijske studije svršio je trećim doktoratom 1986./89. na Papinskome Biblijskome institutu u Rimu, a 1989./90. na Franjevačkome Biblijskome institutu u Jeruzalemu po četvrti puta doktorira, ali biblijsku arheologiju, egzegezu i suvremeni hebrejski jezik. Bješe povjerenikom Vrhbosanske nadbiskupije za Svetu zemlju i voditeljem studijskih putovanja, predavačem na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu, Institutu za teološku kulturu laika, Institutu za duhovnost Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Zagrebu, Evangeličkome fakultetu, Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Sarajevu te Katehetskome institutu. U razdoblju 1982./2000. uređivao je časopis „Jukić“, od 1993. u uredništvu je *Bosne Franciscane*, a od 1993. do 2000. u *Svjetlu riječi*. Za tisak je 1971. priredio stihozbirku fra Miroslava Baotića „Život je divna pjesma“, koja je doživjela ukupno tri izdanja.

Djela: „Iskustvo Boga i čovjeka u Jeremijinoj knjizi“ (doktorska disertacija, Zagreb, 1985.), „Božji tragovi, Biblijska mjesta i događaji“ (1996.), „Biblijska promišljanja sadašnjega trenutka“ (1998.), „Povratak u slobodu ljubavi“ (2000.), „Iskre ljubavi iz evanđelja“ (2001.), „Drugi – mogućnost ljubavi“ (2003.), „Starozavjetni proroci“ (2004.), „Isusova otvorena antropologija“ (2005.), „Kratki uvod u novozavjetnu poruku“ (2006.), „Bog među ljudima“ (Sarajevo-Zagreb, 2007. i 2009.), „Isus Krist rođen za čovjeka“ (2009.), „Božja vladavina kao svijet novoga čovjeka – Biblijska teologija Novoga zavjeta“ (udžbenik iz 2010.), „Starozavjetni proroci“ (udžbenik iz 2010.), „Odjeci iz zavičaja duše“ (zbirka novinskih članaka, Sarajevo, 2014.), „Vjera u Boga uvijek novih mogućnosti. Pretpostavke za bib-

lijsku teologiju Novoga zavjeta“ (Zagreb, 2014.).

dr. sc. ANTO KOVAČEVIĆ
(Ada, 21. ožujka 1952. – Zagreb, 15. studenoga 2020.)

Mislilac, publicist, političar i politički uznik. Osnovnu je školu pohađao u Novome Selu nakon koje se odlučio za Klasičnu gimnaziju u Zagrebu. Četvrti je razred gimnazije i maturu, ipak, položio na zadarskome sjemeništu. Slavistiku, filozofiju i istočnoeuropsku povijest studirao je na Bečkome sveučilištu na kojemu je 1981. i doktorirao s temom o bh.-hrv. pjesniku Musi Ćazimu Ćatiću. Tijekom studija bješe suradnikom više filozofskih časopisa.

Odmah po doktoriranju vraća se u zavičaj, ali je na slobodi bio samo do 18. listopada 1981. kada ga UDBA uhićuje u Odžaku. Na montiranome sudskome procesu u Doboju 24. lipnja 1982. osuđen je na 8,5 godina zatvora i oduzimanje imovine. Robijao je u KPD-u Zenica. Po izlasku iz tamnice 1987. uključuje se u višestranačje. Jednim je od utemeljitelja HKDU-a i drugi predsjednik te stranke. Između 2000. i 2003. bijaše sabornikom. Ostat će upamćen po rečenici: ... „Pa već dulje vremena razmišljam kako odgovoriti na replike gospođe Pusić koje su uvredljive. Gospođo Pusić, u ime digniteta ovog Sabora moram vam reći da vas je dragi Bog stvorio za madraca, a ne za mudraca. A ona hoće biti mudrac.“ Godine 2005. bio je kandidatom na predsjedničkim izborima. Članom HSP-a dr. Ante Starčević postao je 2015. Preminuo je u Zagrebu 15. studenoga 2020.

Djela: „Musa Ćazim Ćatić“ (doktorska disertacija, 1989.), „Posavski koridor smrti“ (1995.), „Ispravak netočnog navoda: saborski govori 1999.2001.“ (2002.) i „Čovjek i njegova sjena“ (2012.).

mr. sc. ANTO KNEŽEVIĆ
(Potočani, 23. ožujka 1959.)

Mislilac i publicist. Osnovnu je školu pohađao u rodnome selu, a gimnaziju u Modriči. Studij rusistike i filozofije završio je na Filozofskome fakultetu u Zagrebu na kojemu je i magistrirao s temom iz opće lingvistike. Drugi magisterij stekao je na Monterey Institute of International Studies u SAD Kaliforniji s temom „Predavanje stranih jezika“. Predavao je na FF-u u Zagrebu i Indiana University u Bloomingtonu. Obnašao je i dužnost ravnatelja Hrvatske informativno-kulturne zajednice. Predstavljen je u Leksikonu hrvatskih književnika Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do danas. Jedan je od utemeljitelja udruge građana „Fra Grga Vilić“ i njezin prvi predsjednik. Objavio je 50-ak članaka u domaćim i stranim časopisima na hrvatskome, ruskome i engleskome jeziku. Odlikovan je *Redom Danice hrvatske s likom Antuna Radića.*

Djela: „Filozofija i slavenski jezici“ (1988.), „Najstarije slavensko filozofsko nazivlje“ (1991.), „Mitovi i zbilja: međunarodno značenje Tuđmanovih „Bespuća“ u razotkrivanju uzroka srpsko-hrvatskog rata i razlaza“ (1992.), „Enciklopedijski rječnik Bosanske Posavine (s Tomislavom Lukićem, 2020.).

VELIBOR ČOLIĆ
(Odžak, 13. lipnja 1964.)

Književnik. Osnovnu i srednju školu pohađao je u Modriči. Književnost je studirao u Sarajevu. Tih je godina pisao za časopise *Oko*, *Polja*, *Quorum*, *Lica*, Polet i *Naši dani*. Sudionikom je Domovinskoga rata. Koncem 1992. odlazi u Francusku. Predstavljen je u Leksikonu hrvatskih književnika BiH i knjizi „Prilozi za povijest Usore i Soli“ dr. sc. Pave Živkovića.

Djela: „Madrid, Granada ili neki drugi grad“ (roman, Zagreb, 1987.), „Odricanje svetog Petra“ (priče, Zagreb, 1990.), „Les Bosniaques“ (priče, Pariz, 1993., 1994., 1996. i 2000.), „Chronique des oublies“ (priče, Pariz, 1994. i 1996.), „La vie fantasmagoriquement breve et etrange d'Amedeo Modigliani“ (roman, Pariz, 1995. i 2005.), „Mother Funker“ (roman, Pariz, 2001.), „Les tenebres denses de la memoire“ (pjesme, Lille, 2002.), „Perdido“ (roman, Pariz, 2005.), „Kod Alberta“ (roman, Zagreb, 2006.), „Archanges“ (roman, Pariz, 2008.), „Jesus et Tito“ (roman, Pariz, 2010.), „Sarajevski omnibus“ (roman, 2012.), „Egzil za početnike“ (roman, Zagreb, 2016.), „Autoportreti s damama“ (roman, Zagreb, 2023.), „O ljudima, hrani i bogovima“ (roman, Sarajevo-Zagreb, 2024.), „Rat i kiša“ (roman, Zagreb, 2025.)

FRANJO MATANOVIĆ
(Donji Svilaj, 23. kolovoza 1964.)

Književnik. Osnovnu je školu završio u rodnome selu, dok je srednju strojobravarske struke polazio u Slavonskome Brodu. Po njezinu svršetku svega je tri mjeseca radio u odžačkome *Strolitu*. Do agresije na Posavinu bijaše zaposlenikom giganta „Đuro Đaković“ iz Slavonskoga Broda. Bio je pripadnikom legendarne *102. odžačke brigade HVO*-a. Nakon okupacije odžačke općine odlazi u inozemstvo. Od 1997. do 2022. živio je u Italiji.

Pjesme piše od 80-ih godina XX. stoljeća. Prve je pjesmotvore objavio u časopisu *Brodolom*. Za rada u Slavonskome Brodu u tvornici *Đuro Đaković* pokreće omladinsko glasilo „Cilj“. Bio je članom KOH-a (*Književne omladine Hrvatske*). U članstvu je Društva hrvatskih književnika sa svega dvije objavljene stihozbirke „Kupite Franju“ (2006.) i „Između zida prošlosti i zida budućnosti“ (2023.). Vjerojatni je bh. rekorder po broju samizdata s potpisom F.M. neDostajemiviski. Njegove su pjesme, prevedene na talijanski, osvojile niz nagrada u Italiji.

Objavljeni samizdati: 1.) „Samoizdaja“ (1987.), 2.) „Samoizdaja II“ (1987.), 3.) „Samo ljubav“ (1987.), 4.) „Kao papagaj“ (1987.), 5.) „Samoizdaja broj peti“ (1988.), 6.) „Diplomirani pjesnik“ (1988.), 7.) „S nogu“ (1988.), 8.) „Pjesnikokradica“ (1988.), 9.) „Odličja I IV“ (1989.), 10.) „Bivši odrasli“ (1989.), 11.) „Na Drini ćuprija i druge pjesme“ (1989.), 12.) „Srceparajuća pjesma“ (1989.), 13.) „Frequenci modulation“ (1990.), 14.) „Piši Franjo“ (1991.), 15.) „Bijela kronika“ (1991.), 16.) „Pametni metak“ (1991.), 17.) „Umjesto podsjetnice“ (1997.), 18.) „Radnik ljubavi“ (2006.), 19.) „Nemam pravo šutjeti“ (2006.), 20.) „Ništa prije braka“ (2007.), 21.) „Original Bosanac“ (2007.), 22.) „Za tebe Iryna“ (2009.), 23.) „Razmišljanja oko moje šuplje glave“ (2010.), 24.) „Jedan pogled sa najdna“ (2011.), 25.) „Naoružan guščjim perom“ (2011.), 26.) „Čovječja pjesma“ (2013.), 27.) „Ukradeni zapisi“ (2013.), 28.) „Moja ljubljena“ (2013.), 29.) „Ovo je poruka“ (2013.), 30.) „Svaštara“ (2015.), 31.) „Ljubavna samoizdaja“ (2015.), 32.) „Svaštara broj dva“ (2015.), 33.) „Radna samoizdaja“ (2015.), 34.) „Oslobođena sloboda“ (2016.), 35.) „Bez dlake na jeziku“ (2017.), 36.) „Hvala“ (2019.), 37.) „Gol pred istinom“ (2019.), 38.) „Zvijezda poetika“ (2019.), 39.) „U ime oca“ (2019.), 40.) „Raznorazne gospođe i točna pitanja“ (2019.), 41.) „Seks nije seks je“ (2019.), 42.) „Lijek protiv svih pravila“ (2019.), 43.) „Valovi“ (2020.), 44.) „Je li nam izašao ro(c)k (&roll) trajanja“ (2020.), 45.) „(Što je pitanje) bez odgovora (poezija je odgovor) bez pitanja“ (2021.), 46.) „Svilajske i druge priče“ (2021.), 47.) „Dvije priče (Mirko, Izviješće sa granice)“, 2022., 48.) „Druge priče iz prvog života“ (2023.), 49.) „Padovi“ (2023.) i 50.) „Brojevi“ (2023.).

Orašje

fra MARTIN NEDIĆ st.
(Tolisa, 1. travnja 1810. – 26. svibnja 1895.)

Znameniti svećenik, ilirac, graditelj, domoljub i pisac. Kršten je imenom Ivo. U Kraljevoj je Sutjesci završio ondašnju osnovnu i srednju školu i novicijat. Potom je studirao retoriku u Subotici 1827./28., filozofiju u Szolnoku i Agriji 1828./31., teologiju u Gyöngyöszu 1831./33. i Vacu 1833./35. Za svećenika je zaređen u Požunu (Bratislava) 2. kolovoza 1833., a Mladu je misu slavio u madžarskome gradu Vacu 12. rujna 1833.

U Bosnu se vratio u rujnu 1835. Prva župa bila mu je Fojnica (1836.), potom Ovčarevo kod Travnika (1836./39.), Ulice (1848./51.), Kraljeva Sutjeska (1856./61.) i Tolisa (1861./73.). Izim svećeničkih službа bio je predavačem latinskoga jezika u Srednjoj samostanskoj školi u Kraljevoj Sutjesci 1839./48. i 1857./61., osobnim tajnikom provincijala fra Stjepana Marjanovića, definitorom Provincije od 30. travnja 1851. do 1. svibnja 1854. kada je izabran za provincijala ostavši na toj dužnosti do 1856. te ekonomom dobara Bosne Srebrene u Đakovu 1876./82. Zanimljivo je da je 1856. u Rimu odbio službu glavnoga definitora Franjevačkoga reda i vratio se u Bosnu.

Dobro je govorio turski, arapski i perzijski jezik pa je prozvan *Turkušom u habitu*. Govorio je također i madžarski, njemački, talijanski i latinski. U Carigrad je putovao triputa: 1843. i 1845. radi rješavanja spora s biskupom fra Rafom Barišićem te 1864. radi fermana za gradnju *Raščice*. Službeni poslovi odveli su ga i u Rim, Beč, Zagreb, Osijek i Đakovo.

U Kraljevoj je Sutjesci 1855./57. podignuo zgradu za osnovnu školu, a 1860. crkvu sv. Ivana, dok

je u Tolisi 1861. sagradio novu osnovnu školu, 1863. nadograđuje župnu kuću, 1864./73. gradi samostan i osigurava mu status te počinje s gradnjom crkve na Raščici, a 1869. podiže zgradu za školovanje ženske čeljadi. Zaslužan je za otvaranje škole u Ulicama 1852. i Vidovicama 1854. te početak gradnje škole u Varešu, Dubici i Kraljevoj Sutjesci.

Kao pisac surađivao je u mnogim časopisima: *Danica ilirska*, *Ilirske narodne novine*, *Katolički list*, *Arkiv za povjesnicu jugoslavensku*, *Obzor*, *Glasnik biskupije bosanske i sriemske*, *Slovinac*, *Slava preporoditeljima* i *Tridesetogodišnja povijest književnog društva redovničke mladeži bosanske i u Hrvatskoj*. Potpisivao se s bezbroj pseudonima: Stari Ilir iz Bosne, Bošnjak, Brat Ilir iz Bosne, Žalovan, fra Martin Nedić Bošnjačanin, Miloje Dobranović, Musa Bosnensis, Žalovan od Posavine ravne, Posavac Bosanski, Slavoljub, Vila Bosanska, Đeko od Posavlja, M. N. Tolišanin, Misničina, Slavoljub Otačbinović ...

Pristašom Ilirskoga preporoda postaje 1835. kao prvi od muževa iz Bosne te se naziva *Prvim ilircem iz Bosne*. Njegov se lik nalazi na slici „Muževi ilirske dobe 1835-1850“. Prikupljao je narodno blago, bavio se i heraldikom (grboslovljem) i leksikografijom. U arhivu toliškoga samostana sačuvano je više neobjavljenih djela: *Ljetopis*, *Zapisnik Učilišta Toliškoga od 1854.*, *Autobiografija* ili *Zapamćenja*, *Rječnik latinsko-turski*, *Tefter od zemalja posjeda franjevačkih* i *Razgovor vilah Ilirkinjah u pramalitje 1841.* Sultan Abdul Medžid odlikovao ga je 1864. *Ordenom Medžidije III. reda* i *Ordenom Osmanije na zlatnom lancu* 1876. Bečka znanstvena akademija imenovala ga je svojim počasnim članom. Dvaputa je predlagan za bosanskoga biskupa: 1860. i 1879. U Tolisi je 15. listopada 1893. proslavio *Dijamantnu misu*.

Djela: „Razgovor koga vile Ilirkinje imadoshe u pramalitje 1835.“ (pjesma, Karlovac, 1835.), „Pozdrav danici ilirskoj za godinu 1841.“ (pjesma, Zagreb, 1841.), „Odzdrav narodu ilirskom od Danice za novu godinu 1841.“ (pjesma, Zagreb, 1841.), „Pokret godine 1848. i 1849.: narodna spevanja od Žalovana i njegova brata Bošnjaka“ (suautor fra Marijan Šunjić, Carigrad, 1851.), „Piesma njihovu veličanstvu Franji Josipu I. austrijskom caru i apostolskom kralju Ugarske“ (Budim, 1852.), „Glas redodržave Bosne Srebrene“ (1853.), „Spomenica novopodignutoga učilišta za redovničku mladež deržave bosanske u Diakovu“ (1853.), „Regula et testamentum seraphici patris sancti Francisci in usum religiosorum ordinis Minorum observantis provinciae Bosnae Argentinae“ (Zagreb, 1854.), „Pjevanje presvietlom i prepoštovanom gospodinu Marianu Šunjiću ... prigodom njegovog za biskupa posvjetljenja“ (Osijek, 1855.), „Schematismus almae missionariae provinciae Bosnae Argentinae ordinis Fratrum Minorum s. p. Francisci regularis observantiae ad annum MDCCCLVI“ (Budim, 1855.), „Starine bosanske“ (prozno djelo, 1857.), „Viest neslutjene smrti prisvitlog gospodina Fr. Mariana Šunjića biskupa od Panade i namjestnika apostolskog u Bosni“ (Osijek, 1860.), „Kitica od devet u raznih sgodah ubranih cvietova preuz. Gosp. Josipu Jurju Strossmayeru bosansko-djakovačkom i sriemskom biskupu“ (zbirka počasnica, Osijek, 1875.) „Ratovanje Slovinskog naroda proti Turcima godine 1875-1878“ (pjesma, Dubrovnik, 1881.), „Život fr. Mariana Šunjića negdašnjega biskupa Pande i namjesnika apoštolskoga u Bosni““ (ep s devet pjevanja, Đakovo, 1883.), „Poraz bašah a zavedenje nizama u Bosni“ (epsko djelo, Pečuh, 1884.) i „Stanje redodržave Bosne Srebrene poslje pada kraljevstva bosanskoga pak do okupacije /u četiri vieka/“ (Đakovo, 1884. i pretisak u Zagrebu, 2011.), dok je Matica hrvatska Orašje 2022. objavila njegova „Izabrana epska djela“ i „Prigodnice i počasnice“ (2023.).

fra MATO MIKIĆ
(Kostrč, 19. travnja 1826. – Ulice, 13. prosinca 1862.)

Teolog, jezičar, udžbeničar i pjesnik. Studirao u Kraljevoj Sutjesci i Anconi. Učiteljem pripravnika za Franjevački red je 1852./58., drugi meštar novaka, samostanski vikar, kateheta i tajnik tadašnjega provincijala fra Martina Nedića 1854./57. Govorio je talijanski i turski jezik.

Djela: „Series ministrorum Provincialium“ (1844.), „Zraka mudrosti“ (pohvalnica fra Stipanu Marijanoviću, 1845.), „Cataloghus Episcoparum Bosnensium“ (1844.), „Vocabularium Latino-Turcica et alia nonnula usui et utilitati auditorum“ (latinsko-turski rječnik, Kraljeva Sutjeska, 1847.), „Turska gramatika“, „Geographia“ (1852.), „Kronika“ (četiri svezka, 1854.) „Pesma prigodom Sapientiae prikazana fra Martinu Nediću Deržavniku i Namistniku Općenom prisvitloga g. biskupa“ (1855.), i „Pevanje, koje družtvo redovničke mladeži deržavre srebremo-bosanske na čast domordacah predvoditeljem istog slavnog družtva velečastnim i mnogo poštovanim ocem Martinom Nedićem spomenute deržave blagohotnom upravitelju za novu godinu 1857. posveti“ (1857.).

fra BONO DOBROSLAV NEDIĆ ml.
(Tolisa, 19. travnja 1841. – 2. siječnja 1903.)

Teolog, književnik, novinar i graditelj. Krstiše ga imenom Luka. Osnovnu je školu završio u rodnome selu, a srednju u Kraljevoj Sutjesci u kojoj je 1857. stupio u novicijat. Od 1858. do 1864. studirao je u Đakovu teologiju i filozofiju. Mladu je misu slavio 7. kolovoza 1864. u Tolisi.

Župnikovao je u Brčkome (1868./69., 1876./78., 1882./83. i 1885./91.), Dubravama (1876./79., 1878./80. i 1898./1901.), Ulicama 1883./85., Tišini 1890./96. te Tolisi (1873./75., 1879./82. i 1896./98). Dužnost definitora *Franjevačke provincije Bosne Srebrene* obnašao je 1897./1900. Odlikovan je *Viteškim redom cara Franje Josipa I.* 15. prosinca 1895. u Bosanskome Šamcu.

U doba njegova župnikovanja u Tolisi crkva na Raščici je dovršena, a župi Tolisa priznat je status samostana. U Ulicama je nabavio crkvena zvona i oživio rad pučke škole. Bavio se i narodnom medicinom. Pisao je za časopise *Srce Isusovo*, *Vrhbosna* i *Novi prijatelj Bosne*. U siječnju 1894. godine u Tišini je pokrenuo list „Žendrag“, najstarije novine u Bosanskoj Posavini. Zabilježio je veliki broj narodnih pjesama: „Pjesma od Nikole Kapetana“, „Pjesma od nejaka Nenada“, Pjesma malog Marijana i Ive Arambaše“, „Pjesma hajduka Marka Gujara koji hajdukova u vrieme Huseina Kapetana Gradaščevića“ i „Pjesma od moje kerčadi kako se tuže na službu i hranu“.

Djela: „Dva zarobljenika“ (roman, Pečuh, 1885., Tolisa, 1994. i 2009.), „Kratka povijest župe, crkve i samostana Toliškog“ (Pečuh, 1887.), „Barun Josip Filipović ulazi s vojskom u Bosnu godine 1878.“ (pjesma, Pečuh, 1888.), „Uputstvo za gajenje šljiva“ (priručnik, Brčko, 1889.), „Razni doživljaji prošlosti“ (autobiografija, urednik prof. Mato Nedić, Tolisa, 2011.), „Toliški kraj koncem 19. i početkom 20. stoljeća“ (s Petrom Draganovićem, Zagreb, 2014.) i neobjavljeno: „Zapisnik izvanrednih dogodovštinah koje ovdje vjerno bilježim“, „Dnevnik otca Dobroslava Nedića godine 1875.-1876.“, „Pripoviedka: Čudan dogadjaj, a istinit“, „Poviesna crtica: Dva novija dogadjaja u novije vrieme pod Vučjakom“, „Životopis Redovnikah župe stare Toliške po redu starosti kako su stupili u Red do 1901. godine“ te prigodnice posvećene biskupu Josipu Jurju Strossmayeru, fra Martinu Nediću, fra Stjepanu Mikiću, fra Blažu Dominkoviću, fra Ivi Nediću, fra Miji Grujiću i fra Iliji Ćavaroviću.

dr. sc. fra FRANJO CVJETKO NEDIĆ
(Tolisa, 19. srpnja 1851. – 2. rujna 1895.)

Doktor teoloških znanosti, pravni pisac, povjesničar i prigodničar. Krsnoga je imena Ivo. Osnovnu je školu pohađao u rodnome selu, a srednju u Kraljevoj Sutjesci u kojoj je 1866. stupio u novicijat završivši ga 1867. godine. Filozofiju i bogosloviju studirao je u Đakovu 1868./74. Mladu je misu slavio u Tolisi 11. listopada 1874. godine.

Obnašao je više svećeničkih službа: vikar u Dubravama 1875./76., župnik u Gučoj Gori 1880./84., predsjednik rezidencije u *Pet crkava*, odnosno *Franjevačkoga filozofsko-teološkoga učilišta* u Pečuhu, 1884./85., župnik u Ulicama 1885./88., župnikom u Vidovicama 1890./93. i vikarom u Tolisi 1893./95. Predavao je bogoslovima u Kraljevoj Sutjesci, Plehanu, Tolisi, Gučoj Gori, Kreševu, Livnu, Dubravama i Pečuhu u Madžarskoj. Godine 1880. odlazi u Beč na *Augustineum* na kojemu je položio rigoroze iz Svetoga Pisma, dogmatike, pastoralne i moralne teologije doktoriravši 1882. godine. Pokretačem je novije pravne publicistike u Bosni. Proučavao je stečena prava i povlastice franjevaca u Bosni i Hercegovini. Surađivao je u *Katoličkome listu*, *Vrhbosni*, *Sriemskome Hrvatu* („Pogled na mjestopis bosanskog Posavja“, 19. prosinca 1885.) i *Glasniku jugoslavenskih franjevaca*.

Djela: „Iura specialis quod beneficia parochialia provinciae bosnensium et custodiae hercegovinensium deducta ac vindicata“ (Đakovo, 1883.), „Pozdrav prečastnom gospodinu dru Josipu Stadleru prigodom imenovanja za bosanskoga nadbiskupa“ (Pečuh, 1884.), „Radostnica prigodom ustolidbe i imendana presvj. i preč. Gospodina fra Marijana Markovića“ (Pečuh, 1884.), „Na spomen pedesetgodišnjice preporoda književnosti M. P. O. Martina Nedića“ (Pečuh, 19. X. 1885.), „Monumenta privilegiorum, concessionum, gratiarum et favorum Provinciae Bosnae Argentinae“ (Vukovar, 1886.) i „Božji ugodnici u Bosni“.

preč. AMBROŽA BENKOVIĆ
(Ugljara, 29. studenoga 1890. – Vinkovci, 20. prosinca 1970.)

Začasni kanonik Vrhbosanskoga kaptola, teolog, novinar, publicist i komunistički uznik. Osnovnu je školu pohađao u Orašju, a Klasičnu gimnaziju kod isusovaca u Travniku gdje je 1909. položio i svećenički ispit šutnje i zrelosti novicijat. Studij teologije završava na tadašnjoj Vrhbosanskoj bogosloviji u Sarajevu. Za svećenika je zaređen 20. travnja 1913. Mladu je misu služio u Tolisi 1913. godine. Najprije je nekoliko mjeseci bio vikarom župe Srca Isusova u Sarajevu i katehetom u Zavodu sv. Augustina u Sarajevu. Upraviteljem župe u Zavidovićima bijaše do 5. listopada 1914. Od studenoga 1914. do srpnja 1916. te 1917. pa do konca I. svjetskoga rata bijaše vojnim duhovnikom. Nakon rata službovao je u župama Poljaci (župnik, 1926./28.), Vidovice (vikar, 1928./30.), Bežlja kod Teslića (1930./43.), Breza (1943./45.), Skopaljska Gračanica (1947.) Doboj (1948./52.), Modriča (1956./57.) i Lukavac (1957./63.). Bijaše prvim župnikom novoutemeljene župe Poljaci u kojoj je sagradio kapelu (crkvu) njezine zaštitnice Gospe Sniježne, župni stan i nabavio zvono. Svoj zlatomisnički jubilej obilježio je 1963. godine u župi Lukavac. Tom je prigodom imenovan začasnim kanonikom Vrhbosanskoga kaptola.

Za sve to vrijeme aktivno se bavio književno-znanstveno-publicističkom djelatnošću. Kratko je uređivao časopis Hrvatski dnevnik. Glavnim urednikom sarajevskoga časopisa Jugoslavija bio je 1918./20. Bio je i upraviteljem književne zadruge Narodna prosvjeta u Zagrebu 1921./25. te izdavačem i urednikom Vjesnika Usorske dekanije 1935./40. Surađivao je u brojnim vjerskim časopisima svojega doba: Travničko smilje, Vrhbosna, Glasnik Srca Isusova i Marijina, Kalendar Srca Isusova, Luč, Hrvatska straža, Danica, Katolički tjednik i Katolički list. Od 1938. do konca 1942. objavio je 53 sveščića popularne edicije Katolička mala knjiga posvećenih svetcima. Godine 1944. izdaje male molitvenike Sveta Majka Ana i Devetnica u čast sv. Ane namijenjene kršćanskim ženama. Objavio je i knjižicu Bratovština Svetoga i Bezgrješnoga Srca Marijina. Komunističke su ga vlasti zbog njegovih domoljubnih ideja i borbe za narodna prava dvaputa utamničile: 16. studenoga 1948. – 10. prosinca 1949. i 12. veljače 1952. – 28. travnja 1956.

Djela: „Naselja Bosne i Hercegovine s katoličkim stanovništvom: Katoličke župe Bosne i Hercegovine i njihove filijale od XII vijeka do danas“ (Županja, 1966.), „Gorice u Posavini“ (1968.) i „S obe strane Spreče: Petstogodišnjim tragom prošlosti“ (1970.), „Tuzlansko područje negda i sada“ (1971.).

prof. dr. sc. med. VLADIMIR ČAVKA
(Orašje, 18. listopada 1899. – Beograd, 3. srpnja 1984.)

Akademik, sveučilišni profesor, oftalmolog svjetskoga glasa i organizator oftalmološke službe u BiH. Osnovnu je školu polazio u rodnome Orašju, gimnaziju u Vinkovcima okončava 1918. godine, a u glavnome gradu Austrije Beču studij medicine 1924. Po svršetku fakulteta dolazi u Zagreb na *Kliniku za očne bolesti*. Godine 1928. odlazi na specijalizaciju iz oftalmologije pa zatim biva izabran za asistenta na *Medicinskome fakultetu* u Zagrebu te docenta 1939. godine. U tomu je razdoblju istraživao degenerativne promjene rožnice, glaukoma, konjuktivalnoga i kornealnoga refleksa. Za tu je namjenu 1935. konstruirao korneorefleksometar. Na očnome odjelu *Državne bolnice* u Beogradu radio je 1940./45. Poslije II. svjetskoga rata dolazi u Sarajevo u kojemu radi na osnivanju *Medicinskoga fakulteta* i *Očne klinike*, koja ubrzo postaje najvećom i najcjenjenijom ustanovom za liječenje očnih bolesti u SFRJ. Njezinim predstojnikom bio je 1946./56. i 1970./73. Dekanom *Medicinskoga fakulteta* u Sarajevu bijaše 1948./49. i 1957./58. Istodobno je predavao i na *Medicinskome fakultetu* u Beogradu te je 1956./60. vodio tamošnju *Očnu kliniku*. Tijekom aktivnoga rada u teoriju i praksu uveo je transskleralni operativni metod s dijametrijom u cilju normalizacije očnoga tlaka, operaciju „plastica pontiformis“ kod prostranih tumora kapaka, bavio se keratoplastikom i primjenom tkivne terapije, ustanovio je postojanje centara za intradularni tlak u fronto-orbitalnim areama oka, proučavao je vezu između mozga i mrežnice te je dao niz vlastitih inovacija u koncepciji patofizioloških zbivanja, dijagnostici i terapiji pojedinih očnih bolesti.

Prvim je predsjednikom *Naučnoga društva BiH* 1952./55. i akademikom ANUBiH. Pokretačem je i glavnim urednikom časopisa „Medicinska arhiva“ i „Jugoslavenska oftalmološka arhiva“. Neki od časopisa u kojima je surađivao su: *Liječnički vjesnik*, *Medicinski pregled*, *Klinische Monatsblatter für Augenheilkunde*. Godine je 1967. odlikovan *Nagradom AVNOJ*-a.

Djela: „Refrakcione anomalije i neurologije oka“ (1941.), „Retinitis pigmentosa“ (1953.), „Oftalmologija“ (1984.).

ak. dr. sc. prof. GALIB ŠLJIVO
(Brčigovo kraj Rogatice, 15. rujna 1933. – Orašje, 30. travnja 2022.)

Doktor povijesnih znanosti, povjesničar i akademik *Bošnjačke akademije nauka i umjetnosti* Galib Šljivo. Nakon smrti otca 1939. Vakufski dom u Sarajevu uzima ga za štićenika. U glavnome gradu BiH do sredine 1950. završio je i osnovnu školu, nižu gimnaziju te učiteljsku školu, dok je Višu pedagošku školu, smjer povijest i zemljopis, okončao 29. rujna 1958. Studij povijesti pohađao je na *Filozofskome fakultetu* u Beogradu diplomiravši 1963. Na istomu je fakultetu 15. svibnja 1972. magistrirao s radom „Klek i Sutorina u XIX vijeku" te doktorirao 15. siječnja 1975. s disertacijom „Politika Austrije prema pokretima u Bosni i Hercegovini sredinom XIX vijeka".

S učiteljevanjem je počeo 1950. Radio je u Maglajcima kod Bosanske Dubice, Orahovi kraj Bosanske Gradiške, Slatini kod Foče, Ulicama, Brki i Brezovu Polju te Donjoj Bukovici kraj Bijeljine. Ravnateljem osnovne škole u Brezovome Polju bio je 1957./61., osnovnom je školom u Orašju ravnao 1961./63., a oraškom srednjom školom 1963./76. Od 1. travnja 1977. predavao je opću povijest novoga vijeka i suvremenosti i povijest jugoslavenskih naroda novoga vijeka i suvremenosti na *Višoj pedagoškoj akademiji* u Banjoj Luci. Za znanstvenoga savjetnika biran je 1984., u zvanje redovitoga profesora izabran je 1991., da bi 1992. bio prisilno umirovljen. Predavanjima se vratio 1. listopada 2000. otkada bijaše profesorom na *Filozofskome fakultetu* u Tuzli i *Pedagoškome fakultetu* u Bihaću.

Utemeljiteljem je *Instituta za istoriju* u Banjoj Luci i njegovim ravnateljem 1979./92. Prorektor za nastavu *Banjolučkoga univerziteta* bio je 1987./92., a bijaše i predsjednikom *Saveza povjesničara Jugoslavije*. *Plaketom općine Orašje* nagrađen je 1967., *Ordenom rada sa srebrnim vijencem* 31. Prosinca 1973., nagradom „Veselin Masleša" za znanstveni rad 1986., nagradom Skupštine opštine Banje Luke 8. travnja 1990. i *Zahvalnicom općine Orašje* 2016.

Djela: „Omer Lutfi-paša u Bosni i Hercegovini 1850-1852." (Sarajevo, 1977. i Tešanj, 2006.), „Klek i Sutorina u međunarodnim odnosima 1815-1875." (Beograd, 1977.), „Bosna i Hercegovina 1813-1826." (Banja Luka, 1985. i 1988.), „Bosna i Hercegovina 1827-1849." (Banja Luka, 1988.), „Bosna i Hercegovina 1849.-1853." (Banja Luka, 1990.), „Bosna i Hercegovina 1788.-1812." (Banja Luka, 1992.), „Bosna i Hercegovina 1854-1860." (Landshut, 1998.), „Orašje 1863.-1995." (Orašje, 2001.), „Izlaz Bosne i Hercegovine na Jadran" (Tešanj, 2001.) i „Bosna i Hercegovina u XIX stoljeću" (Tešanj, 2008.).

dr. sc. prof. ŽELIMIR MIKIĆ
(Vidovice, 3. ožujka 1936.)

Ortopedski kirurg, sveučilišni profesor, znanstvenik i publicist. Osnovnu je školu pohađao kod časnih sestara u Brčkome 1942./46. te nižu realnu gimanziju 1946./49. Školovanje nastavlja na Državnoj realnoj gimnaziji u Tuzli 1949./54. Studij medicine završio je na Medicinskome fakultetu u Beogradu 24. svibnja 1961. Specijalizaciju iz ortopedske kirurgije obavljao je u Kliničkoj bolnici u Novome Sadu 1965./69. položivši specijalistički ispit 28. veljače 1969. Ortopedsku je kirurgiju usavršavao 1972./73. na *Royal London Hospital, Orthopaedic and Accident Department* kao stipendist *British Councila*. Doktorom medicinskih znanosti postao je 28. veljače 1975. na Medicinskome fakultetu u Novome Sadu.

Kao liječnik radio je u Brčkome 1961. i 1962./64., Ruskome Krsturu 1962., Priboju na Limu 1964./65. i Novome Sadu 15. svibnja 1965./1. prosinca 1998. Načelnikom odjela na Klinici za ortopediju i traumatologiju bio je 24. siječnja 1980./98. Na *Medicinskome fakultetu* u Novome Sadu predavao je 1975./98. Za asistenta je izabran 26. prosinca 1975., docenta 16. siječnja 1979., izvanrednog profesora 20. rujna 1984. te redovitoga profesora 11. travnja 1990. Na čelu Udruženja ortopeda i traumatologa Jugoslavije bijaše 1982./84., a predsjednikom Društva lekara Vojvodine 1984./85.

Tijekom znanstvene karijere sudjelovao je na 71. stručnome skupu. Objavio je više od 100 stručnih radova u sljedećim stranim i domaćim časopisima: „Liječnički vjesnik", „Glasnik Zavoda za zdravstvenu zaštitu SR Srbije", „Atrhroscopy", „Medicinski pregled", „Vojnosanitetski pregled", „Magyar Szo" Novi Sad, „Glasnik Kliničke bolnice u Novom Sadu", „Acta Orthop Iugoslavica" Beograd, „Folia Anat Iugoslavica" Beograd, „International Orthopaedics", Acta Orthop Scandinavica", „Medicinski pregled", „Magyar Traumatologia", „J. Anat", „Veterinarski glasnik", „Acta Chirurgia Iugoslavica",

„Makedonski medicinski pregled“, „Clin Orthop“, „Archiv für Schlafphysiologie“, „Primijenjena biomehanika“, „The Hand“ ...

Djela: „Morfološko-kliničke karakteristike artikularnog diskusa distalnog radioulnarnog zgloba“ (disertacija, Novi Sad, 1974.), „Eksperimentalna hirurgija kolena u psa“ (suator, Novi Sad, 1987.), „Uvek vaša, Život i delo dr. Ketrin Makfejl“ (monografija, Novi Sad, 1998.), „Povjesnica roda Mikića iz Vidovica“ (Novi Sad, 1999.).

prof. dr. sc. vlč. ZVONIMIR BAOTIĆ
(Donja Mahala, 12. listopada 1937. – Sarajevo, 19. prosinca 1995.)

Doktor teoloških znanosti, misiolog, vjerski publicist i novinar. Pučku je školu pohađao u rodnome selu i Tolisi, a klasičnu gimnaziju u Dubrovniku i Đakovu 1949./57. U Đakovu je, također, 1957./63. studirao filozofiju i teologiju gdje je i zaređen za svećenika 29. lipnja 1963. Mladu je misu proslavio u Tolisi 15. kolovoza 1963. na blagdan Velike Gospe. Kao kapelan djelovao je u Morančanima kod Tuzle, Marindvoru, Derventi i Sarajevu, dok je 1967./68. župnikovao u župi Srca Isusova u Sarajevu, 1989./92. na Palama te 1992./95. u Novome Sarajevu.

Poslijediplomski studij pohađao je na *Urbaniani* u Rimu doktoriravši s tezom „Relazioni tra la Chiesa e Islam nella Bosnia Ottomana dal 1683.-1750.“ objavljenom 1978. Od 1972. predavačem je misiologije, retorike i homiletike na *Vrhbosanskoj visokoj filozofsko-teološkoj školi* u Sarajevu. Od 28. siječnja 1972. obnašao je dužnost tajnika *Misijskoga vijeća Biskupske konferencije Jugoslavije*, nacionalnoga ravnatelja *Papinskih misijskih djela* i vicerektora *Sarajevske bogoslovije* do 1992. Pokretačem je i urednikom misijskoga časopisa *Radosna vijest* od prosinca 1972. te glavnim i odgovornim urednikom sarajevskoga lista za duhovnost *Vrelo života* do 27. travnja 1988. Surađivao je i u *Glasu koncila*, *Veritasu* i talijanskome časopisu *Informazioni*. Bavio se i prevoditeljskim radom.

Djela: „Naši misionari s Marijom u Solinu 976.-1976.“ (1976.), „Velika seoba iz sjeveroistočne Bosne u vrijeme Bečkih ratova 1683.-1699.“, „Temelji propovjedništva“ (1984.).

dr. sc. prof. JOSIP BAOTIĆ
(Kostrč, 20. travnja 1942.)

Jezikoslovac i publicist. Osnovnu je školu pohađao u Tolisi, a gimnaziju u Orašju. Južnoslavenske jezike i jugoslavensku književnost studirao je 1962./66. na *Filozofskome fakultetu* u Novome Sadu. S temom „Akcenat u govoru sela Kostrča“ magistrirao je 1975. na *Filološkome fakultetu* u Beogradu, dok je znanstveni naslov doktora stekao 1983. obranivši disertaciju naslova „Ikavsko-šćakavski govori u okolini Derventе“ na *Filozofskome fakultetu* u Novome Sadu.

Najprije je predavao u oraškoj gimnaziji 1966./73., potom se zaposlio u *Institutu za jezik* 1973./90., da bi od 1990. do umirovljenja 2007. bio profesorom na *Filozofskome fakultetu* u Sarajevu. Kao gostujući profesor predavao je na fakultetima u Mostaru, Würzburgu, Grazu, Oslu i Torinu. Lektorom SH/HS jezika na moskovskome sveučilištu Lomonosov bio je 1974./75. Na čelu *Instituta za jezik* proveo je sedam godina 1983./90., dekanom *Filozofskoga fakulteta* u Sarajevu bijaše 2006./07., a prodekanom za financije na istome fakultetu 2003./07. Bio je i članom Povjerenstva za lingvistička ispitivanja ANUBiH, Međunarodnoga odbora za ortografiju, Međunarodnoga povjerenstva za općekarpatski dijalektološki atlas, Nacionalnoga povjerenstva Općeslavenskoga lingvističkog atlasa te zastupnikom u Prosvjetno-kulturnom vijeću BiH.

Tijekom znanstvene karijere objavio je više od 100 radova iz dijalektologije i fonetike u raznim stručnim časopisima od kojih izdvajam: *Bosanskohercegovački dijalektološki zbornik*, *Radovi Instituta za jezik* i *Radovi Hrvatskoga društva za znanost i umjetnost*. Potonji je časopis jedno vrijeme i uređivao. Bio je i u uređivačkome odboru knjižnice „Lingvistika i poetika“ sarajevske nakladničke kuće „Svjetlost“. Znanstveni projekti na kojima je radio su: „Bosanskohercegovački dijalektološki kompleks“, „Pravopisna problematika u BiH“ i „Standardnojezički izraz SH/HS jezika u BiH“.

Djela: „Akcenat u govoru sela Kostrča“ (magistarski rad, Sarajevo, 1979.), „Ikavsko-šćakavski govor u okolini Derventе“ (disertacija, Sarajevo, 1983.), četiri srednjoškolska udžbenika (suautor, 1988./91.), „Prilozi pravopisu“ (priručnik, suautor, 1989.), „Orijentalizmi u govoru starosjedilaca Bosanske

Posavine“ (Sarajevo, 2007.) i „Približavanje jeziku ili približavanje jezika“ (Sarajevo, 2012.).

mr. sc. prof. fra MARKO ORŠOLIĆ st.
(Tolisa, 3. kolovoza 1943.)

Teolog, politolog, povjesničar i vjerski publicist. Mladu je misu slavio u Tolisi 18. kolovoza 1968. Po prvi je puta magistrirao 1977. na međunarodnome poslijediplomskom studiju za filozofiju i znanost u Dubrovniku s radom „Filozofija znanosti Rogera Bacona“, a po drugi puta u Ljubljani 1988. s temom iz teologije „Filozofija religije Ernsta Blocha“. Časopisi za koje je pisao su: „Dobri pastir“, „Bosna Srebrena“, „Nova et vetera“, kojega je i uređivao, „Valter“, „Filozofska istraživanja“, „Gledišta“, „Kulturni radnik“, „Pogledi“, „Sveske“, „Svjetlo riječi“, „Politische Studien“ München, „Enciklopedija moderna“, „Svijet“ i „Zajedno“. Sa *Srednjoeuropskom franjevačkom konferencijom* 1991. osniva u Sarajevu *Internacionalni multireligijski i interkulturalni centar (IMIC)* kojemu bješe i čelnikom.

Nagrade: „Šestoaprilska nagrada grada Sarajeva“ (1991.), „Opat Emanuel“ (1996.), „Zlatna povelja humanizma“ (1998.) i „Nagrada za mirovni aktivizam“ 2013.

Djela: „Das Christentum also Aprioro der Revolution in der Blochschen Philosophie“ (München, 1972.), „Djelovanje franjevaca u srednjovjekovnoj Bosni“ (Sarajevo, 1972.)„Camilo Torres, kršćanin u službi revolucije“ (Zagreb, 1976.), „Spomenica dvadesetpetogodišnjice Udruženja katoličkih svećenika „Dobri pastir“ 1950-1975“ (suautor, Sarajevo, 1976.), Filozofija znanosti Rogera Bacona“ (2. dio, Sarajevo, 1979.), „Socijalno-politički pogledi fra Josipa Markušića“ (Sarajevo, 1981.), Zbornik radova o fra Anđelu Zvizdoviću (2000.), „Zlodusima nasuprot“ – interviewi 1988./2002. (Rijeka-Sarajevo, 2003.).

dr. sc. prof. PAVO ŽIVKOVIĆ
(Kostrč, 2. kolovoza 1944.)

Povjesničar, sveučilišni profesor, publicist i poklisar. Osnovnu je školu pohađao u Tolisi i Orašju, srednju školu u Županji, a studij povijesti na Filozofskome fakultetu u Novome Sadu na kojemu je diplomirao 1968. godine.

U razdoblju od diplomiranja do konca 1973. predavao je u srednjim školama u Modriči i Orašju. Zaposlenikom Instituta za istoriju u Sarajevu bio je 1973., a vanjskim suradnikom na Filozofskome fakultetu u Sarajevu od 1974. Magistrirao je 1974. i doktorirao 1978. na Filozofskome fakultetu u Beogradu kada je biran za docenta. Izvanrednim profesorom postaje 1981. godine. Od 1985. do danas predaje na Filozofskome fakultetu u Zadru na kojemu je 25. studenoga 1999. biran u zvanje redovitoga profesora. Predavačem je također i na fakultetima u Osijeku, Splitu, Mostaru, Tuzli i Sarajevu.

Glavnim je urednikom časopisa „Povijesni zbornik“. Suradnikom je i časopisa „Bosna Franciscana“, „Anali Zavoda za povijesne znanosti istraživačkoga centra JAZU u Zadru“, „Značenja“, „Historijski zbornik“, „Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru“, „Pregled“, „Zadarska revija“, „Radovi Filozofskog fakulteta u Zagrebu“, „Nova et vetera“, „Croatica Christiana Periodica“, „Kninski zbornik“, „Mostarinensia“, „Studia Vrhbosnensia“, „Hrvatska misao“, „Motrišta“, „Acta facultatis medicinae fluminensis“, „Zadarska smotra“ i „Radovi Hrvatskog društva za znanost i umjetnost“. Sudjelovao je na velikome broju znanstvenih skupova. Objavio je više desetaka znanstvenih radova. Kulturnim atašejem pri veleposlanstvu BiH u Madžarskoj bijaše 1997./99.

Djela: „Tvrtko II Tvrtković“ (Sarajevo, 1981.), „Bibliografija objavljenih izvora i literature o srednjovjekovnoj Bosni“ (Travnik, 1982.), „Ekonomsko-socijalne promjene u bosanskom društvu u XIV. i XV. stoljeću“ (Tuzla, 1986.), „Svjetlost Međugorja“ (s Pavlom Mikićem, Tuzla, 1990.), „Povijest Bosne i Hercegovine do konca XVIII. stoljeća i povijest Hrvata Bosanske Posavine do početka XX. stoljeća“ (Mostar, 1994.), „Etnička i vjerska povijest Bosne, Slavonije i Srijema do konca XVII. stoljeća“ (Sarajevo-Mostar, 1996. i 1998.), „Sumrak Bosne i Huma“ (Orašje, 1997.), „Studije iz povijesti Bosanske Posavine, Usore i Soli“ (Osijek, 2000.), „Iz srednjovjekovne povijesti Bosne i Huma“ (Osijek, 2002.) i „Prilozi za povijest Usore i Soli“ (Zagreb, 2008.).

ANTO BAOTIĆ
(Kostrč, 4. studenoga 1944. – Odžak, 27. listopada 2025.)

Dipl. pravnik, pionir oraškoga novinarstva, urednik, publicist i fotograf. Pravo građansko-pravnoga smjera studirao je na Pravnome fakultetu u Novome Sadu 1965./69. Bio je zaposlenikom ZZ „Tolisa“ i Komunalca, direktorom OOUR-a „Uzor“ RO „Orašje“ 1979./83, tajnikom Skupštine opštine Orašje 1971./79., javnim pravobraniteljem, te članom Republičke konferencije SSRN-a i Komisije za odnose s vjerskim zajednicama te predsjednikom Zajednice općina Orašje, Brčko, Bijeljina i Ugljevik. Od ožujka 1993. do 2000. vodi „Posavski glasnik“, tajnikom Skupštine Županije Posavske bio je 1995./ 2001., pročelnikom u uredu župana Županije Posavske 1996./2002., a tajnikom Zastupničkoga doma Federalne skupštine 2002./10. Surađivao je u sarajevskim *Malim novinama* i brčanskome listu „Riječi komune“, *Zadrugaru*, *Oslobođenju*, beogradskome *Selu* i *Večernjim novostima*, *Večernjaku*, *Areni* i zagrebačkoj *Panorami*.

Djela: „150 godina osnovne škole u Tolisi“ (Tolisa, 1973., s Josipom Baotićem, Pavom Živkovićem, fra Stankom Mijićem i Pavom Nedićem), „Deset godina Posavskih večeri kulture Orašje ’84“ (Gračanica, 1984., s Ešrefom Bukvarevićem), „Hrvatska provincija franjevaca konventualaca nekad i danas“ (1989.), „Svjedočenja zatočenika srpskih koncentracijskih logora iz Posavine“ (Orašje, srpnja 1995., s Ilijom Ilićem), fotomonografija „Rat i život“ (Orašje, 1999.) i „50 godina organizirane veterinarske službe: Veterinarska stanica Orašje 1951-2001“ (Orašje, 2001.) .

dr. sc. MARKO BABIĆ
(Vidovice, 19. rujna. 1945. – Zagreb, 8. siječnja 2019.)

Teolog, povjesničar, arheolog, novinar i publicist Marko Babić. U rodnome je selu završio niže razrede osnovne škole, a više u Orašju. Srednju je školu, sjemenište, pohađao u Dubrovniku. Teologiju je studirao u Splitu i Zagrebu diplomiravši 1970. Mladu je misu proslavio u Vidovicama 17. srpnja 1970.

Nakon što je napustio svećenički poziv studira klasične jezike u Zagrebu. Diplomu stječe 1975. Na *Filozofskome fakultetu* u Beogradu magistrirao je 1978. s temom „Bosanska Posavina u prethistorijskom i antičkom razdoblju“, dok je znanstveni naslov doktora stekao u Ljubljani 1987. obranivši disertaciju „Vidovice i okolica u kontinuitetu i diskontinuitetu naseljenosti u prapovijesti i antičkom razdoblju“. Bijaše zaposlenikom LZ „Miroslav Krleža“ od 1. siječnja 1980. u statusu znanstvenoga savjetnika. Utemeljiteljem je biblioteke „Vidovice kulturi i znanosti“. Radio je na projektu „Religijski i nacionalni identitet Hrvata u Bosni i Hercegovini“ pod pokroviteljstvom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH. Objavio je oko 60 znanstvenih radova u stručnim i drugim časopisima, 6 predavanja sa znanstvenih skupova, 5 u zbornicima, 1 u zborniku s recenzijom i 3 u zbornicima bez recenzije. Pisao je za brojne časopise.

Djela: „Owen – Stoltenbergovo i međunarodno diplomatsko legaliziranje srpske okupacije i zločina u Bosanskoj Posavini“ (Vidovice-Zagreb, 1994.), „Domovinski odgoj – Priručnik za hrvatske vojnike, dočasnike i časnike“ (suautor, Zagreb, 1995.) „Memorandum za teritorijalnu cjelovitost Bosanske Posavine“ (Vidovice-Zagreb, 1996.), „Bosnian Posavina International Diplomatic Legitimization of Serbian Occupation and Atrrocities in Dayton“ (Vidovice-Zagreb, 1996.), „Arguments in favour of a revision at the Dayton peace treaty“ (Vidovice-Zagreb, 2002.), „Župa Vidovice“ (Vidovice-Zagreb, 2003.), „Bosanskoposavski Bleiburg – žrtve Burića štale u Garevcu“ (Zagreb, 2005.), „Rasprave i prilozi iz stare hrvatske glazbene prošlosti s bibliografijom – hommage o 70. obljetnici života“ (Zagreb, 2007.) i „Rozalija Božena Mutić: redovnica i geologinja: (u prigodi 95. godine života)“ (Zagreb-Vidovice, 2010.).

dr. sc. prof. PAVAO MIKIĆ
(Kostrč, 19. rujna 1945.)

Filolog, sveučilišni profesor, publicist i književnik. Osnovnu je školu pohađao u Tolisi 1952./59., a klasičnu gimnaziju kod franjevaca u Visokome 1959./65. U novicijat je stupio u Kraljevoj Sutjesci 1966. Potom je odslušao pet semestara na *Franjevačkoj teologiji* u Sarajevu, da bi 1970. godine upisao studij njemačkoga jezika, pedagogije, filozofije i teologije na *Rheinische-Friedrich-Wilhelms-Universität* u Bonnu koji je okončao 1974. godine s diplomskim radom iz njemačkoga „Specifičnost pasiva u njemačkom jeziku“ i teologije „Samoubojstvo u egzistencijalnoj filozofiji“. Već sljedeće godine magistrirao je s radom „Narodne pripovijetke kod Bertholda Auerbacha“, a 1980. stječe naslov doktora znanosti obranivši disertaciju „Semantičko-sintaktička valentnost glagola davanja u njemačkom jeziku“.

Na odjelu za germanistiku *Filozofskoga fakulteta* u Zadru predaje od siječnja 1982. Za redovitoga je profesora biran 12. studenoga 1999. godine. Dekanom rečenoga fakulteta bio je 1997./98. i 1998./2000., dok je u više navrata bio pročelnikom tamošnjega Odjela za njemački jezik. Sudjelovao je u projektu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa „Interkulturalna komunikacija i prevođenje". Bio je stalnim suradnikom *Posavskoga glasnika*.

Djela: „Die semanto-syntaktische Valenz der starken Verben" (disertacija, Novi Sad, 1985.), „Svjetlost Međugorja" (s Pavom Živkovićem, Tuzla, 1990.), „Bitte sehr (Deutsch für Fortgeschrittene im Hotelgewerbe und Tourismus)" (udžbenik, Zagreb, 1991.), „Kontrastivni rječnik poslovica" (s Danicom Škara, Zagreb, 1992.), „Biblijske poslovice u Hrvata" (s Vjekoslavom Suzanićem, Zagreb, 1994.), „Deutsch für Germanistikstudenten 2" (skupina autora, Split, 1997.), „Psovka u hrvatskome i njemačkom jeziku" (suautorstvo, Mostar, 1999.), „Deutsch für Germanistikstudenten 1" (skupina autora, Split, 1999.), „Deutsch für Germanistikstudenten 3" (skupina autora, Split, 2002.), „Translatorik im Kontext der Kulturspezifik" (suautorstvo, Zagreb, 2004.), „Kroatische Touristikwerbung in deutscher Übersetzung: Übersetzungtheoretisches, Sprache der Werbung, Probleme des übersetzens" (s Mirkom Gojmercem, Jastrebarsko, 2008.), „Hrvatsko-njemački religijski rječnik" (s Mirkom Gojmercem, Jastrebarsko, 2011.) te šest knjiga s fra Nikolom Bošnjakom: „Priče naše svagdašnje" (Orašje, 2020.), „Iz Posavine Tunjo" (roman, Orašje, 2021.), „Povratak za budućnost" (ogledi, Orašje, 2022.), „Ujak fra Lovro" (romansirana biografija, Orašje, 2023.), „Na Savi skela" (kratka proza, Orašje, 2023.) i „Pravda i nepravda: sutra je danas jučer" (roman, Orašje, 2025.).

mr. sc. prof. PAVO KOBAŠ
(Vidovice, 1. travnja 1948.)

Kulturni djelatnik, udžbeničar, publicist, metodičar i političar. Osnovnu je školu pohađao u Vidovicama i Orašju, klasičnu gimnaziju u Dubrovniku, a Studij jugoslavenskih jezika, književnosti i latinskoga jezika završio je 1974. na *Filozofskome fakultetu* u Zagrebu. Na *Ekonomskome fakultetu* u Beogradu 1983. stekao je naslov magistra ekonomskih znanosti s temom „Marketing u bibliotečno-informacijskoj djelatnosti". Jedan je od osnivača općinske organizacije HDZ-a Orašje i njezin prvi predsjednik. Za predsjednika Skupštine općine Orašje, izabran je 14. prosinca 1990. ostavši na toj dužnosti do 20. prosinca 1993. Županom ŽP bijaše 1996./98. Tijekom županovanja 1997. priredio je sedmodnevni znanstveno-kulturno-umjetnički skup „Dani Hrvata Bosanske Posavine".

Djela: „Marketing u bibliotečno-informacijskoj djelatnosti" (1985.), „Vidovice – srpski zločini 1992." (1993.), udžbenici „Fontes Latini" (2001. i 2003.) i „Fontes Latini II" (2002. i 2004.), priručnici „Pregledna latinska gramatika" (2003.) i „Pregledna teorija književnosti" (2004.), „Latinske izreke izvor vječne mudrosti" (2003.) i „Latinizmi – školski leksikon" (2005.).

AMBRO MAROŠEVIĆ
(Tolisa, 16. veljače 1949. – Beograd, 2. kolovoza 1987.)

Pjesnik i bohem. Osnovnu je školu završio u rodnome selu, a gimnaziju u Županji nakon koje pohađa studij povijesti na *Filozofskome fakultetu* u Beogradu. Završio ga nije nikada, jer je hodio stazama bohemskoga života na Skadarliji. Pjesničkim je vodama plovio od najranije mladosti. Bio je urednikom *Pesničkih novina* koje su izlazile na Skadarliji. Pjesme su mu prevođene na više stranih jezika. Njegove su pjesme uvrštene u izbor bosanskoposavskih pjesnika u 54. broju časopisa *Motrišta* (1997.) i *Posavskome književnome zborniku* iz 2008. *Pesničke* su *novine* već 1987. ustanovile pjesničku nagradu nazvavši ju *Ambro Marošević*.

Stihozbirke: „Olovke za večeru" (Beograd, 1978.), „Svakodnevne balade" (Beograd, 1983.) i posmrtno „Puklo je pred očima" (Beograd, 1988.) te „Sabrane pjesme" (Tolisa, 2022.).

dr. sc. IVAN KOSIĆ
(Bok, 27. kolovoza 1952.)

Doktor filoloških znanosti, klasični filolog, knjižničar i prevoditelj. Niže razrede osnovne škole završio je u rodnome selu, više u Tolisi, dok je na Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji „Vicko Zmajević" u Zadru maturirao 1971. Studij teologije na *Visokoj bogoslovnoj školi* u Sarajevu pohađao je 1971./74. Prekida studij teologije te upisuje studij filozofije na *Filozofskome fakultetu* u Beogradu, studij romani-

stike na Filološkome fakultetu i nastavlja studij klasične filologije. Diplomirao je grčki i latinski jezik 1981. s temom „Plotin, o jednom ili o dobru“ (grčki) te „Aurelije Augustin, O blaženom životu“ (latinski).

Od 1988. živi i radi u Zagrebu. Bješe zaposlenikom Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, njezine Zbirke rukopisa i starih knjiga koju je vodio od 2001. do umirovljenja. Godine 1997. Magistrirao je na Filozofskome fakultetu u Zagrebu s radom „Sveti Rozarij i mirakuli ke je učinila Blažena Divica Marija don Mikule Bobetića“, dok je na istome fakultetu doktorirao 2010. s disertacijom „Ivančićev zbornik: hrvatskoglagoljski neliturgijski rukopis iz XIV./XV. st.“ Autorom je postavka dvadeset izložaba od kojih je svakako najvrijednija međunarodna putujuća izložba „Plava krv, crna tinta“ održavana od jeseni 2005. do jeseni 2007. u Hrvatskoj, Madžarskoj, Slovačkoj i Njemačkoj. Časopisi u kojima objavljuje vlastite prinose su: „Hrvatska revija“, „Kolo“, „Grafika“, „Slovo“, „Glas NSK“, „Kaj“ i „Filologija“.

Radovi su mu objavljeni u zbornicima s jedanaest domaćih i inozemnih znanstvenih skupova na kojima je sudjelovao: „Sveti Ivan Zelina“ (1994./95.), „Normizacija osobnih imena u knjižničarstvu i leksikografiji“ (Zagreb, 1996.), „Bartol Kašić u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici“ (urednik, Zagreb, 1999.), „Sveti Ivan Zelina: osam stoljeća pisane povijesti i kulture“ (2000.), „Glagoljica i hrvatski glagolizam“ (Zagreb-Krk, 2002.), „Zbornik o Antunu Vrančiću“ (Šibenik, 2005.), „Zbornik o Vatroslavu Jagiću: književnom povjesničaru, kritičaru i filologu“ (2007.), „Petar Krstitelj Baćić“ (Zagreb, 2007.), „Matija Vlačić Ilirik“ (Labin, 2008.), „Žepče 1458.-2008.“ (Žepče, 2010.) i „Zbornik o Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom“ (Zagreb, 2011.). Objavio je 66 stručno-znanstvenih radova. Voditeljem je dvaju projekata Ministarstva kulture RH: „Hrvatski prvotisci“ i „Digitalizacija hrvatske rukopisne građe u inozemnim ustanovama“.

Djela: „Glagolitische und kroatisch-kyrillische Denkmäler im Rara-Bestand der National und Universität Bibliothek in Zagreb“ (Zagreb, 1999.), „Tiskovine u riznici Nacionalne i sveučilišne knjižnice: Johann Thomas von Trattner, Joseph Anton von Trattner, Matthias Trattner, Johann Thomas Trattner, Istvan Trattner-Karolyi“ (s Alojzom Jembrihom, Zagreb, 1999.), „100 u 1000: najznamenitije hrvatske knjige u proteklom tisućljeću“ (uredio, s Mladenom Kuzmanovićem i Zagorkom Gligora Zeman, Zagreb, 2001.), „Hrvatske protestantske knjige XVI. i XVII. st. u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu“ (urednik, Zagreb, 2005.), „Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu: 1607.-2007.: u povodu 400. obljetnice“ (suautor, Zagreb, 2007.), „Blago Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu“ (urednik, Zagreb, 2007.), „Kroatische protestantische Bücher“ (urednik, Zagreb, 2008.), „Ruđer Josip Bošković u zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu“ (Zagreb, 2011.), „Pavao Ritter Vitezović u zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu“ (Zagreb, 2013.), „Bibliotheca Zriniana“ – katalog izložbe u povodu 350. obljetnice smrti Nikole VII. Zrinskoga (Zagreb, 2014.), „Blago Ivana Mažuranića“ – katalog izložbe (suautor i urednik, Zagreb, 2014.), „Baltazar Adam Krčelić u zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu“ – katalog izložbe (urednik, Zagreb, 2016.) i „Album hrvatske ćirilice u Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu“ (2018.).

dr. sc. MATO ARLOVIĆ
(Oštra Luka, 4. studenoga. 1952.)

Sudac Ustavnoga suda Republike Hrvatske, saborski zastupnik, pravnik, političar i publicist. Osnovnu je školu polazio u Boku i Tolisi, a srednju u Županji. U tvornici šećera i vrenja u Županji (današnja Sladorana) radio je 1970./75. kada upisuje studij prava na Pravnome fakultetu u Osijeku na kojemu diplomira 1979. Na istome je fakultetu i magistrirao 1982., dok je 1980./88. i listopada 1990./proljeće 1991. bio predavačem. Tajnikom Skupštine općine Osijek bijaše 1988./X. 1990. Pravosudni je ispit položio 1995. godine. Doktorat stječe 2012. obranom teme „Pravo nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj/ustavnopravno uređenje i njihova proturječnost s ljudskim pravima i temeljnim slobodama“.

Članom *Saveza komunista Hrvatske* bio je od 1970. U višestranačju odmah pristupa novoosnovanoj *Socijaldemokratskoj partiji*. Najdugovječnijim je sabornikom SDP-a. Izabran je u prvih pet saziva Hrvatskoga sabora, odnosno zastupnikom bijaše od 30. svibnja 1990. do 11. siječnja 2008. godine. Tijekom osamnaestogodišnjega saborovanja obnašao je niz dužnosti od kojih navodim samo najvažnije: predsjednik Odbora za upravu i pravosuđe 1990./92., predsjednik Odbora za rad, zdravstvo i socijalnu politiku 1992./95., predsjednik Odbora za pomorstvo i veze 1995./99., dopredsjednik Sabora i pred-

sjednik Odbora za Ustav, poslovnik i politički sustav 2000./03. te dopredsjednik Sabora 2003./2008.

Za sudca *Ustavnoga suda* izabran je 21. srpnja 2009. Jedan je od utemeljitelja *Hrvatskoga pravnog centra*. Za svoj je rad odlikovan *Ordenom rada sa srebrnim vijencem* SFRJ, *Redom hrvatskoga trolista* i *Redom Danice Hrvatske s likom Katarine Zrinske*.

Djela: „Pravo nacionalnih manjina u Republici Hrvatskoj“ (Zagreb, 2015.), „Hrvatska zajednica Herceg-Bosna i (pre)ustroj Bosne i Hercegovine“ (Zagreb, 2017., hrvatsko i englesko izdanje), „Nove nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj i Hrvati kao nacionalna manjina u novonastalim državama raspadom SFRJ“ (Zagreb, 2020.), „Posavina u obrani konstitutivnosti Bosne i Hercegovine“ (Zagreb, 2021.), „Romi u Republici Hrvatskoj: položaj, prava i slobode i njihovo ostvarivanje“ (Zagreb, 2024., s Brankom Arlović).

prof. MIRA ŠUBAŠIĆ
(Bezdan, 13. siječnja 1953. – Vinkovci, 1. rujna 2019.)

Profesorica hrvatskoga jezika i književnosti i književnica. Osnovnu je školu pohađala u rodnome mjestu, gimnaziju društveno-jezičnoga smjera u Somboru, dok je zvanje profesorice hrvatskoga jezika i književnosti stekla na *Pedagoškoj akademiji* u Osijeku obranom diplomskoga rada pod nazivom „Poezija Vojislava Ilića“.

Od 1. je rujna 1975. nastavnicom u Osnovnoj školi Stjepana Radića Oštra Luka-Bok te urednica njezina literarnoga glasila „Briježnica“. Surađivala je u *Katoličkome tjedniku*, *Bosni Franciscani* (glasilu Franjevačke provincije Bosne Srebrene), književnim časopisima *Motrišta*, *Osvit* i *Marulić*, tjedniku za kulturu i umjetnost *Hrvatsko slovo* i školskim časopisima *Cvitak,* što izlazi u Međugorju, i *Školarac*. Bila je i suradnicom lista *Stećak* i povremenika *Prisutnosti* Hrvatske katoličke misije u Londonu. Bješe članicom *Društva hrvatskih književnika Herceg-Bosne*.

Njezini su književni ostvaraji uvršteni u antologiju „Jezik i hrid“ (2005.), „Posavski književni zbornik“ (2008.), izboru iz poezije bosanskoposavskih pjesnika u 54. broju časopisa *Motrišta* (2010.), Panorami hrvatskoga ratnog pisma u Bosanskoj Posavini „U znaku mača“ (2012.) te u trima zbirkama Književno-likovnoga društva „Rešetari“: „Nad vremenom i ognjištem“ (2004.), „Domovinski smiješak u letu vremena“ (2005.) i „Dodiri, odlasci“ (2006.). Uredila je knjige „Povijest motociklizma općine Orašje“ (2000.) i „Prvih dvadeset godina Moto-kluba „Posavac“ Orašje“ (2010.). Predstavljena je u *Leksikonu hrvatskih književnika Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do danas* Mirka Marjanovića iz 2001. S Radicom Lekom nagrađena je književnom nagradom „Fra Martin Nedić“ na *Danima Tolise* 2012.

Djela: stihozbirka „Bezdan u snovima i uspomenama“ (Bezdan, 1999.), stihozbirka „Kada odeš ti“ (Orašje, 1999.), stihozbirka „U snovima i uspomenama“ (Orašje, 2000.), zbirka pjesama „Blizine daljine“ (Orašje, 2001.), pjesnička zbirka „Snovi i smaknuća“ (Orašje, 2005.), pjesme i kratke priče „U slavu Božju“ (suautorica, Orašje, 2006.), zbirka proznih zapisa „Jao, pedesete“ (Šamac, 2008.), roman „Ispod nedohvata“ (Orašje, 2011.), zbirka pjesama za djecu „Dodir sunca“ (Orašje, 2014.) i zbirka priča „Upaljena svjetla“ (Orašje, 2017.).

dr. sc. prof. fra LUKA MARKOVIĆ
(Matići, 9. svibnja 1953.)

Svećenik Reda Male braće, teolog, mislilac, pedagog, publicist i pjesnik. Osnovnu je školu pohađao u rodnome selu i Tolisi, a *Franjevačku klasičnu gimnaziju* završio je 1973. u Visokome. Godinu novicijata proveo je u samostanu na Humcu kod Ljubuškoga. Potom u Sarajevu i Ljubljani studira teologiju i filozofiju 1974./79. Mladu je misu slavio u Tolisi 15. kolovoza 1981. Na sveučilištima u Münsteru i Bochumu 1980./86. studirao je povijest i filozofiju. Magisterij iz obiju znanosti stječe 1987. u Bochumu, dok je doktorat iz povijesti obranio 1992. na *Filozofskome fakultetu* u Zadru. Službovao je u župama Essen i Kampf Lintfort u Njemačkoj i predavao hrvatski jezik na „Volkshochschule“ u Krefeldu. Od 1987. upraviteljem je *Hrvatske katoličke misije* u Münsteru. Godine 2009. izabran je za jednoga od definitora (vijećnika) *Franjevačke provincije Bosne Srebrene*.

Prevoditelj je s njemačkoga jezika. U književnim je vodama od mladih dana. Časopisi u kojima je

surađivao ili surađuje i danas su „Marulić“, „Oko“, „Glas koncila“, „Katolički tjednik“, „Svjetlo riječi“, „Danas“ ... Uvršten je u „Leksikon 60 najpoznatijih emigrantskih pisaca“, „Leksikon hrvatskih književnika Bosne i Hercegovine od najstarijih vremena do danas“ i „Leksikon franjevačkih autora“.

Djela: „Den Weg musst du dir selber ebnen“ (dvojezična stihozbirka, 1987.), „Mein erstes Rendezvous mit Zagreb“ (dvojezična stihozbirka, 1987.), „Entfremdung und Aufhebung der Entfremdung bei Karl Marx un der „Praxis-Gruppe“ (magisterij iz filozofije, 1987.), „Procvalo trnje“ (stihozbirka, Duvno, 1988.), „Predodređen za Gradišku“ (roman, 1991.), „Put posut trnjem“ (pripovijetke, 1991.), „Polemika ili dijalog s islamom?“ (skraćena inačica doktorske disertacije, Livno, 1995.), „U potrazi za istinom“ (politički roman, Sarajevo, 2006.), „Heimat in der Fremde Dom u tuđini“ (dvojezična stihozbirka, Münster, 2007.), „Na putu ljudskosti“ (ogledi, Zagreb, 2010.), „Evolucijska slika svijeta i kršćanstvo“ (Zagreb, 2011.), „Treći sukob ili susret islama i kršćanske civilizacije“ (Sarajevo, 2013.), „Znanost ne isključuje vjeru“ (kolumne, Sarajevo, 2015.), „Europa na raskrižju“ (kolumne, Sarajevo-Zagreb, 2016.), „Od Vukovara do Orašja“ (roman, Zagreb, 2017. i 2018.), „Muke po fra Marku“ (roman, Zagreb, 2018.), „Nije dobro, ali ima nade Europa i njezine dileme“ (Zagreb, 2019.), „Istinom protiv politički nametnutog mišljenja“ (kolumne, Sarajevo, 2019.), „Vremena tame“ (roman, Zagreb, 2020.), „U kojeg Boga vjerujemo“ (kolumne, Sarajevo, 2021.).

dr. sc. prof. fra ILIJA ŽIVKOVIĆ
(Kostrč, 26. svibnja 1954. – Zagreb, 9. lipnja 2015.)

Doktor psiholoških i neuroloških znanosti, glavni ministar Reda franjevaca trećoredaca, teolog, novinar i publicist. Prva je četiri razreda osnovne škole pohađao u rodnome selu, sljedeća tri u Tolisi, a osmi razred završio je u osnovnoj školi „Krsto Ljubičić“ u Zadru u kojemu pristupa zajednici franjevaca trećoredaca. Srednju školu za spremanje svećenika Provincije franjevaca trećoredaca glagoljaša pohađao je u Odri kraj Zagreba 1969./73. Potom je na novicijatu u Zadru, gdje 25. kolovoza 1974. i polaže jednostavne zavjete. Studij teologije i filozofije pohađao je u Zagrebu 1974./80. diplomiravši s temom „Darovi duha“. Svečane zavjete polaže 8. prosinca 1978. u Zadru. Za svećenika je zaređen 1980. u Zagrebu da bi potom pastoralno djelovao na *Ksaveru*. Mladu je misu slavio ispred crkve na Raščici 20. srpnja 1980. godine.

Godine 1981. upisuje poslijediplomski studij teologije i franjevačke duhovnosti na *Papinskome sveučilištu Antonianum* u Rimu na kojemu je magistrirao 1983. s radom „Duhovni i povijesni razvoj pravila Trećega samostanskog reda sv. Franje do Leona X.“. Od travnja 1984. pa sve do rujna 1994. boravio je u SAD-u. Na radiju „Glas Amerike“ bio je voditeljem, urednikom i prevoditeljem 1985./92. Jedno je vrijeme vodio Hrvatsku katoličku misiju u Washingtonu. Na *Catholic University of America* stekao je magisterij iz psihologije 1990. s naslovom „Strategije roditelja u pokušaju utjecaja na ponašanje adolescenata“, a doktorat 1993. s disertacijom „Odnos između roditelja i adolescenata u otvorenim i zatvorenim imigrantskim grupama“. Na *Institutu za neurologiju* Sveučilišta Georgetown u Washingtonu 1992./94. jest suradnik i voditelj laboratorija za bihevioralno testiranje kognitivnih i motoričkih sposobnosti životinja s oštećenim mozgom, gdje također postiže doktorat. U zvanju docenta na *Institutu za neurologiju Medicinskoga fakulteta* sveučilišta Georgetown. 1994. studentima i poslijediplomcima farmakologije i neurologije predaje eksperimentalnu i biopsihologiju.

U Hrvatsku se vraća u listopadu 1994. te biva imenovan tajnikom *Hrvatske biskupske konferencije*. Predstojnikom Tiskovnoga ureda HBK-a i ravnateljem Informativne katoličke agencije *IKA*-e bio je 1995./prosinca 1999., ravnateljem Hrvatskoga katoličkog radija (*HKR*) od ožujka 1999./2001., a članom komisije „Iustitia et pax“ 1995./2001. Za glavnoga ministra (generala) franjevaca trećoredaca izabran je u Rimu 2. lipnja 2001. Na toj je dužnosti ostao do sredine 2007. obišavši skoro sve europske zemlje te Indiju, Bangladeš, Šri Lanku, Peru, Paragvaj, Brazil, SAD, Meksiko i Kanadu.

Predavačem opće i razvojne psihologije na Katehetskome institutu Teološko-bogoslovnoga fakulteta u Zagrebu je od zime 1994., školskih godina 1995./96. i 1997./98. predaje na Visokoj teološko-katehetskoj školi u Zadru, na *Hrvatskim studijima* u Zagrebu predavačem je psihologije religioznosti, od zimskoga semestra 2008. na Fakultetu farmacije i biokemije vodi predmet „Odabrana poglavlja iz primijenjene psihologije“, opću i socijalnu psihologiju od zime 2009. predaje na Višoj školi za poslovanje i upravljanje „Baltazar Adam Krčelić“ u Zaprešiću, dok 2012./13. predaje opću psihologiju i psihologiju religioznosti na *Hrvatskoma katoličkom sveučilištu*. U prosincu 2003., biran je u znanstveno zvanje docenta, u travnju 2009. za izvanrednoga, a u zvanje redovnoga profesora biva izabran u trav-

nju 2013. Objavio je 20 izvornih i 2 pregledna znanstvena rada s područja psihologije te 13 znanstvenih radova s polja teologije.

Obnašao je niz drugih dužnosti: predstavnik Hrvatske u *Međunarodnoj komisiji za migracije* 1995./99., predsjednik Upravnoga odbora *Instituta za migracije i narodnosti* 1999./travnja 2003., član *Nacionalnoga vijeća za etiku znanstvenih istraživanja* od prosinca 2001., član Upravnoga vijeća *Nacionalnoga centra za vanjsko vrjednovanje obrazovanja* od 21. rujna 2009., član Upravnoga odbora *Hrvatske zaklade za znanost* od 26. studenoga 2010., zamjenik dekana u senatu *Zagrebačkoga sveučilišta* od 25. listopada 2013. i član Nadzornoga odbora novinske kuće „Europa Press Holding“ od siječnja 2015.

Priznanja: nagrada HKD-a „Napredak (2000.), nagrada sveučilišta Saint Francis u Lorettu u Pennsylvaniji za znanstvena ostvarenja s naslovom „Distinguished Scholar“ (3. ožujka 2009.), *Medalja VŠ-PU* iz Zaprešića (7. listopada 2011.), *Plaketa grada Zaprešića* i odličje *Reda kneza Branimira s ogrlicom* kojim ga je još 1994. odlikovao tadašnji hrvatski predsjednik dr. Franjo Tuđman koje mu je tek 28. listopada 2014. uručio treći hrvatski predsjednik Ivo Josipović.

Djela: „Asimilacija i identitet“ (1995., sa Željkom Šporer i Duškom Sekulićem), „Ranjena crkva u Hrvatskoj“ (Zagreb, 1996., glavni urednik) i „Raspeta crkva u Bosni i Hercegovini“ (Banja Luka, Mostar, Sarajevo, Zagreb, 1997., glavni urednik), „Hodočašće u znaku svjedočenja – Drugi posjet Ivana Pavla II. Hrvatskoj“ (Zagreb, 1999., glavni urednik), „Teme i interesi Opće psihologije“ (udžbenik, Zaprešić, 2011.) i „Temeljni koncepti socijalne psihologije“ (udžbenik, Zaprešić, 2015.).

STJEPAN ĐURČEVIĆ STIPA
(Bosanski Šamac, 27. travnja 1955.)

Pjesnik koji umirovljeničke dane provodi na relaciji Beč – Oštra Luka. Osnovnu je školu pohađao u Boku i Tolisi, a srednju u Zagrebu. Do Domovinskoga rata bio je politički i društveno aktivan u radu mjesne zajednice Oštra Luka. Potom je više od 20 godina radio u Austriji.

Djela: „Ja volim nju, a ona njega“ (2015.), „Ona voli njega, a on nju“ (2015.), „Odlutale neke misli“ (2017.), „Život je svjetlost i tama“ (2017.), „Između snova i sreće“ (2017.), „Kupus i paprika“ (slikovnica, 2019.), „I da mrzim ništa mi ne vrijedi“ (2019.), „Pjesme od srca“ (2020.), „U prostoru praznine“ (2021.), „Meni kažu pazi, pazi“ (stihozbirka za djecu, 2022.), „Semafor“ (slikovnica, bojanka i slagalica, 2022.), „Kap veselja“ (Tešanj, 2023.).

dipl. teol. SLAVKO NEDIĆ
(Tolisa, 31. srpnja 1959.)

Začetnik duhovne rock glazbe u Hrvatskoj, skladatelj, aranžer, glazbenik, novinar, urednik i publicist. Osnovnu je školu završio u rodnome selu, a gimnaziju u Bolu na otoku Braču u kojemu je, u dominikanskome samostanu, izdržao i godinu šutnje novicijat. Studij teologije upisuje 1981. na *Katoličkome bogoslovnom fakultetu* u Zagrebu na kojemu diplomira 1986. s temom „Crkvena glazba i pjevanje u župskoj zajednici“. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 1986., dok je Mladu misu slavio u Tolisi 10. kolovoza 1986. Svećenstvo napušta 1990. Od 1998. radi na *Hrvatskome katoličkom radiju* na kojemu vodi emisije „Sacro ritam“ i „Novi zvuk“. Glazbenim je urednikom *HKR*-a od veljače 2001.

Prvi sastav, osnovan 1974., zvao mu se „Akvinac“ da bi potom slijedili „ProPast“, „Grupa F“, „Karizma“, „Apostoli mira“, „Kefa“, „Dominik“, „Legija“, „Tau“ i „RiM“. Autorom je skoro 200 raznih skladba. Sudionikom ili umjetničkim ravnateljem bio je na festivalima *Uskrsfest*, *Hodočašće u došašću* (Pakrac), *Duga* (Ludbreg), *Krapinafest*, *Don Bosco fest*, *Zlatna harfa*, *Stepinčeve note* (Koprivnica) i *Framafest* (Sarajevo). Na *Uskrsfestu* 1981./89. izvedeno je njegovih 18 skladba. Godine 1983. 1. nagradu stručnoga žirija osvojio je sastav *Karizma* s pjesmom „Gospodin je“, 1. nagradu publike Lidija i „Karizma“ i pjesma „Nemoj me ubit', majko“, a 1989. pobijedio je sastav „Angelus“ iz Dubrovnika s pjesmom „Smrt Njemu“. Četiri njegove skladbe proglašene su najslušanijima na *Framafestu* 2003. i 2004. Za glazbenu nagradu „Porin“ nominiran je tri puta: 2001. za album „Želim ti dati najbolje“ Željke Marinović, 2003. za LP „Advent u novom ruhu“ i 2008. za album „Čovjek i Bog iz Nazareta“ kojega osvaja skupa s Markom Pandurevićem.

Autorom je glazbe za pjesmarice „Svi slavimo Gospodina“ i „Uskrsna pjesmarica“ i glazbe za pred-

stavu „Prsten želja kazališta“. Skupa sa Želimirom Babogredcem utemeljuje *Cro sacro etiketu* pod okriljem *Croatia Recordsa*. Članom je *Hrvatskoga društva skladatelja* i *Hrvatske glazbene unije*. Piše ili je pisao za časopise *Crkva u malom*, *Status*, *Pogled*, *Mi*, *Glas koncila*, *Mega muzika*, *Spectrum*, *Sveta Cecilija* ... te na portalima Laudato.hr, HKM i Glazba.hr. Od 2013. na *DMC televiziji* 2013. emisiju *Kristonalitet*. Inicijator je i voditelj tribine *Moje pjesme, moje molitve* koja od 2018. predstavlja duhovne i produhovljene pjesme i autore.

Nosači zvuka: „Pobjednici smrti“ (*Karizma*, 1984.), „Ako sam već rijeka“ (*Karizma*, 1987.), „Samo poljupci“ (*Enio Band*, 1989.) i „Slike iz Hrvatske“ (neoklasična suita u 24 stavka, 1997.).

Važnija glazbena djela: „Trinaesti učenik“ (oratorij na tekst Ivana Goluba), „Na križu križ“ (oratorij s tekstom Tomislava Heresa), „Muka Kristova“ (nedovršena rock-opera), „Mojoj majci“ (suita) i „Zaljubljeno voće i povrće“ (musical za djecu s tekstom Ane Horvat).

Djela: „20 godina festivala *Hodočašće u došašće*“ (2017.), „Isusov poeta“ (urednik, zbirka poezije i uglazbljenih tekstova Nenada Mirka Novakovića, 2019.), tri pjesmarice duhovnih pjesama kojima bješe glazbeni redaktor: „Svi slavimo Gospodina“ (Jelsa 1986., 1987. te 1995.), „Uskrsna pjesmarica“ (1994.) te „Nebeski cvijet“ (2023. i 2024.), urednik je sedam notnih izdanja *Uskrs festa* (2002., 2003., 2004., 2005., 2006., 2007. i 2008.).

inž. pr. ILJO DOMINKOVIĆ
(Bukova Greda, 14. siječnja 1960.)

Najplodonosniji posavski športski novinar, nogometni djelatnik i publicist. Nogomet je igrao 1975./83. nastupajući za tolišku *Slogu* i *Jedinstvo* iz Bukove Grede. Predsjedništvo *Fudbalskoga saveza općine Orašje* 1980./84., predsjednik *Međuopćinskoga nogometnog saveza Brčko* 1984./86., 1988./92. kontrolor je i opunomoćenik suđenja na republičkoj listi BiH. Jedan je od osnivača *Nogometnoga saveza Županije Posavske* jeseni 1993. koji 1. rujna 1994. prerasta u *Regionalni nogometni savez Bosanske Posavine* s njim na čelu. Godine 1998. proglašen je najboljim športskim djelatnikom općine Orašje. Na dužnosti predsjednika NS H-B je 1997./2002., dopredsjednikom NS BiH 2000./05., a predsjednikom 2005./06. i 2007./09., predsjednik NS F/BiH je 2010./12. U UEFA-inu Komitetu za omladinski i amaterski nogomet je od 2005., a u Komitetu za razvoj i tehničku pomoć od 2007. NS BiH predstavljao je na 11 kongresa FIFA-e i 10 kongresa UEFA.

Športskim se novinarstvom bavi od 1976. kada mu je u zagrebačkoj *SN reviji* objavljen prvi članak. Časopisi u kojima je surađivao su *Tempo*, *Zadrugar*, *Posavski glasnik*, *SN revija*, *Posavski list*, *Jutarnje (Večernje) novine*, *Sportmaker*, *Oslobođenje*, *Slobodna Dalmacija*, *Hrvatski list*, *Horizont*, *Tuzlanski list*, dok je danas suradnikom *Sportskih novosti*, *Dnevnoga lista*, *Sporta* i *Dnevnoga avaza*.

Broj objavljenih članaka doseže mu bezmalo 50.000! Priređivačem je *Godišnjaka* HNK „Orašje“ i *Godišnjaka* Športskoga saveza općine Orašje. Dragovoljac je *Domovinskoga rata*.

Djela: „Nogomet u Bosanskoj Posavini 1920.-1995.“ (1996.), „85 godina Plavih s Jelasa“ (2014.), „65 žutih ljeta“ (srpnja 2015.), „70 godina NK „Sloga“ Tolisa (1947.-2017.)“ - 2017., „30 godina Kupa Zadrugara (1962.-1991.)“ - 2018., „100 godina nogometa u Orašju NK „Hajduk“ Orašje 1919.-2019.“ - 2019., „70 godina ponosa NK „Kostrč“ (1951.-2021.)“ iz 2021., „Na putu uspjeha i slave“ (2023.), „Odžak - grad odbojke“ (Odžak, 2025.).

JOSO ŽIVKOVIĆ SOJA
(Kostrč, 1. travnja 1960.)

Pjesnik, slikar, kipar, svjetski putnik i fotograf. Dragovoljac je veteran i ranjenik Domovinskoga rata. Slikarstvo mu je bila prva preokupacija. Sredinom 80-ih počeo je s intenzivnijim pjesmotvorstvom. Zastupljen je u više zajedničkih stihozbirka. Članom je *Društva hrvatskih književnika*, *Društva hrvatskih književnika Herceg-Bosne i Matice hrvatske Orašje*. Svjetski je putnik. Do sada nije boravio jedino na tlu Južne Amerike. Putujući počeo se zanimati za fotografiju.

Stihozbirke: „Koraci u sjeni“ (Sarajevo, 1988.), „Čekati dugu“ (Zagreb-Orašje, 1994.), „Gorka ča-

čaša“ (Zagreb-Orašje, 1997.), „Nenaviklost duše“ (Zagreb-Orašje, 2003.), „Tišina raspadanja“ (Mostar, 2015.), „Tragom pokorenih želja“ (Osijek-Mostar, 2019.) i „Rast do dna“ (izabrane pjesme, Zagreb, 2021.).

dr. sc. prof. LJUBICA RANOGAJEC
(Tolisa, 29. ožujka 1961.)

Doktorica ekonomskih znanosti i publicistica. Osnovnu je školu završila u rodnomu selu 1976., a gimnaziju u Orašju 1980. Ratarstvo je studirala na Poljoprivrednome fakultetu u Osijeku 1980./85. na kojemu je diplomirala u srpnju 1985. s temom „Analiza proizvodnje pšenice na PIK-u „Belje“ u 1983. i 1984.“. Godine 1988. upisuje poslijediplomski studij na Poljoprivrednome fakultetu u Zemunu, kojega je zbog četničke agresije morala prekinuti 1991. S poslijediplomskim studijem nastavlja 1993. na Ekonomskome fakultetu u Osijeku na kojemu je 25. travnja 1997. obranila magisterij naziva „Analitičke kalkulacije u rješavanju organizacijsko-ekonomskih problema u biljnoj proizvodnji“, da bi 15. srpnja 2006. stekla zvanje doktorice ekonomskih znanosti s disertacijom „Obračun troškova na temelju aktivnosti u funkciji konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje“.

U rujnu 1985. zapošljava se kao predavačica stručnih predmeta u srednjoj školi u Orašju. Od ožujka 1987. radi kao tehnologinja poljoprivredne proizvodnje u radnoj organizaciji „Kooperacija“ IPK-a Osijek u Čepinu u ispostavi u Čepinskim Martincima. U *Zavodu za agroekonomiku* Poljoprivrednoga fakulteta (danas Fakulteta agrobiotehničkih znanosti) u Osijeku radi od 1. veljače 1989. najprije kao asistentica, potom je docenticom, izvanrednom i redovnom profesoricom na predmetima „Troškovi i kalkulacija“ i „Računovodstvo u poljoprivredi“. Suradnicom je *Centra za poduzetništvo* u Osijeku i Udruge za organsko-biološku proizvodnju „Biope“ u Osijeku. Objavila je tri izvorna znanstvena rada, sedamnaest radova u drugim časopisima, četrnaest u zbornicima i petnaest u zbornicima s recenzijom.

Djela: „Najznačajniji štetnici, bolesti i korovi u ratarskoj proizvodnji“ (priručnik, Osijek, 2008.), „Agroekonomika“ (suautorica udžbenika, Osijek, 2008.) „Najznačajniji štetnici, bolesti i korovi u uzgoju povrća“ (priručnik, Osijek, 2009.), „Računovodstvo u poljoprivredi“ (udžbenik, Osijek, 2009.), „Proizvodnja zdrave hrane“ (suautorica udžbenika, Sisak, 2012.), „Korištenje vode u poljoprivredi“ (Osijek, 2024., s Jasnom Šoštarić, Emilijom Raspudić, Tomislavom Jurićem i Dalidom Galović).

NEDJELJKO NEDIĆ, mag. arh.
(Tolisa, 18. studenoga 1962.)

Arheolog, zagonetač, slobodni novinar, narodoznanac, bloger i najplodonosniji publicist u BiH. Osnovnu školu pohađao u rodnomu selu, gimnaziju u Orašju, dok je studij arheologije na *Filozofskome fakultetu* u Beogradu okončao 30. lipnja 1987. Aktivan sudionik i invalid Domovinskoga rata. Glavnim i odgovornim urednikom Radiopostaje Orašje i ravnateljem bio 1994.-2009. Nositeljem je *Srebrne plakete Crvenoga križa F/BiH*. U razdoblju 1998.-2006. bješe na čelu HKD *Napredak* podružnice Orašje. Od 1998. uređuje zidni kalendar „Znameniti Hrvati Bosanske Posavine“.

Svoj prvi enigmatski rad, premetaljku, objavio je u *Vjesnikovu kvizu* broj 219 od 9. srpnja 1980. Prvu križaljku objavljuje mu bjelovarski *Mini Čvor* broj 310 od 10. lipnja 1981. Objavio je više od 16.000 različitih zagonetaka u velikome broju enigmatskih časopisa od kojih su najvažniji *Vjesnikov kviz*, *Mini Čvor, Skandi Čvor, Izazov*, *Kviskoteka*, *Feniks*, *Skandi Feniks*, *50 skandi*, *101 skandi* i *Kvizorama*. Urednikom je *Posavskih enigmatskih novina* (*PEN*) od 1999., *SuperPEN*-a i *DueTa* od 2019. Njegovi najpoznatiji pseudonimi su Nene i Dominik. Godine 2025. objavio je najveću križaljku u BiH dimenzija 100 x 500 s 50.000 polja. Nositelj je sljedećih zagonetačkih nagrada: *Zlatni Kvisko* za najbolju inovaciju (2014.), *Priznanje ZD Čvora* (2018.), *Čvorova Zahvalnica* blogu DUE (2018.), *Diploma Nikole pl. Fallera* za najbolju zagonetačku inovaciju 2018.-2020. (2021.), Plaketa ESS-a blogu DUE (2023.) i *OREN*, bh. godišnja enigmatska nagrada (2025.).

Djela: „Enigmatikon“ (monografija, Orašje, 2002.), „Amaterski nogomet u Ostružanima 1962. - 2002.“ (monografija, Tolisa, 2002.), „Srebrena obljetnica Hrvatskoga radija Orašje“ (monografija, Orašje, 2003.), „Sužavaljka i abecedni klin“ (Orašje, 2004.), „Pomicaljka“ (Ugljara, 2007. i 2017.), „Imenoslov“ (Ugljara, 2008., 2012. i 2023.), „Veseli bećarci“ (Ugljara, 2010., 2011. i 2021.), „Posavsko sijelo 995“ (Ugljara, 2010.), „Pučki kalendar Ljeta Gospodnjega 2011.“ (Ugljara, 2010.-2026.),

„Opisi za jednoslove“ (Ugljara, 2013.), „Jelenovi manekeni 50 godina poslije“ (monografija, Tolisa, srpnja 2013.), „Mudrozborište“ (aforizmi, Ugljara, 2014.), „Rječnik dvoslova“ (Ugljara, 2014.), „Savo vodo, velika nezgodo ...“ (monografija, Ugljara, 2015.), „Haiku abecedarij“ (Ugljara, 2015.), „Rjučnuk“ (rječnik, Ugljara, 2016.), „V“ (ogled, Ugljara, 2017.), „Moji zagonetni stišići“ (Ugljara, 2017.), „Oči moje“ (monografija, Tolisa, 2017.), „Spomenica Vojne ratne bolnice Tolisa“ (Orašje, 2017., s Mandicom Živković, Markom Matolićem, Matom Nedićem i Iljom Vukićem), „... I pjesničkom riječju istina se brani“ (Orašje, 2017., s Mandicom Živković i Markom Matolićem), „Lučki Legijaši“ (monografija, Oštra Luka, 2018.), „Kopiratelj potiraljke“ (Ugljara, 2018.), „Ljuž“ (aforizmi, Ugljara, 2019.), „Prvih 40 godina DVD-a Tolisa“ (monografija, Tolisa, 2019.), „Troslovni rječnik“ (Adžamovci-Ugljara, 2019., s Antunom Jurićem), „Leksikon naselja u Bosni i Hercegovini“ (Ugljara, 2019.), „stvrdnUt kUkUrUz U zgUsnUtU kUpUsU“ (Adžamovci Ugljara, 2019., s Antunom Jurićem), „Uvišestručenice“ (Bjelovar, 2020.), „Oraški zagonetački krug“ (monografija, Orašje, 2020.), „Leksikon zagonetača BiH“ (Orašje, 2020.), „Kamo nas vodi“ (stihozbirka, Ugljara, 2021.), „Brojčanik“ (rječnik, Bjelovar, 2021.), „Veliko stradanje“ (monografija, Orašje, 2021.), „Razumljive troslovne kratice“ (Adžamovci-Orašje-Privlaka-Ostrvica, 2021., s Antunom Jurićem, Ilijom Ozdanovcem i Markom Mihaljevićem), „Antikovidologija“ (aforizmi, Ugljara, 2022.), „Bjelinašenje“ (monografija, Ugljara, 2022.), „Od Ratne bolnice Tolisa do Opće Županijske bolnice Orašje“ (monografija, Orašje, 2022.), „Neneteka“ (monografija, Ugljara, 2022.), „Manekenski slikopis“ (monografija, Ugljara, 2023.), „Bibliografija zagonetaka iz časopisa Slova do krova (2002.)“ (Bjelovar, 2023.), „Četvorka“ (Adžamovci-Privlaka-Ugljara, 2023., s Antunom Jurićem i Ilijom Ozdanovcem), „smRRadovi“ (ogled, Ugljara, 2023.), „FRAPER iz Črnkovaca“ (biografija, Ugljara, 2023.), „Uzorne potiraljke“ (Ugljara, 2024.), „Razumljive četveroslovne kratice“ (Ugljara, 2024.), „Jednonazivlje“ (rječnik, Omiš-Ugljara, 2025., s Markom Mihaljevićem), „Naši blagopokojni poznatnici“ (monografija, Ugljara, 2025.), „Vjeroznakovlje“ (monografija, Tolisa, 2025.), „Pakt protiv budućnosti“ (aforizmi, Ugljara, 2025.), „Tihi čovjek Ivo“ (biografija, Zagreb, 2025.), „Prvih 40 SOZAH-a“ (monografija, s Lukom Pavičićem, Ugljara-Split, 2025.), „Pučki kalendar Ljeta Gospodnjega 2026.“ (Orašje, 2. prosinca 2025.).

LJERKA MIKIĆ
(Kostrč, 25. rujna 1967.)

Pjesnikinja, trećoredica i FRAMA-ina aktivistica. Članicom je Franjevačkoga svjetovnog reda bosanskoga bratstva kraljice Katarine, mjesnoga bratstva župe Tolisa od 1989. Pjesme piše više od dvadeset godina. Svojim pjesmotvorima predstavljena je u više zajedničkih zbiraka. Pjesme je objavljivala u *Posavskome glasniku*, *Hrvatskome slovu*, *Osvitu*, *Katoličkome tjedniku, Bratu Franji, Župnome listiću* župe Tolisa i *Motrištima* te na svemrežnim stranicama FRAMA-e i FSR-a Bosne Srebrene na kojoj ima i kolumnu.

Djela: „Molitva“ (1998.), „Cvjetovi vjere“ (2006.), „Graditelji sreće“ (2008.), „Otvaranje kruga“ (2013.), „Pjesma tišine“ (2022.) i „U korijenima“ (2023.) stihozbirke te „Gospodine, ostani s nama“ (zbirka meditativnih razmatranja, 2017.) i „Zvjezdani vrtovi“ (meditativne crtice, 2018.).

preč. ILIJA ORKIĆ
(Vidovice, 28. veljače 1969.)

Teolog, književnik, publicist, novinar i fotograf. Osnovnu je školu završio u rodnome selu 1984., a sjemenište „Vicko Zmajević“ 1988. u Zadru. Iste godine upisuje filozofsko-teološki studij u Sarajevu kojega prekida 1989. odlaskom u vojsku u Prilep. Studij u Sarajevu nastavlja do Uskrsa 1992. kada napušta glavni grad BiH. Diplomirao je u Bolu na otoku Braču 12. ožujka 1996. s temom iz sociologije „Sekte i okultne pojave: Problem današnjeg društva i Crkve“. Za svećenika je zaređen 21. travnja 1996. u sarajevskoj prvostolnici Srca Isusova. Mladu je misu slavio 20. srpnja 1996. u Vidovicama.

Župnim je vikarom bio u Kaknju (svibanj 1996. -listopad 1997.) i župi Presvetoga Trojstva u Novome Sarajevu (studeni 1997. -kolovoz 1998.). Župnikom u Jelaškama imenovan je 20. kolovoza 1998., od jeseni 2002. župnikuje u Srednjoj Slatini i biva izabran za dekana Doborskoga dekanata, od rujna 2009. do konca rujna 2014. bijaše kancelarom u uredu kardinala Puljića, od 29. rujna 2014. župnik je župe sv. Ane u Radunicama, a župnikom u Odžaku je od 2021. kada biva imenovan za dekana Doborskoga dekanata. U Jelaškama je obnovio župnu crkvu i kuću te nastavio radove na područnoj crkvi u Dištici, dok je u Srednjoj Slatini sagradio novu župnu crkvu sv. Franje Asiškoga.

Bavi se prikupljanjem i obradom starih fotografija, odnosno dokumentarnom fotografijom. Fotografije i novinarske priloge objavljuje u časopisima *Svjetlo riječi*, *Glas koncila*, *Katolički tjednik*, *MAK*, *Hrvatski glasnik* Tuzla, *Kana*, *Vrhbosna*, *Radosna vijest*, zadarskome sjemenišnom listu „Zmajević“ i *Kalendaru svetoga Ante*. U Vidovicama je skupa s vlč. Jakovom Filipovićem priredio samostalnu fotoizložbu. Pisati je počeo još u sjemeništu. Pjesme su mu objavljene u izboru iz poezije bosanskoposavskih pjesnika u 54. broju *Motrišta* iz 1997. i panorami hrvatskoga ratnog pisma u Bosanskoj Posavini „U znaku mača“ (Tolisa, 2012.). Zastupljen je u knjizi „Stanje katoličkih župa Bosne i Hercegovine 1992.-2011.“ te u *Zborniku o Šimi Ivkiću* (2014.) U prijevodu s njemačkoga jezika objavio je *Knjigu o Mariji* (2008.) i *Knjižicu o Joni* (2009.) u okviru biblioteke „Jona“ koju je osobno pokrenuo. Urednikom je djela „Župa Gradačac“ (2008.).

Djela: „Djeca su anđeli“ (stihozbirka, Vidovice-Orašje, 2002.), „Župa Jelaške“ (građa za monografiju, Jelaške, 2002.), „Skriveno nosim breme“ (zajednička pjesničko-prozna zbirka duhovnih zvanja iz Vidovica, Vidovice-Sarajevo, 2003.), „Kopanice“ (župna monografija, Kopanice-Sarajevo, 2004.), „Obedari“ (suautor fra Vjenceslav Tunjo Janjić, Orašje, 2006.), „Auch die Weiten Wege verbinden – „I daleki putevi povezuju“ (Srednja Slatina, 2008.), „Srednja Slatina u Bosanskoj Posavini – Život i običaji“ (sa suradnicima, Srednja Slatina, 2009.), „Šematizam Vrhbosanske nadbiskupije“ (suautor, Sarajevo, 2015.), „Svećenik Mijo Josipović 1935.-2012.“ (Sarajevo, 2020.).

prof. MATO NEDIĆ
(Tolisa, 5. siječnja 1971.)

Književnik, urednik, ocjenitelj i kulturni djelatnik. Osnovnu je školu završio 1986. u rodnome mjestu, a srednju, smjer strojarski tehničari, 1990. u Orašju. Studij hrvatskoga jezika i književnosti pohađao je 1994./98. na *Pedagoškome fakultetu* u Osijeku diplomiravši s temom „Teorije o postanku glagoljice“. Književnim radom bavi se od 1990. Prvi je tekst objavio u *Glasu koncila* 1994. Otada je surađivao ili surađuje u časopisima „Vijenac“, „Hrvatsko slovo“, „Marulić“ Zagreb, „Hrvatska misao“, „Stećak“, „Bosna franciscana“, „Osvit“, „Motrišta“, „Suvremena pitanja“ Mostar i „Riječ“ Brčko. Pjesničkim je uradcima zastupljen u 13 zajedničkih zbirka poezije KLD-a Rešetari, u *Posavskome književnome zborniku* (Tolisa, 2008.), antologiji hrvatskoga pjesništva iz domovine i iseljeništva „Ogrlica za jutro i samoću“ (Rešetari, 2008.), antologiji franjevskoga pjesništva „Hvaljen budi, Gospodine moj – Sveti Franjo u hrvatskom pjesništvu“ (Zagreb, 2009.), izboru iz poezije bosanskoposavskih pjesnika (*Motrišta* broj 54, 2010.) i panorami hrvatskoga ratnog pisma „U znaku mača“ (Tolisa, 2012.).

Nagrađen je nagradom *Lions Cluba Osijek* 1997. kao najbolji student *Pedagoškoga fakulteta* u kategoriji humanističkih znanosti, književnom nagradom „Fra Martin Nedić“ 2011., *Plaketom dana Tolise* 2011. i književnom nagradom „Dubravko Horvatić“ 2011. Članom je *Društva hrvatskih književnika Herceg-Bosne* od 2008. i *Društva hrvatskih književnika* od 2014. Predavačem je hrvatskoga jezika u Srednjoj školi fra Martina Nedića u Orašju od 1998.

Djela: „Bijeg“ (pripovijetke, Orašje, 1997.), „Godina stradanja“ (roman, Orašje, 2000.), „Slovo o jeziku“ (priručnik, u suautorstvu s prof. Marijanom Damjanovićem, Orašje, 2002. i 2012.), „Pomrčina Sunca“ (kratke priče, Rešetari-Nova Gradiška, 2005.), „Svršetak početka“ (pjesme u prozi, Orašje, 2006.), „Govor gradova“ (putopisne crtice, Orašje, 2007.), „Ljudske priče“ (pripovijetke, Orašje, 2010.), „Pater Martinus“ (roman, Tolisa, 2010.), „Svjetlosni nedogledi“ (pjesnička proza, Orašje, 2011.), „Okvir za mudrost“ (roman, Tolisa, 2013.), „Vrtlar riječi“ (književna kritika, Zadar, 2015.), „Starinske priče“ (Tolisa, 2016.), „Hod po oblacima“ (ogledi, Tolisa, 2017.), „Ako hoćeš biti svjetionik“ (ogledi, Tolisa, 2017.), „Epitafi suncu“ (lirske pjesme, Tolisa, 2018.), „Čistina“ (roman, Tolisa, 2018.), „Utjelovljena tišina“ (lirske pjesme, Tolisa, 2020.), „Antičke priče“ (Orašje, 2020.), „Redovnik riječi – Monografija o fra Martinu Nediću, prvome ilircu iz Bosne“ (Tolisa, 2019.), „Glas vjere“ (duhovno-religiozne pjesme, Rešetari, 2021.), „Negdje iznad vjetra“ (obiteljska saga, Orašje, 2021.), „Strategija forme“ (književne kritike, Orašje, 2022.), „Svjedok svjetlosti – Monografija o fra Iliji Starčeviću, osnivaču prve pučke škole u Bosni i Hercegovini“ (Tolisa, 2023.), „Spomenica prve pučke škole u Bosni i Hercegovini (Tolisa, 1823.-2023.)“ Tolisa, 2023., „Antologija suvremenoga hrvatskog pjesništva u Bosni i Hercegovini“ (Orašje, 2024.).

prof. dr. sc. TADO ORŠOLIĆ
(Tolisa, 17. rujna 1971.)

Doktor povijesnih znanosti, publicist i povjesničar. Osnovnu je školu završio u rodnomu selu 1986., a srednju (gimnaziju) 1990. u Orašju. Povijest i filozofiju na *Filozofskome fakultetu* u Zadru studirao je 1991./96. diplomiravši u prosincu 1996. Zanimljivo je istaknuti da je usprkos studiranju tijekom *Domovinskoga rata* išao na obrambene crte Oštre Luke sa svojim sumještanima.

Od 1. srpnja 1997. znanstvenim je novakom u *Zavodu za povijesne znanosti HAZU* u Zadru, asistentom je na istome Zavodu od ožujka 2002., višim asistentom od siječnja 2006., znanstvenim suradnikom od studenoga 2006., docentom od siječnja 2009., redovitim docentom od 30. siječnja 2012., višim znanstvenim suradnikom od lipnja 2012., znanstvenim je savjetnikom od studenoga 2019, a u siječnju 2023. postaje redovnim profesorom. U razdoblju 2007./11. predavao je na više kolegija na Odjelu za povijest *Filozofskoga fakulteta* u Mostaru. U siječnju 1998. upisuje poslijediplomski studij povijesti, smjer Hrvatska povijest novoga vijeka, na *Filozofskome fakultetu* u Zagrebu na kojemu 14. siječnja 2002. magistrira s temom „Ustroj kopnene vojske u Dalmaciji od 1867. do 1890. godine“. Zvanje doktora povijesnih znanosti stekao je 10. studenoga 2005. obranivši disertaciju „Teritorijalne snage u Dalmaciji od 1814. do 1868. godine“ na *Filozofskome fakultetu* u Zadru. Uveden je u upisnik znanstvenika pri Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske pod rednim brojem 245875. Upravitelj je Zavoda za povijesne znanosti Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademija znanosti i umjetnosti u Zadru (od lipnja 2015.).

Kao istraživač radio je na projektu „Istraživanja prošlosti južne Hrvatske“ (1997.). Časopisi s kojima surađuje su: „Povijesni prilozi“ *Hrvatskoga instituta za povijest* u Zagrebu, „Anali“ *Zavoda za povijesne znanosti HAZU* u Dubrovniku, „Radovi Filozofskoga fakulteta u Zadru“, „Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru“ i „Bosna Franciscana“ *Franjevačke provincije Bosne Srebrene*. Za djelo „Župa Tolisa 1802 2002“ napisao je prilog „Župa Tolisa u razdoblju od 1914. do 1945.“. Sudjelovao je na više znanstvenih skupova među kojima su i „1918. u hrvatskoj povijesti“ (2008.) te „Zemunik u prostoru i vremenu“ (2014.). Autorom je više priloga u zborniku „Otok Rava“ (Zadar, 2008.).

Djela: „Pola stoljeća Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru (1954.-2004.)“ (suautor, Zadar, 2006.), „Vojna Dalmacija u 19. stoljeću: vojska, teritorijalne snage, žandarmerija (1757.-1814.)“ (Zadar, 2013.).

prof. dr. sc. preč. DARKO TOMAŠEVIĆ
(Brčko, 15. veljače 1972.)

Kanonik Kaptola vrhbosanskoga i Toliškoga arhiđakonata, teolog, bibličar, publicist i prevoditelj. Osnovnu je školu završio u Vidovicama 1987., a Humanističku srednju školu za odgoj klera „Ruđer Bošković“ u Dubrovniku 1991. Na *Vrhbosanskoj visokoj teološkoj školi* u Sarajevu diplomirao je 17. lipnja 1997. s radom „Celibat biskupijskih svećenika prema II. vatikanskom saboru“. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 1997. Mladu je misu slavio u Vidovicama 2. kolovoza 1997.

Nakon što je 1997./98. bio vikarom u Novome Tavniku, studira biblijske znanosti kao poslijediplomac na *Papinskom sveučilištu sv. Tome Akvinskoga* (*Angelicum*) u Rimu i njegovoj podružnici u Jeruzalemu 1999./2000. Licencijat iz Svetoga pisma postiže 2002. s magisterijem „Prispodoba o udovici i sudcu (LK 18, 1-8)“, a doktorat 21. lipnja 2005. s disertacijom „Prispodoba o udovici i sudcu (LK 18, 1-8), Egzegetsko-teološka studija“. Uvod u novozavjetne spise i grčki predavao je 2005./06. na *Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji* u Sarajevu, vicerektorom *Vrhbosanskoga bogoslovnog sjemeništa* bijaše 2005./09., a otada je predsjednikom Katedre Svetoga pisma Novoga zavjeta. Prodekanom KBF-a za znanost je od 2009., tajnikom povjerenstva „Justitias et pax“ od 30. rujna 2009., glavnim i odgovornim urednikom *Vrhbosnensije* od 2009. Za kanonika Stolnoga kaptola vrhbosanskoga imenovan je 12. rujna 2012. U zvanje izvanrednog profesora imenovan je 4. lipnja 2014. Od 1. listopada 2015. obnaša dužnost dekana Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Sarajevu. U zvanje redovitog profesora izabran je 26. veljače 2020.

Časopisi u kojima objavljuje stručne članke su „Vrhbosnensia“, „Bogoslovska smotra“, „Glas koncila“, „Akademija“, „Tranzicija“, „Biblija danas“, „Crkva u svijetu“, „Katolički tjednik“, „Magnificat“, „Diacovensia“ i „Oslobođenje“. Zbornici s njegovim autorskim prinosima: „Religije i život“ (Zagreb, 2006.), „Neka iz tame svjetlost zasine“ (Zagreb, 2007.) i „U službi Riječi i Božjega naroda“ (Sarajevo, 2007.). Suradnikom je projekta „Novi prijevod Svetoga pisma s hebrejskoga i grčkoga na hrvatski“.

Zbornici koje je uredio: „120. obljetnica Bogoslovije“, Sarajevo, 16. X. 2011. (Sarajevo, 2011.), „Tvoja riječ nozi je mojoj svjetiljka“, u povodu 70 godina života i 32 godine profesorskog djelovanja na KBF-u Sarajevu mr. sc. Bože Odobašića (Sarajevo-Zagreb, 2012.), „Krunoslav Stjepan Draganović – svećenik, povjesničar i rodoljub“, Sarajevo, 8.-10. XI. 2013. (Sarajevo-Zagreb, 2014.), „Šimo Ivkić – Job naših dana“, Vidovice, 16. VI. 2012. (Vidovice, 2014.) i „Teološke tribine 2014. na KBF-u u Sarajevu (Sarajevo, 2014.).

Djela: „The Parable about the Widow and the Judge (Luke 18:1-8). Exegetical theological study“ (Rim, 2005.), „Da Vincijev kod istine ili laži“ (Split, 2006.), „Sveta Zemlja: povijesno-duhovni vodič“ (Zagreb-Sarajevo, 2010., 2013. i 2017.), „Poznato i nepoznato o Bibliji“ (Zagreb, 2012.) „Sveta Zemlja: povijesno-duhovni pratitelji“ (Zagreb-Sarajevo, 2013.), „Metodološke upute za pisane radove na teološkim učilištima“ (Zagreb-Sarajevo, 2014.), „Katedrala u Sarajevu“ (Sarajevo, 2019., s Đurom Baslerom), „Život, ljudi i običaji u Bibliji (Sarajevo-Zagreb, 2019.), „Drugačije Evanđelje“ (Zagreb, 2020.).

prof. dr. sc. fra ZVONKO BENKOVIĆ
(Brčko, 6. svibnja 1977.)

Franjevac, teolog, kroatist, narodoznanac i publicist. Osnovnu je školu završio u Orašju 1992., kao i gimnaziju 1996. Postulaturu je proveo u Visokome 1997./98., a novicijat u Livnu 1998./99. Filozofskoteološki studij polazio je na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu diplomiravši 2005., dok je kroatistiku 2012. završio na Filozofskome fakultetu u Zagrebu. Na istom je fakultetu, na odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju, 12. lipnja 2018. obranio doktorsku disertaciju pod naslovom „Promjene svadbenih običaja u toliškom kraju od 19. stoljeća do suvremenog doba“. Godine 2011. nagrađen je Nagradom Filozofskoga fakulteta „Franjo Marković“ za istraživanje usmene književnosti Hrvata u BiH. Iste godine postaje duhovnikom Dječje udruge Hrabrost (DUH). Od 2012. profesorom je hrvatskoga jezika i književnosti na Franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Visokome te knjižničarem i voditeljem tamošnjega muzeja.

Djela: „Ne lomite napukle trske“ (svjedočanstva, Mostar, 2017., s fra Goranom Azinovićem), „Moliti s anđelima“ (stihozbirka, Tolisa, 2020.), „Faljen Isus, Marijo“ (pučka pjesmarica, priređivač, Tolisa, 2020.), „Pričam ti priču“ (izbor iz usmene književnosti toliškoga kraja, priređivač, Tolisa, 2021.), „Povratak ocu“ (ispovijest, Visoko, 2025.).

fra IVO BAOTIĆ, mag. teol.
(Beč, 28. listopada 1977.)

Teolog, prevoditelj, laik i vjerski publicist. U rodnome je gradu završio osnovno (1992.) i srednjoškolsko obrazovanje (1996.), teologiju na *Katoličko-teološkome fakultetu* polazi od 1996., a religiozno-pedagoški studij od 1999. Magisterij postiže 22. siječnja 2003. s radom „Fundamentalno-teološki osvrt na ljubav Božju polazeći od Iv 3, 16 „Bog je tako ljubio svijet te je dao svoga sina jedinorođenca, da ni jedan koji u Njega vjeruje, ne propadne, nego da ima život vječni“.

Suradnikom je Hrvatske katoličke misije u Beču. U svibnju 2004. sudjelovao je na *Srednjoeuropskome katoličkom danu* u Mariazellu kao prevoditelj za televizijske postaje te kao korektor hrvatskoga dijela liturgijskoga vodiča. U novicijat *Franjevačkoga svjetovnog reda* stupio je 3. prosinca 2005., dok je doživotne zavjete položio 6. prosinca 2006. Od lipnja 2013. radi u uredu knjižničarskih djela Bečke nadbiskupije.

Djela: „Bog je tako ljubio svijet ...“ (Zagreb, 2009.), „... Da vjerujući život imaju u imenu Njegovu“ (Zagreb, 2010.), „Ovo činite meni na spomen!“ (Zagreb, 2011.), „Vi ćete biti kršteni Duhom Svetim“ (Zagreb, 2011.), „Maranatha – Dođi Gospodine Isuse“ (Zagreb, 2013.), „Danas vam se rodio Spasitelj – Krist, Gospodin!“ (Zagreb, 2013.), „Zauvijek ti si svećenik po redu Melkisedekovu“ (Zagreb, 2018.).

izv. prof. dr. sc. TADO JURIĆ
(Brčko, 27. srpnja 1979.)

Povjesnik, germanist, publicist i predavač u zvanju docenta na Hrvatskome katoličkom sveučilištu

u Zagrebu. Na Filozofskome fakultetu u Osijeku 2003. diplomirao je njemački jezik i književnost s radom „Nacionalno-integracijski procesi u Europi u 19. st.“ Na istome je fakultetu 2008. magistrirao s radom „Kreiranje novog imagea Bosne i Hercegovine s ciljem integracije u Europsku uniju“. Na sveučilištu Erlangen-Nürnberg i München 2012. stječe akademsko zvanje dr. sc. s disertacijom „Bosna i Hercegovina, Srbija i Hrvatska na putu u punopravno članstvo u EU – komparativna analiza razvoja državnosti i procesa europeizacije“.

Između 2003. i 2007. predavao je njemački jezik i povijest u *SŠ Fra Martina Nedića* u Orašju, 2007./2008. predaje njemački jezik u *OŠ Nikole Andrića* u Vukovaru, 2009./2013. koordinatorom je i predavačem nastave na hrvatskome jeziku u Nürnbergu i Münchenu, 2015. višim je asistentom na *Filozofskome fakultetu* u Osijeku, a od 2016. predaje povijest na Hrvatskome katoličkom sveučilištu i na Odsjeku za demografiju i iseljeništvo Hrvatskih studija u Zagrebu. Autor je velikoga broja znanstvenih radova i recenzija. Uredio je više knjiga.

Djela: „Westbalkan-Erweiterung der EU, Europäisierungsprozess in Bosnien und Herzegowina“ (disertacija, 2013.), „Upoznajmo domovinu: povijest i geografija“, (udžbenik, 2016. i 2017.), „Iseljavanje Hrvata u Njemačku: gubimo li Hrvatsku“ (2018.), „Gastarbeiter Millennials. Exploring the past, present and future of migration from Southeast Europe to Germany and Austria with approaches to classical, historical and digital demography“ (Hamburg, 2021.), „Zarobljeno društvo & makronacionalni sustav, korupcija i demografija“ (s Lukovićem i Piplicom, Split, 2022.), „Big (Crisis) Data in Social Sciences and Humanities: Predicting Crises“ (Hamburg, 2023.), „Suvremene migracije i opstanak nacije“ (Zagreb, 2025.).

MARKO MATOLIĆ
(Brčko, 16. prosinca 1982.)

Književnik, kulturni djelatnik, književni kritičar, publicist i povjesnik. Osnovnu je školu završio u Boku, a srednju u Orašju. Na Filozofskome fakultetu u Tuzli stekao je zvanje prvostupnika povijesti. Od 2017. radi u Centru za kulturu Orašje. Bješe urednikom časopisa za kulturu „Naslijeđe“. Članom je Zagonetačkoga društva „Raščica“ iz Orašja.

Samostalna djela: „Konglomerat“ (2010.), „Vječnost trenutka“ (zapisi i pjesme, 2014.), „Odabrane priče iz prisoja i osoja“ (zbirka priča, 2016., koja je iste godine objavljena skupa s pričama „Čudo na Miljacki“ Borisa Lalića), „Pjesmotvorni spisi“ (2020.), „Bosanska Posavina“ (2021.), „Povijesni i književni prilozi za poznavanje prošlosti Bosanske Posavine“ (2022.), „Od Posavine postalo je more“ (2022.), „Orašje i okolica u Drugom svjetskom ratu“ (2023.), „Okolica Žendraga u 18. stoljeću“ (2024.), „Župa Domaljevac (1864. 2024.)“ iz 2024., „Ispravka netočnog nar(v)oda“ (Orašje, 2025.).

Djela u suautorstvu: „Kostrčki Vrabac sedamdeset godina 1948.-2018.“ (sa skupinom suautora, 2018.), „Toliški kraj na starim geografskim kartama“ (sa Sinišom Zlatarevićem, Orašje, 2024.).

Knjige koje je priredio: Ivo Vlahović „Pjesme“ (Orašje, 2018.), Fra Martin Nedić „S bosanske granice“ (2020.), Stjepan Verković „Izabrana pisma i dopisi“ (2021.), „Pjesme guslara Peše Iljića“ (2021.), fra Ljubo Hrgić „Putovanje Bosanskom Posavinom 1933. godine“ (2021.), „Hajduk Sava od Posavlja kao lik u narodnim epskim pjesmama“ (2022.) i Izidor Poljak „Pjesme“ (2024.).

Prva obavijest:

ZNANSTVENI SKUP

ŽIVOT I DJELO KNJIŽEVNIKA
MATO BLAŽEVIĆ

ASIĆ, 16. 10. 1883. - BOSANSKI ŠAMAC 1. 12. 1953.

Datum održavanja: 30. svibnja 2026.
Mjesto: ZAGREB

Organizatori:
DRUŠTVO HRVATSKIH KNJIŽEVNIKA BOSANSKE POSAVINE
KNJIŽEVNI KLUB BOSANSKE POSAVINE
Voditelj skupa: prof. dr. sc. Stjepan Blažanović

Poštovane kolegice i kolege

Pozivamo Vas na sudjelovanje na ovom Znanstvenom skupu.

Ako želite aktivno sudjelovati,
molimo Vas da nam pošaljete sažetak Vašeg izlaganja (do 250 riječi) do 15. travnja o.g. na adresu:
Zmajanska 15, 10000 Zagreb ili e-mail:blazanovicstjepan007@gmail.com

Poslije niza aktivnosti i objavljivanja tri knjige djela Mate Blažević,
došlo je vrijeme za valorizaciju života i djela najvećeg međuratnog književnika Bosanske Posavine.
Mišljenja smo da njegov doprinos posavskoj i hrvatskoj književnosti nije dovoljno istražen.
Stoga je cilj ovoga skupa okupiti znanstvenike i stručnjake (pa i slikare),
koji će predstaviti svoja istraživanja o ovom književniku.

Prilozi sa znanstvenog skupa bit će objavljeni u ZBORNIKU do 1. 12. 2026.